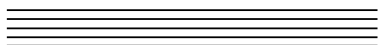

90
AASTAT
KOGUTUD
MUUSIKAT

EESTI MUUSIKA- JA
TEATRIAKADEEMIA
RAAMATUKOGU
LUGU

90 aastat kogutud muusikat
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogu lugu

ISBN 978-9916-9816-9-6

Koostaja: Äli-Ann Klooren
Keeletoimetaja: Virge Joamets

Fotod: EMTA arhiiv, Eesti Ajaloomuuseum, Fotis, erakogud, Paul Klooren, Margit Sellik,
Anu Pilleesson, Marek Vilba, Mait Jüriado

Kaanefoto: Paul Klooren

Ivari Ilja foto lk 7: Kaupo Kikkas

Rauno Remme foto lk 47: Harri Rospu

Joachim Herzi toa avamine, foto lk 100: Rasmus Kooskora

EMTA juubelifoto lk 108: Erlend Štaub

Ingo Normeti foto lk 113 ja lavakunsti osakonna raamatukogu foto lk 114: Rainer Põldeots

Küljendus: Anneli Kenk / Saara kirjastus

Väljaandja: Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
Tallinn, 2025

EESTI MUUSIKA-
JA TEATRIAKADEEMIA

SISUKORD

Koostaja eessõna	5
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia rektori Ivari Ilja eessõna	6
Algus	8
Suvorovi puiesteel 1944–1971	14
Nõukogude ajal Kivimäel 1971–1991	20
Kogude komplekteerimine	23
Kataloogid ja laenutamine	25
Raamatupropaganda	29
Tehnika ja sisustus	30
Töötajad	32
Juhatajad	34
Helikabinet	37
Uued ajad vanades ruumides 1991–1999	48
Üleminek arvutiajastule	51
Helikabinetist fonoteegiks	53
Rahvusvahelistumine	58
Kolimine uude majja	63
Digiajastu algus	70
Kataloogimine	73
Teadusraamatukogu	76
Üleminek elektroonilisele laenutamisele	79
Arendused teadusraamatukogus	81
Kogud	85
Elektroonilised kogud	92
Annetused	93
IAML ja rahvusvaheline koostöö	102
Osalemine tööühmades	110
Näitused ja väljapanekud	111
Lavakunsti osakonna raamatukogu	112
Raamatukogu täna ja homme	116
Summary	120
Kasutatud kirjandus ja allikad	124

KOOSTAJA EESÕNA

Raamatukogu on üks lihtsamaid ja enesestmõistetavamaid kohti – on ruumid, kus on riiulid, mis täis raamatuid, ajakirju, noote ja heliplaate, ning valik on loomulikult rikkalik ja kõikehõlmav. Varasemad käsitsi kirjutatud, paremal juhul kirjutusmasinal trükitud kataloogikaardid on ajalugu, nüüd on raamatukogu nutitelefoni abil kõikjal kaasas ja igal hetkel saab kursis olla pakutavaga. Aga võib ka lihtsalt sisse astuda raamatukogu uksest ning kohapeal sirvida kõike, mis avariilulitele paigutatud.

Selline lihtsus – eriti tänapäeva digiajastul – on aga näiline ning asjasse mittepuhendunu ei oska aimatagi, kui võrd keeruline töö on selle taga, olgu see siis kogude komplekteerimisel, liigitamisel või kataloogimisel.

Koostades raamatut EMTA raamatukogust, millel tänava täitub 90. tegevusaasta, avanes minu ees täiesti uus ja tundmatu (digi)maailm, hoolimata sellest, et olen isegi kunagi raamatukogus töötanud ja käsitsi kataloogikaarte kirjutanud. Ilma raamatukogu endiste ja praeguste töötajate, aga ka lugejate abita, ei oleks see raamat kuidagi valmida saanud, seetõttu tahan siin tänada neid kõiki. Tohutu töö tegid materjalide otsimise ja teksti korduva läbilugemise ning täiendamiseks Ilvi Rauna, Urve Leemets, Maarja Leemet, Mary Tedre, Anneli Sepp, Kristi Sarapuu, Mare Bubõr, Eli Lend ja Tiiu Välja. Oma kirjapanduga olid abiks Tiina Keel, Reet Marttila, Kristel Pappel, Brigitta Davidjants, Mihkel Poll, Kaisa-Kadi Pilt, Liina Jääts ja Kaja Aaliste. Palju huvitavat ja mõnikord ka lausa lõbusaid seiku koorus välja vestlustest Marje Lohuaru, Toomas Siitani, Kaie Kuslapi, Jaan Audru, Margo Kõlari, Eti Sukmiti, Helle Uukkivi, Teet Põdra ja Anne Saluteega.

HEA LUGEJA

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogu 90. aastapäevale pühendatud raamat on sügav sissevaade ja tunnustus meie akadeemilise elu ühele keskusele – paigale, kus teadmised ja kultuuripärand talletuvad ning saavad kättesaadavaks paljudele põlvkondadele. Läbi selle sünnib järjepidevus, mis tagab meie kultuuri ja hariduse elujõu. Raamat annab põhjaliku ülevaate EMTA raamatukogu rikkast ajaloost, selle pidevast arengust ja erakordselt olulisest rollist akadeemia arenguloos.

Raamatukogu lugu on lahutamatult seotud õppeasutusega, mille juurde ta kuulub, peegeldades Eesti ja muusikaakadeemia ajaloo dramaatilisi keerdkäike. Alates asutamisest 1935. aastal oreliüliõpilase Leho Võrgu eestvedamisel, on raamatukogu pidanud kahjuks üle elama ka kaotusi ja purustusi: näiteks 1944. aasta märtsipommitamisel hävis suur osa väärtuslikest kogudest, samuti tuli okupatsiooniaastatel taluda nõukogude võimu brutaalsust ja ideoloogilist survet. Tänu pühendunud ja missioonitundega töötajatele on raamatukogu vaatamata kõigele edasi elanud ja pidevalt arenenud. Raamat on tänuks ka nende inimeste aastakümnete vältel tehtud tööle, mida iseloomustab kõrge professionaalsus ja pidev kohanemine uute olude, vajaduste ja võimalustega.

Kuigi raamatukogus talletatakse eelkõige juba kirjutatud ja loodut, on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogu pärast Eesti taasiseseisvumist olnud alati avatud kõigele uuele: tehnoloogia arengule, kaasajastamisele ja rahvusvahelisele koostööle. Oluliseks verstapostiks oli akadeemia raamatukogu kujunemine teadusraamatukoguks 2005. aastal, mis tagas riikliku rahastuse ning sellega võimaluse kogusid veelgi mitmekesisemalt komplekteerida.

Meie tänane raamatukogu on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia uhkus. Siin on olemas kõik, mida üks kaasaegses muusika- ja teatrikõrgkoolis õppiv üliõpilane või töötav teadlane ja õppejõud vajab: mahukas noodi- ja raamatufond, rohkelt heli- ja videosalvestisi, rikkalik valik elektroonilisi vahendeid ja andmebaase. Ja kui vajalikku nooti, raamatut või teadustööd siinsest kogust ei leia, saab selle kätte tänu kuulumisele rahvusvahelisse raamatukogude võrgustikku.

Käesolev raamat annab põhjaliku ülevaate meie raamatukogu rikkast ajaloost ja pidevast edasiliikumisest. Olgu see teos innustuseks nii praegustele kui tulevastele akadeemia liikmetele ning kõikidele teistele raamatukogu küllastajatele, et hoida, kasvatada ja väärtustada meie ühiseid teadmiste varasid!

Head lugemist!

Professor IVARI ILJA
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia rektor

ALGUS

On üllatav, kui kiire oli eestlastel iseseisvumise järel oma muusikakooli rajamisega. Juba 1918. aasta aprillis võeti muusikaõpetuse küsimus päevakorda Estonia Seltsis, kus muusikakooli asutamise ettepaneku tegi tollane Estonia Muusika Osakonna koorijuht August Topman. Mõte kiideti seltsi üldkoosolekul heaks ja hoolimata Saksa okupatsioonija rangetest kitsendustest, alustati kohe ettevalmistustöödega. Eesti Vabariigi esimese kõrgema muusikakooli avamise au langes küll Tartule – seal alustas 1919. aasta jaanuaris tööd Vabakunstnik August Nieländeri I Eesti Muusikakool –, kuid 28. septembril 1919 avas oma ukse ka Tallinna Kõrgem Muusikakool (alates 1923. aastast Tallinna Konservatoorium) ja õppetöö sai alata.

Tallinna Kõrgema Muusikakooli õpilase tunnistus 1923. aastast.

Esimestel tegevusaastatel vaevles kool ruumi- ja rahapuuduses. 1922. aastal koliti küll oma vast valminud majja aadressil Vabaduse väljak 4, kuid seegi ei lahendanud ruumiprobleemi täielikult.

Kuna ka rahaga oli väga kitsas, ei saanud veel oma raamatu- ja noodikogu rajamisele mõelda ning toleleagseud üliõpilased pidid vajalikud noodid ja raamatud hankima ise. Noote saadi kas oma õpetajatelt – näiteks olevat olnud suur noodikogu viiuliprofessor Johannes Paulsenil (1879–1945) – või siis hoopis osteti.

Endine Tallinna Kõrgema Muusikakooli hoone Vabaduse väljak 4.

Viiuldaja Herbert Laane (1907–1988) mäletamist mööda ei olnud noodid kallid ning neist oli korralik valik „Esto-Muusika“ muusikaäris, kus müüdi ka pille, pillikeeli ja heliplaate. Viimaseid oli saanud isegi kohapeal kuulata, mille jaoks olid olemas kabiinid. Kui mõnda vajalikku nooti parasjagu saada ei olnud, sai seda tellida, ning paari nädala pärast oli soovitu kohal.¹

¹ Laan 1989, lk 27.

Muusikaäri „Esto-Muusika“ aadressil Viru 2.

1935. aastal Tallinna Konservatoorium riigistati ning senise Konservatooriumi Seltsi asemel hakkas õppeasutust ülal pidama riik. Samal aastal võeti vastu Eesti Vabariigi Tallinna Konservatooriumi seadus, mille § 77 sätestas: „Konservatooriumil on õigus saada ilma tollita ja lihtsustatud korras välismaalt muusikariistu, noote, raamatuid ja teisi õppevahendeid.“ Nii olid loodud õiguslikud eeldused raamatu- ja noodikogu rajamiseks, samuti suurenesid seoses riigistamisega kooli sissetulekud. Vajadus noodikogu järele oli ilmne ja selle loomise võttis enda õlule tol ajal veel oreli eriala üliõpilane Leho Vörk, kes jäi majja ka pärast kooli lõpetamist, olles ühtaegu tööl nii raamatukoguhoidjana kui ka üldteoreetiliste ainete õpetajana.

Leho Võrk (1910–1978) sündis eesti kõstri peres Siedlecis (Poolas). Gümnaasiumi lõpetamise järel õppis ta algul Tallinna Tehnikumis (nüüdne Tallinna Tehnikaülikool), hiljem konservatooriumis, mille oreliklassi lõpetas 1938 ja koolimuusika klassi 1939. Lõpetamise järel jäi ta konservatooriumisse tööle kompositsiooni, oreli ja teooria klasside assistendina.

Raamatukoguhoidjana alustas Võrk tööd juba üliõpilasena, 1936. aasta aprillis, uue korra tingimustes nimetati ta aga 1940. aasta novembris raamatukogu juhatajaks, jätkates samal ajal ka õpetajana. Mitme ameti ühendamine käis Võrgule siiski üle jõu ning juba 27. detsembril andis tollane konservatooriumi direktori kt Ksenia Aisenstadt välja käskkirja, millega vabastas Leho Võrgu assistendi kohuste täitmisest muusikaajaloo tundides, põh-

juseks „otsekoheste ülesannete, nimelt raamatukogu juhataja kohustuse mitte õigeajaline sooritamine ajapuuduse tõttu“.² 1943. aastal põgenes Võrk Soome ja osales vabatahtlikuna Soome sõjaväes, oli nn soomepoiss. Sõja järel, kui Valtiolline Poliisi (Riiklik Politsei) arreteeris 1947. aastal tema relvavendi ja andis nad Nõukogude Liidule välja, õnnestus Võrgul end varjata. Hiljem pühendus ta keeleteadusele, kaitses Helsingi Ülikoolis filosoofiamagistri ja filosoofiakandidaadi kraadi ning alates 1951 töötas Jyväskylä Ülikooli Soome Keele Instituudis foneetika õpetaja ja eesti keele lektorina. Tema vanem vend oli helilooja Enn Võrk.³

Noodikogule eraldati üks ruum kooli esimesel korrusel. Nootide-raamatute hankimine oli tollal juhuslik, mingeid ettetellimiskatalooge ei olnud ja ka raha oli napilt. Mõnikord annetasid noote õppejõud või toodi neid kooli jaoks välisreisidelt kaasa. Teise maailmasõja puhkemise ajaks oli kogu suuruseks umbes 1000 eksemplari noote ja muusikakirjandust.

Noodid olid süstematiseeritud liikide järgi (klaverimuusika, orkestripillid jne) ja paigutatud vastavalt sellele noodikogu seinte ääres paiknenud riulitesse. Lisaks oli olemas alfabeetiline kataloog. Noodikogu ruumis oli üks töölaud Leho Võrgu jaoks, teine laud oli laenutusleti funktsioonis. Lugejakaarte tollal polnud ja sarnaselt teiste raamatukogudega pandi laenutused kirja kausta.

² ERA.3635.1.180.

³ Kronberg 2018, lk 807.

1944. aasta 9. märtsi pommitamisel sai tabamuse ka konservatooriumi hoone. Põlevast majast suudeti välja tuua suurem ja hinnalisem inventar, suur osa nootidest ja raamatutest aga hävis. Säilisid need trükised, mis olid sõja puhkedes üliõpilastele ja õppejõududele kätte jäänud, ning vähesed tulekahjust päästetud eksemplarid. On märkimisväärne, et kogude taastamist alustati uute ostudega juba 31. märtsil 1944, s.o vaid kolm nädalat pärast pommitamist.

Kraadi nr.	Aasta, kuu, päev	Raamatu nimetus, autor ja kirjeldus	Raamatu nr.	SILMAD		KIRJAD					Märkused	
				Kirjandus	Teadus	Kirjandus	Teadus	Õpetus	Õpetus	Õpetus		Õpetus
		<i>Viljandimaa</i>										
76		<i>Rand, J. Oskari muusikaõpetus. Suure-Jaani linn</i>		70								K-3719
77		- do -		70								K-3720
78		- do -		70								K-3721
79		- do -		70								K-3722
80		- do -		70								K-3723
81		<i>Rand, J. Oskari muusikaõpetus. Suure-Jaani linn</i>		120								K-3724
82		- do -		120								K-3725
83		- do -		120								K-3726
84		- do -		120								K-3727
85		- do -		120								K-3728
86		<i>Rand, J. Oskari muusikaõpetus. Suure-Jaani linn</i>		160								K-3729
87		- do -		160								K-3730
88		- do -		160								K-3731
89		- do -		160								K-3732
90		- do -		160								K-3733
91		<i>Rand, J. Oskari muusikaõpetus. Suure-Jaani linn</i>		150								K-3734
92		- do -		150								K-3735
93		- do -		150								K-3736
94		- do -		150								K-3737
95		- do -		150								K-3738
96		<i>Rand, J. Oskari muusikaõpetus. Suure-Jaani linn</i>		150								K-3739
97		- do -		150								K-3740
98		- do -		150								K-3741
99		- do -		150								K-3742
100		<i>Rand, J. Oskari muusikaõpetus. Suure-Jaani linn</i>		150								K-3743

Vaade vanimasse säilinud inventariraamatusse 1944. aastast.

Konservatoorium oma vähese allesjäänud varaga kolis Viljandimaale, Suure-Jaani lähistele Lahmuse mõisa. Mööda kitsarööpmelist raudteed toimetati õppetöökõs vajalik inventar, mille hulgas oli 15 klaverit ja raamatukogu, Olustvere jaama, kust talupojad vedasid varanduse hobustega Lahmusele.⁴ Sealses mõisapargis peeti 1944. aasta kevadel konservatooriumi pidulik lõpuaktus ja anti kätte lõpudiplomid. Lahmuse varahoidjaks määrati **Hendrik Tooming**.

⁴Ruut 2015, lk 120.

Lahmuse mõis.

Hendrik Tooming (1888–1949) oli õppinud Tartu Ülikoolis kahel erialal – loodusteadusi ja juurat –, seejärel töötanud loodusõpetuse õpetajana Tallinnas. Tooming oli väga mitmekülgsete huvidega, ühtlasi ka väga muusikalebene ja laulis meeskooris. Sõja ajal tema korter Tallinnas hävis ja ta asus elama oma sõbra Mart Saare kutsel Suure-Jaani. Just Saar oli see, kes soovitas Toomingat varahoidjaks. Kui Tallinna tagasi koliti, sai temast konservatooriumi raamatukogu juhataja ja sel kohal tegutses ta kuni oma surmani.

SUVOROVI DOMESTEEL

1944-1971

1944. aasta sügisel, nüüd juba Nõukogude võimu tingimustes, alustas konservatoorium taas tööd Tallinnas, aga hilinemisega. Hävinud õppehoone asemel nähti koolile ette ajutised ruumid seni üsnagi luksusliku elamuna kasutatud majas Marxi pst 3 (alates 1950 Suvorovi, praegune Kaarli pst), kus osades korterites olid veel elanikud sees. Nendesse „ajutistesse“ ruumidesse jäi kool – vähemalt osaliselt – paraku kahekümne seitsmeks aastaks (kuni 1971). Õppeasutuse nimeks sai Tallinna Riiklik Konservatoorium (TRK) ning rektoriks nimetati Vladimir Alumäe.

Konservatooriumi hoone Suvorovi pst 3.

Raamatukogu taasavati 6. oktoobril 1944. Ennesõjaaegseid trükiseid oli säilinud umbes 500 eksemplari, mis leidsid endale asukoha kahes ruumis viiendal korrusel. On teada ka, et sõja ajal tegeles nõukogude tagalasse mobiliseeritud Vladimir Alumäe aktiivselt raamatukogu arendamisega, ostes Moskva ja blokaadirõngast vabastatud Leningradi antikvariaatidest noote ja raamatuid. Esialgul tegutses ühe katuse all kolm kooli: muusikaalgkool, muusikakool ja konservatoorium ning raamatukogu teenindas kõigi kolme kooli õpilasi, kokku umbes 300 lugejat. 1946/47. õppeaastal alustas tööd helikabinet, millest pikemalt tuleb juttu edaspidi.

Vast avatud raamatukogus oli töötajaid kolm. Lisaks juhataja Hendrik Toomingale võeti 1944. aastal vanema noodi- ja raamatukoguhoidjana tööle endine õpetaja, kuid selleks ajaks juba pensionieas **Jaan Roots** (1882–1968). Raamatukoguhoidja abiliseks palgati gümnaasiumiharidusega **Liidia Kukkur** (1907–1988). Kuna ühelgi kolmest töötajast ei olnud raamatukogualast ettevalmistust, saadeti nad 1944. aasta novembris kolmenädalasele õppereisile Leningradi konservatooriumi raamatukokku, kus nad said tutvuda raamatukogu töökorraldusega: otstarbeka paigutuse, õige kataloogimisviisi ja komplekteerimisküsimustega. Ühtlasi oli eesmärgiks välja selgitada, kas oleks võimalik saada TRK raamatukogule noote, milliseid oli Leningradi konservatooriumi raamatukogus palju eksemplare. Töö kestis kolm nädalat, näpunäiteid ja töökogemusi saadi, nooditrukiseid aga mitte ühtegi.⁵ Peale selle osales Liidia Kukkur aastatel 1947–1949 ENSV Riiklikus Raamatukogus (praegune Eesti Rahvusraamatukogu) korraldatud kataloogijate kursustel. Olgu etteruttavalt öeldud, et Jaan Roots lahkus raamatukogutöölt 1951 ja konservatooriumist 1955 ning seejärel õnnestus tal asuda elama Rootsi oma poja, tunnustatud dirigendi Olav Rootsi juurde. Liidia Kukkurist sai aga 1951. aastal vanemraamatukoguhoidja ja ta oli sellel kohal pensionile minekuni 1974. aastal.

Põhitöötajatele lisaks suunas direktsoon raamatukogule appi kooli teenistujaid ja üliõpilasi. Näiteks töötas raamatukogus poole koormusega, kohakaasluse alusel **Liidia Varalaid** (snd Gildeman, 1902–1979) – endine punaarmeelane, kes juba Eesti Vabariigi ajal oli töötanud konservatooriumis, siis küll käskjalg-koristajana. 1945. aastal määrati ta esialgu konservatooriumi salajase kirjavahetuse valdajaks, seejärel pidas ta erinevaid ameteid: oli kaadrite osakonna juhataja, aruannete koostaja, vene- ja võõrkeelte kateedri vanemlaborant⁶ ning töötas kuni 1968. aastani, mil ta pensionile läks, ühtlasi ka raamatukogus.⁷

Mõnda aega (1945–1949) oli raamatukogus bibliograafina tööl keeleteadlane **Elmar Päss** (1901–1970), kes oli 1947. aasta 28. veebruaril konservatooriumi direktori poolt Eesti NSV Teaduste Akadeemia kaadrite osakonnale saadetud salajase kirja järgi „uurinud läbi raamatukogudes leiduvaid õppeasutust huvitavaid materjale ning kandnud need üle senini umbes 8000 kaardile kartoteegis.“⁸ Lühiajaliste töötajate hulgas olid ka konservatooriumi kassapidaja **Roosa Noor**, üliõpilane **Ester Mägi** jpt.

⁵ Keel 1980, lk 14.

⁶ Tõllal oli tavaline ametinimetus „laborant“, mis ei kattu tänapäevase mõistega. Seda võiks võrrelda praeguse sekretäriaga.

⁷ ERA.3635.1172.

⁸ ERA.R-2018.2k.133.

Raamatukogu esimestel tegevusaastatel kasvasid kogud hoogsalt: kui 1946. aasta alguses oli fondi suurus 3265 eksemplari, siis 1. jaanuaril 1947 loendati eksemplaride arvuks juba 24 359. Noote osteti nii kauplustest, sh Moskvast ja Leningradist, kui ka muusikutelt (Roman Matsovilt, Cyrillus Kreegilt, Riho Pätsilt jt), samuti saadi neid kingitusena (Anna Klasilt, Jüri Varistelt, Herbert Laanelt, August Karjuselt, Hugo Lepnurmelt, Vladimir Alumäelt jt).⁹ Samas ei sobinud sugugi iga noot enam raamatukokku. Helilooja Heimar Ilvese sõnul otsisid „asjamehed“ raamaturiiulitest noote, mille pealkirjas oli vihje jumalasõnale, ning need olid määratud hävitamisele. Suure hädaga oli õnnestunud päästa Bach'i teosed, mis korjati enne kontrollide saabumist riitulitelt. Küll aga rändasid ahju Artur Kapi koraaliprelüüdid.¹⁰

1949. aasta jaanuaris lahkus ootamatult haiguse tagajärjel Hendrik Tooming ning kiiresti oli vaja leida uus juhataja. Lühikest aega, kuni 1. märtsini, täitis juhataja asetäitja kohuseid Jaan Roots, misjärel asus kõigi kolme kooli raamatukogude juhatajana tööle muusikaajaloo kateedri vanemlaborant **Albert Vaht**.

Albert Vaht (1913–1967) töötas raamatukogu juhatajana 1949–1960. Eelnenud ametikäik oli teda sidunud küll konservatooriumiga, aga mitte raamatukoguga: Eesti Laskurdiviisi koosseisus sõjast naasnuna sai temast sõjalise kateedri vanemlaborant, selle likvideerimisel 1947 muusikaajaloo kateedri vanemlaborant. 1960. aastal määrati ta marksismi-leninismi kateedri kabineti juhatajaks. Alates 1965. aastast kuulus ta konservatooriumi parteibürosse. 1967/68. õppeaastal pidi temast saama TRK haldusprorektor, kuid selles ametis ei jõudnudki ta olla, kuna suri 1967. aasta 15. septembril.

⁹ Keel 1980, lk 16.

¹⁰ Jürisson 1989, lk 43.

Vaht ei olnud varem raamatukogu tööga kokku puutunud, mistõttu külastas ta sageli Leningradi ja Moskva konservatooriumi raamatukogusid ning stažeeris mitmel korral Kreutzwaldi-nimelise Riikliku Raamatukogu juures. TRK raamatukogu süstemaatilise fondipaigutuse ja kataloogide ning indekseerimiste süsteemi töötas Vaht välja Moskva konservatooriumi raamatukogu eeskujul, kohandades sealt pärit juhiseid ja eeskirju kohalikele oludele.¹¹

1949. aastal eraldati siiani koos tegutsenud kolm kooli lõplikult üksteisest ja edaspidi said kõnealusest raamatukogust teavikuid¹² laenutada vaid konservatooriumi üliõpilased, keda oli 150 ringis, ja õppejõud.

Raamatukogu asukohta Suvorovi puistee hoones muudeti mitmel korral. Esmalt oldi viiendal, seejärel kolmandal korrusel, kuid lõpuks osutusid riiulid liiga raskeks ning kogu fond paigutati esimesele korrusele, kus enne Kivimäele kolimist oli viis ruumi põrandapinnaga 90 m². Raamatukogu fond sisaldas kõrvuti nootidega ka mõningast muusikaalast kirjandust ning vähesel määral ilukirjandus- ja teatmeteoseid; ühiskondlik-poliitiline kirjandus oli täielikult marksismi-leninismi kateedri ruumides ja käsutuses.

Kogude ja lugejate kohta on säilinud statistikat 1953. aastast: trükiseid oli 31 899, neist noote 27 973 ja ajakirju 1324; lugejate arv 753 ning laenutuskordi 7874. Lugejatest 119 olid oma kooli üliõpilased, 552 aga „muud“.¹³

1960. aastal, mil raamatukogu suuruseks oli juba 50 984 eksemplari, vahetus taaskord juhataja: Albert Vaht määrati marksismi-leninismi kateedri kabineti juhatajaks ning raamatukogu etteotsa asus **Irina Anniko**. Ka temal puudus raamatukogunduse alane haridus, kuid aastate jooksul käis ta end täiendamas Varssavi, Moskva, Leningradi, Kiievi ja Riia konservatooriumide raamatukogudes ning Rumeenia raamatu- ja noodikogudes.

Irina Anniko (1933–2013) lõpetas 1960. aastal TRK koorijuht-muusikaõpetaja erialal Heino Kaljuste klassis. Koolist suunati ta TRK raamatukogu juhatajaks. Oli NLKP liige ja kuulus alates 1961. aastast konservatooriumi parteialorganisatsiooni. TRK raamatukogu juhataja ametit pidas ta 1978. aastani, mil temast sai kuni 2001. aastani Georg Otsa nimelise Muusikakooli direktori asetäitja õppealal.

¹¹ Keel 1980, lk 20.

¹² Sõna „teavik“ pakkus 1990ndatel välja kirjanik Jaan Kross. See hõlmab kõikvõimalikke infokandjaid ja ametlikus dokumendis leidis „teavik“ esimest korda terminina kasutust „Sundeksemplari seaduses“ (1997).

¹³ ERA.R-2018.1.82.

Pikkadeks aastateks jäi raamatukogu põhitöö kahe inimese õlule, kuigi suure töökoormuse tõttu kasutati alati ka osalise koormusega töötajate abi. Juhataja Irina Anniko komplekteeris ja võttis vastu trükiseid, kataloogis ja paigutas saabunud teavikud kogusse. Vanemraamatukoguhoidja Liidia Kukkur teenindas lugejaid, kuid vabadel hetkedel kataloogis temagi, samuti koostas ta kustutusakte, hoolitses kogu paigutuse ja korra eest. Hea saksa keele oskajana sooritas ta 1969. aastal saksa keele eksami, mis tagas talle kümneprotsendilise lisatasu „võõrkeelte oskuse ja kasutamise eest“.¹⁴ Üliõpilastega oli Liidia Kukkur range ja nad kartsid teda. Üks tollane tudeng on meenutanud, et kui ta soovis midagi laenutada, tuli kiiresti, riulisse vaatamata, vastus: „Mida ei ole, seda ei ole.“ Kui aga laenutajaks osutus õppejõud, oli proua Kukkur viisakus ise ja asus kohe vajalikku trükist otsima.

Raamatukoguhoidja Liidia Kukkur Suvorovi pst teenindusletis üliõpilastega. Vasakult üliõpilased Ahti Rääst ja Jaan Audru.

¹⁴ ERA.R-2018.2k.340.

Raamatukogule tõi tööd veelgi juurde 1961. aastal avatud muusikakeskkool, mis tähendas trükiste arvu suurenemist algõpetuse nootide, aga ka lastekirjanduse võrra. Ruumikitsikuse ja töötajate vähesuse tõttu tegeldigi peamiselt vaid laenutamise ja korraldatud näituse ega muid üritusi, samuti puudus lugemissaal.

Tolleaegset töökorraldust on meenutanud raamatukogus 1964. aastal vanemlaborandina alustanud, hilisem teatme-bibliograafia osakonna juhataja **Kaie Kuslap**:

„Töötasime esimesel korraldusel kitsastes oludes. Teatmeteoseid hoidsime leti all, et oleks kõige käepärasem. Näituste jaoks ei olnud kohta. Üldkoridoris oli küll lukustatud vitriin uudiskirjanduse tarvis, kuid seda korraldas noodikauplus. Hakkasin leti klaasi alla tegema väikseid väljapanekuid oma maja tähtsamatest sündmustest ja juubelitähtpäevadest.“¹⁵

Kuna tol ajal puudus veel igasugune tehnika nootide (näiteks orkestripartiid ja kooriteoste) ning õppematerjalide paljundamiseks, siis ainuke võimalus neist koopiaid teha oli käsitsi ümberkirjutamise teel. Selleks kasutati üliõpilaste abi ja eri aegadel töötasid noodikirjutajatena Tiina Jaaksoo, Kaie Kuslap, Arvo Purga, Enno Mattisen, Heiki Kalas, Kalle Kauksi jt.

¹⁵ Keel 1980, lk 24.

MÕUKOGUDE AJAL KIVIMÄEL 1971–1991

1971. aasta septembris alustasid muusikakeskkool ja osaliselt ka konservatoorium õppetööd uues asukohas Kivimäel, endise internaatkooli ruumides aadressil Vabaduse pst 130. Sinna kolisid rektoraat, õppeosakond, dekaanat, enamik kateedreid, majandusosakond, raamatukogu ja helikabinet.

Raamatukogu sai võrreldes varasemaga juurde pea neli korda rohkem pinda: kui enne kolimist oli kasutuses viis ruumi põrandapinnaga 90 m², siis Kivimäel anti raamatukogu käsutusse pool B-korpuse õppehoone esimesest korrusest, täpsemalt kümme ruumi üldpinnaga 335,2 m², lisaks veel 20 m² nn keldrikorrusel õpikute ja vähem kasutatava kirjanduse jaoks. Lavakunsti õppejõududele-üliõpilastele jäi kahjuks raamatukogu uus asukoht ebamugavalt kaugeks ja 1978. aastal anti umbes 500 teatrialast trükist üle lavakunstkateedritele Suvorovi puiesteel. A-maja kolmandal korrusel seati aga sisse helikabinet (sellest edaspidi).

A-õppehoone Kivimäel, kus asus helikabinet.

Liidia Kukk teenindamas õppejõude 1970ndate alguses. Vasakult Alice Roolaid.

Raamatukogu töö oli Kivimäel korraldatud nii, et esimeses ruumis paiknes laenuslett, ülejäänutes aga fond, st noodid ja raamatud, mis olid paigutatud liikide kaupa: vokaalmuusika, klaverimuusika, orkestripartituurid, orkestriinstrumendid, muusikaalane ja ühiskondlik-poliitiline kirjandus, ilukirjandus, erifond¹⁶ ja keskkooli õpikud. Iga ruumi riulite korrashoiu ja teavikute õige paigutuse eest vastutas selleks määratud töötaja, kes paralleelselt põhitööga korrastas temale määratud fondi. Lugejaid riulite juurde ei lubatud, ainult õpetajatel ja õppejõududel oli sinna ligipääs, et neil oleks hõlpsam õpilastele kavu koostada. Tollaste töötajate mäletamist mööda olid riulid seetõttu alati korras, küll aga oli palju selliseid trükiseid, mida harva laenutati ja mis kogusid vaid tolmu. Populaarsemad noodid seevastu olid pidevast kasutusest üsna kulunud ja lagunened, kuid aega neid parandada ei olnud.

¹⁶ Erifondiks nimetati ainueksplare, kunstialbumeid ja noote-raamatuid, heliteoste käsikirju, mida sai ainult kohapeal kasutada. Need olid lugemissaalis eraldi kapis.

1972. aastal seati ühes raamatukogu ruumis sisse 12 kohaga lugemisruum, kus avariilulete olid paigutatud teatmeteosed – aukohal loomulikult Lenini kogutud teosed –, muusikaalane perioodika ja üliõpilaste diplomitööd, aga ka sellised raamatud ehk siis erifond, mida koju ei laenutatud. Samuti asusid lugemisruumis kahe kataloogija töölaudad. Eksamisessioonide ajal oli ruum rahvast pungil, sinna paigutati lisatoole ja kataloogijad loovutasid oma töökohad üliõpilastele. Ühtlasi pidid kõik töötajad olema sel ajal tööl, et jõuaks soovijaid ära teenindada. Väljakujunenud olukord ei rahuldanud ei töötajaid ega õppijaid ning nagu võib lugeda raamatukogu 1983. aasta aruandest: „[selline lugemisruum] ei tee au kõrgkoolile“. 1985. aastal, kui lugemisruumi kohtade arv suurenes 24-ni, paranesid õppe- ja töötingimused märgatavalt.

Lugemisruum Kivimäel.

KOGUDE KOMPLEKTEERIMINE

Kogude komplekteerimise jaoks olid olemas kõrgemalt poolt ette antud temaatilised plaanid, mille alusel osteti ühiskondlik-poliitilist kirjandust, noote ning muusika- ja teatralast, mõningal määral ka kunstialast kirjandust. Raamatukokku käisid ajalehed-ajakirjad, näiteks 1972. aastal telliti 77 eri nimetust – 15 ajalehte ja 62 ajakirja. Vaid üksteist neist olid eesti- ja kuus saksakeelsed, põhiosa moodustas venekeelne perioodika.¹⁷ Kuigipalju oli võimalik tellida Nõukogude Liidus müüdavat võõrkeelset kirjandust, teoreetiliselt sai seda teha ka valuuta eest, kuid tegelikkus oli midagi muud. 1979. aasta raamatukogu tegevusaruandest loeme, et „valuutakirjandust saame aastas paar-kolm eksemplari, seda ka peamiselt saksa keeles. Suurt puudust tunneme ingliskeelse muusikakirjanduse osas, mida meie lugeja üha rohkem nõuab.“ Ka 1980. aastal on aruandes ära märgitud, et valuutakirjandust saadi paar-kolm eksemplari, mis deponeeriti Tallinna Polütehnilise Instituudi juures, 1981. aastast alates saab aga aruannetes läbivaks lauseks „valuutakirjandust aruandeaastal ei saadud ühtegi eksemplari“ ning 1985. aastast ei vaevutud sedagi lauset enam kirja panema.

Raamatute ja nootide hankimine oli komplekteerija ülesanne. Noote osteti peamiselt Vaksali (praegune Nunne) tänaval asunud noodikauplusest, raamatuid hangiti aga tellimiskeskusest nimega Tallinna Bibkolektor,¹⁸ kust iga kuu saadeti tellimisleht, mille alusel tehti oma valik peamiselt eestikeelsest, vähesel määral ka venekeelsest kirjandusest. Samuti saatsid omi tellimislehti Venemaa kirjastused.

Tallinna Bibkolektori hoone 1965. aastal.

¹⁷ Raamatukogu aastaaruanne 1972.

¹⁸ Sõna võeti kasutusele 1920. aastatel Nõukogude Venemaal ning selle all mõisteti asutust, mis tegeles raamatukogude trükistega varustamisega. 1972. aastal toimus Emakeele Seltsi sõnavõistlus, kus teiste hulgas otsiti eestikeelset vastet sõnale „bibkolektor“. Välja pakuti „raamatuvarula“ ja „raamatutäär“.

Aktsioon „Raamat – postiga“ võimaldas tellida raamatuid NSV Liidu linnade raamatukauplustest, lisaks saadi trükiste kohustuslikke kontrolleksemplare tervest Nõukogude Liidust. Kuna kirjandus, sh noodid, olid tollal väga odavad, telliti trükiseid tavaliselt 5–10, õppekirjandust lausa 100–150 eksemplari.

Nõukogudeaegsed trükiteerimid olid küll hiiglaslikud, kuid tavainimestele olid raamatud defitsiitne kaup. Töö raamatukogus andis nende hankimisel väikese eelise – kui telliti midagi koolile, said ka töötajad oma soovid sinna lisada, mis hiljem sularahas kassasse tagasi maksti. Biblokektoris valmistati raamatud raamatukogude jaoks juba ette – neile oli sisekaanele kleebitud nurk, kuhu sai panna laenutuskaardi, ja sellistena need siis jõudsid ka raamatukogutöötajate kodustesse riiulitesse. Ilukirjandust telliti raamatukokku palju, põhjuse saame teada 1981. aasta aruandest: „Oma lugejaid suudame kirjandusega varustada peaaegu 100%-lt. Meie suhteliselt kaugel asukoha tõttu südalinnast oleme komplekteerinud ka ilukirjandusteoseid nii, et ühiselamus elav üliõpilane ei peaks minema linna endale vajalikku teost otsima, vaid võib selle ka meilt laenutada.“

Raamatukogu fondi põhiosa moodustasid noodid ning muusika- ja ilukirjandus, aga nagu sellele ajale omane, oli märkimisväärne ühiskondlik-poliitilise ja propagandistliku kirjavara osakaal. Kuigi sellise sisuga väljaandeid telliti rohkesti, leiti aastast aastasse, et olukorda saaks veelgi parandada. Näiteks 1979. aasta aruandes on kirjas, et „vastukajaks NLKP otsusele „Ideoloogiatöö parandamisest“ komplekteeriti ja propageeriti raamatukogus rohkem ühiskondlik-poliitilist kirjandust ning toonitati lugejaile selle tähtsust harmooniliselt arenenud noorsoo kasvatamisel“. Tuleb siiski lisada, et selliseid tekste kirjutati aruannetesse peamiselt kõrgemate instantside jaoks ning on üsna ebausutav, et mõni raamatukogutöötaja ka tegelikult lugejatele sellise kirjanduse vajalikkust rõhutas.

Viimane nõukogudeaegne kogude statistika pärineb 1987. aasta aruandest ja siis oli trükiste arvuks 186 168 eksemplari, millest välismaal ilmunuid vaid 4 844 tükki. Võrdluseks: viimaste aastate statistika järgi on raamatukogu ostudest keskmiselt 82% välisteaviku eksemplariid.

KATALOOGID JA LAENUTAMINE

Moskva konservatooriumi eeskujul olid kataloogid üles ehitatud süstemaatilisel: klaveri-, viiuli-, koori- jne muusika, aga ka näiteks rahvaste muusika, mille all mõeldi loomulikult vaid Nõukogude Liidu aladel elanud rahvusi. Süstemaatilise kataloogi kõrval olid kasutusel ka alfabeetilised kataloogid, eraldi nootidele ja raamatutele.

Tiina Keel laenutusleti taga. Vastasseinas on näha alfabeetilised ja süstemaatilised raamatute ning nootide kataloogikastid.

Kataloogide kasutamisest ja korrastamisest on rääkinud raamatukogu aastatel 1978–1984 juhtinud **Tiina Keel**:

„Paljudes raamatukogudes olid nii alfabeetilised kui süstemaatilised kataloogid. Statistika ja aruannete mõttes olid need ka meie raamatukogus, aga tegelikult oli kasutusel ja sisaldas õiget infot vaid alfabeetiline kataloog, mis oli laenutusruumis. Nn süstemaatilise kataloogi kapid olid tagaruumis ja sisaldasid kaarte, milliseid teoseid meil paljusid raamatukogus ei olnudki.

Oma esimestel juhataja-nädalatel lasin kolleegidel (paljud neist olid konservatooriumi üliõpilased) selle „süstemaatilise kataloogi“ välja kallata ja üleliigse välja arvata. See oli väga tömahukas protseduur, sest kaarte tuli võrrelda alfabeetilise kataloogi kaartidega ja tuvastada noote-õpikuid ka fondist. Aasta jooksul saime asjaga hakkama ja ausalt aruandesse kirjutada, et meil on mõlemad kataloogid olemas.“

Süsteemaatilise kataloogi korrastamisega tegeles peamiselt suurte kogemustega raamatukoguhoidja-katoloogija Anne Salutee.

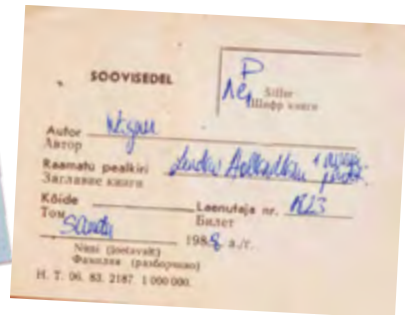
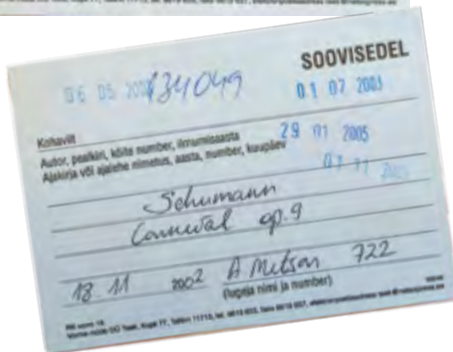
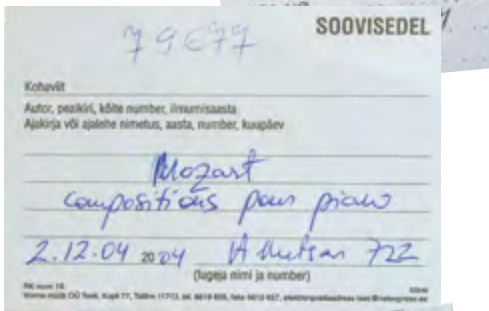
1982. aasta aruandest saame aga teada, et lõpule viidi mahukas ettevõtmine, kartoteegi „leniniana“ koostamine, kuhu olid koondatud Lenini teosed või nende põhjal kirjutatud muusikateosed. Kahjuks ei suuda ükski tolleaegne töötaja sellise kataloogi olemasolu meenutada ning ilmselt oli see kirja pandud vaid selleks, et näidata ideoloogilise töö olemasolu raamatukogus.

Vajalikku kirjandust ja noote sai otsida kataloogikastidesse paigutatud teoste andmetega kataloogikaartidelt. Töötajad mäletavad ka juhtumeid, kus õppejõud ei vaevunud soovitud teost kartoteegist otsima, vaid laulsid teemajupi teenindajale ette, lootes, et viimane selle ära tunneb. Nii näiteks olevat tihtipeale toiminud muusikaajalugu õpetanud Johannes Jürisson, aga ka mitmed teised. Vahemärkusena olgu öeldud, et muusikateoste laulmine, vilistamine või koputamise raamatukogutöötajale ei ole ka tänapäeval kuhugi kadunud. Sagedamini tuleb seda ette teenindusletis, kuid on olnud ka juhtumeid – rohkem kui ühel korral –, kus raamatukogu juhataja töötelefonile on helistatud sooviga tuvastada lauldava viisijupi abil teos. Aga alles hiljuti näitas lugeja oma telefoniekraanilt ühe aaria katkendit ning soovis laenutada selle ooperi klaviiri. Õnneks tuvastasid letitöötajad lauldavas tekstis Sarastro nime ning nii juhutati ta Mozarti „Võlflöödi“ juurde (kuigi lugeja arvas, et aaria pärineb Wagneri ooperist).

Tulles tagasi tavapärasemate laenusviiside juurde, siis käis see nii, et lugeja otsis kartoteegist välja vaja mineva trükise kataloogikaardi, täitis soovisedeli, mille alusel töi leti-teenindaja vastava teose fondi riulilt.

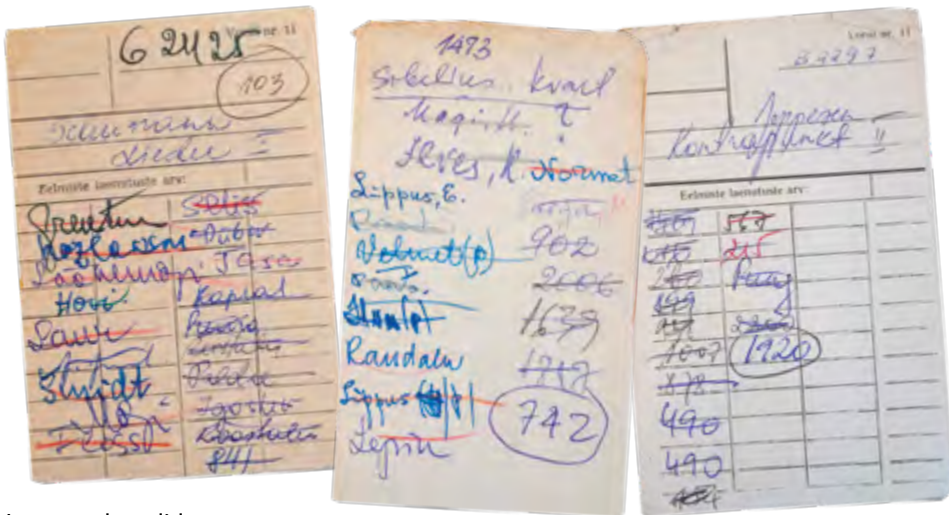

Vanemraamatukoguhoidja Eli Lend kartoteegikastiga, veebruar 1976.

Soovisedelid.

Kõikide raamatute ja nootide vahel oli kaart, mis laenutamisel välja võeti. Kaardile kirjutati laenutaja nimi tema ütluse järgi (dokumenti ei kontrollitud) ja asetati teaviku inventarinumbri järgi indikaatorisse¹⁹, soovisedelid aga pandi lugejakaardi (kiletasku) vahele. Helilooja Margo Kõlar on meenutanud, et alati oli huvitav uurida, kes oli varem sama trükist laenutanud, nii oli võimalus ka mõttekaaslasid leida. Kui raamat või noot tagasi toodi, tõmmati nimi kaardilt maha ja see pandi trükise vahele tagasi.

Laenutuskaardid.

Laenutamise tähtaeg oli umbes pool aastat ja kui selle ajaga teavikut tagasi ei toodud, ei juhtunud ka midagi – viiviseid sel ajal ei tuntud. Aeg-ajalt viidi läbi kontroll, ega midagi liiga pikalt kellegi kätte polnud jäänud, aga seda juhtus harva. Kaotsi läinud trükised kanti lihtsalt maha.

Populaarsemad noodid olid suurest laenutamisest sageli lagunened, kuid nende parandamine oli suur probleem. Võimalust mööda tehti seda omal jõul, aeg-ajalt palgati selleks tööks ka üliõpilasi. Otsiti võimalusi, et parandustööd teha väljaspool oma maja, kuid Tallinnas sellist teenust ei osutatud, nootide pealinnast väljaviimiseks aga konservatooriumil vajalikku transpordivahendit polnud. Nii võime 1978. aasta aruandest lugeda, et transpordi puudumisel „on juba kolmel aastal jäänud köitmist vajavad pakid ooteolekusse“. 1979. aasta aruandes on küll kirjas, et „nüüd on konservatooriumil olemas sõiduk, millega saab ette võtta ka pikemaid reise“, aga huvilisi, kes oleksid nõustunud tegelema nootide köitmise, ikkagi ei leitud.

¹⁹ Indikaatoriks nimetati kõikide laenutatud teavikute vahelt välja võetud kaartide kogumit, mida hoiti selleks spetsiaalselt ehitatud kapis.

RAAMATUPROPAGANDA

Hoolimata tagasihoidlikest ja kitsastest tingimustest, korraldati raamatukogu ruumides tähtpäevade puhul näitusi. Nii peeti meeles oluliste kultuuritegelaste sünniaastapäevi, kuid veelgi olulisemad olid nn raamatupropaganda väljapanekud. Et pea igal aastal oli mõne „punase“ sündmuse ümmargune või viiega lõppev tähtpäev või toimus NLKP (järjekordne) kongress, oli propagandanäituste temaatikat leida suhteliselt lihtne. Siiski ei saanud sellesse ülesandesse suhtuda kergekäeliselt ning väljapanekud said mõnikord ka kriitika osaliseks.

1977. aasta raamatukogu aruandest võime lugeda aga, et „töö paranes aruandeaastal tunduvalt. Väljapanekud muutusid sisukamaks. Plakatlikkus asendus mitmes väljapanekus teadusliku lähenemisega ja raamatukogu kesistele eksponeerimisvõimalustele vaatamata oli see suureks sammuks väljapanekute sisukuse tõstmisel. [...] Kuni raamatukogul pole nõuetekohaseid vitriine ja stende ning võimalusi kirjanduse paremaks eksponeerimiseks, on raske raamatukogupropaganda töövorme paremaks muuta.“ Raamatupropaganda tööplaanid olid kooskõlastatud parteibürooga ja rida väljapanekuid kujundati koos ühiskonnateaduste marksismi-leninismi kabinetiga. Olgu siin siis ära toodud ka mõned väljapanekute teemad; 1982: sarinäitus „NSVL 60“, mis koosnes 15 eriväljapanekust, „Kajastades liiduvabariikide tööd, elu ja kultuuri“; 1983: „Nõukogude Armeed – meie kindel kaitsja“; 1985: „ENSV 45“, „Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäev“. Alaliselt olid raamatukogu ruumides väljas montaažid TASS-i²⁰ ja ETA²¹ fotodest. Kuigi väljapanekud olid hoolikalt koostatud ja nende pealkirjad uhked, vaevus vaid mõni üksik lugeja neisse kohustuslikus korras tehtud näitustesse süüvima.

²⁰ Телеграфное агентство Советского Союза ehk Nõukogude Liidu Telegraafi Agentuur.

²¹ ENSV Telegraafi Agentuur.

TEHNIKA JA SISUSTUS

Raamatukogu tehniline baas oli kehvapoolne. Teoreetiliselt oleksid kõik kataloogikaardid pidanud olema trükitud kirjutusmasinal, kuid olukorras, kus kasutada oli vaid üks kirjutusmasin, tuli enamik tööd teha käsitsi. Kuna kõik kirjutusmasinad olid arvel KGB-s, ei olnud neid sugugi lihtne hankida. Raamatukogu küll esitas järjekindlalt igal aastal juhtkonnale avalduse ühe ladina ja ühe slaavi tähestikuga masina eraldamiseks, kuid tulemusteta.

1974. aastal võeti kasutusele paljundusmasin Rex Rotary ning esimese aasta jooksul paljundati masina peal „74 nimetust noote ja sõnalist materjali, kokku 934 lk, kogutiraažiga 52 385 lk“.²² 1977/78. õppeaastal lisandus teine paljundusaparaat – Tallinna Polütehnilises Instituudis (TPI) maha kantud Era, ning mõne aja pärast veel kolmaski – Elika.

1978. aastal anti paljundusküsimus õppeprorektori (tollal Heljo Sepp) kompetensi, mis tähendas, et aparaadid asusid edaspidi lukustatud kabinetis ja paljundamine oli seotud suure bürokraatiaga. Masina kasutamiseks tuli kirjutada kantseleis avaldus ja paljundamiseks kabinetti ette helistada; igast paljundatud lehest, mis olid üsnagi viletsa kvaliteediga, tehti ka üks kontrollseksemplar. 1979. aasta raamatukogu aruande järgi „[paljundusmasinad] kahjuks enamuse aja seisavad asjatundlike inimeste puudumise tõttu, samuti on nad amortiseerunud aparaadid, teistelt asutustelt mahakandmiskorras saadud ja nende töövõime seega ebarahuldav“. 1981. aasta aruandest saame aga teada, et „halb on olukord paljundusaparaatidega: need on vanad ja halva kvaliteediga. Suur vajadus oleks korraliku paljundusaparaadi järele. Kui olemasoleva „Rota-Rexiga“ saab veel kuidagi tekste paljundada, siis nootide paljundamine on siiani alla arvestuse kvaliteediga ja tehniliselt raskendatud (peavad olema lahtised lehed)“.

Olukord paranes 1980ndate alguses, kui kool sai Jaapani paljundusaparaadi U-BIX omanikuks, mis lahendas nootide paljundamise probleemi, samuti tehti sellega koopiaid erialasest kirjandusest. Autoriõiguste küsimus oli Nõukogude Liidus täiesti tundmatu ...

²² Raamatukogu 1974. aasta aruandest.

Ebba Kalli paljundusmasina Rex Rotary juures.

Tollane raamatukogu juhataja Tiina Keel on meenutanud:

„Nootide paljundamiseks kasutasime rotaatorit: vana ja väsinud, tahma lekkiv. 1980. aastate alguses hangiti konservatooriumile uus kaasaegne paljundusmasin U-BIX, mille maaletoojaks oli prof Heino Kaljuste, kui ta oma Ellerheina kooriga välismaal esinemas käis.²³ B-korpuse viimasele korrusele ehitati raudkusega paljunduse ruum ja mind pandi sellega töötamise

est vastutama (andsin miilitsas oma sõrmejäljed). Paljundamine käis range järelevalve all, iga töö tuli registreerida vastavasse kaustikusse. Paljundada võisin mina või minu TPI-s insenerina töötav abikaasa, kes kohakaasluse alusel tööle võeti. Tööd palju ei olnud, sest sõel, mida paljundada tohtis, oli tihe.

Oli kord juhus, kui konservatooriumit külastas Kõrg- ja Keskerihariduse Komitee ministri asetäitja sm Rink. Pärast tema külaskäiku kutsus mind enda juurde partorg prof Heino Rannap ja pahandas tõsiselt, sest sm Rink olevat väitnud, et „teil nüüd ju uhke paljundusmasin – paljundate siin Soome TV kavasid!“. Sellist asja ei olnud! Ma olin nii kartlik ja seadusekuulekas. Olin nii šokeeritud, sest isegi omale koju polnud mul vaja selliseid kavu paljundada, kuna meil ei olnud Soome TV-d. Teistest inimestest rääkimata. Läksin otsejoones rektor Venno Laulu juurde ja panin paljundusruumi võtmed lauale ja ütlesin, mida asjast arvasin. Rektor Laul oli mõistlik mees ja rahustas mu maha, öeldes, et abiminister viskas nalja – teised asutused paljundavad, ju teie ikka ka!

Teiste kasutatud ja vanade esemetega tuli raamatukogul läbi ajada ka muudes valdkondades. Näiteks 1981. aastal saadi riiklikult raamatukogult 15 „küllalt halvas olukorras raudriiulit, mis aga oluliselt lahendas meie vajaduse. Kuna riiulid on kahepoolsed ja mõeldud eelkõige raamatute paigutamiseks, siis oli tükk tööd, et neile õige koht ja rakendus leida.“²⁴ Tänu neile riulitele said paremini ära paigutatud raamatud, vajadus uute noodiriilite järele aga jäi. Kitsastes majanduslikes oludes lahendati see probleem 1987. aastal oma jõududega – kooli töötajate abiga ehitati ise puust noodiriiulid.

²³ Tõenäoliselt toimus see 1981. aastal, kui lastekoor Ellerhein Soomes esinemas käis.

²⁴ Raamatukogu 1981. aasta aruandest.

TÖÖTAJAD

Kivimäel kasvasid nii kogud kui sellega seonduvalt ka töömaht ning olemasoleva personaliga ei olnud enam võimalik hakkama saada. 1973. aastal palgati lisaks kahele töötajale juurde muusikalise eriharidusega laborant Tiina Keel, kellest hiljem sai vanemraamatukoguhoidja ja seejärel raamatukogu juhataja. 1974 oli koosseisulisi töökohti 4,5: juhataja, vanemraamatukoguhoidja, bibliograaf ja kaks raamatukoguhoidjat – üks täis- ja teine poole kohaga. 1977. aastal oli aga töötajaid juba kümme, lisandunud olid teatme-bibliograafia osakonna juhataja ja vanembibliograafi ametikoht ning suurendati (vanem)raamatukoguhoidjate arvu. Nii järsk töötajate arvu kasv tulenes sellest, et Keskeri- ja Kõrghariduse Ministeerium jaotas vastavalt fondi suurusele ning küllastajate arvule raamatukogud kategooriatesse. Konservatooriumi raamatukogu näitajad andsid õiguse kuuluda V kategooriasse, mis lubas 14 koosseisulist kohta. Kõiki kohti siiski ei täidetud ja see võimaldas vormistada raamatukogutöötajaid kohakaasluse alusel lisatöödele ja maksta neile täitmata töökohtade arvelt suuremat töötasu. Raamatukogu töötajate palgad olid madalad: raamatukoguhoidjal 65, bibliograafil 70 ja juhatajal 110 rubla. Tiina Keel on meenutanud, et teda suunati laborandi ametikohale palgaga 72 rubla ja 50 kopikat, kuid tegeklukuses hakkas teenima 75 rubla. Lisades töötajatele ülesandeid, näiteks „saabuva kirjanduse raamatukoguliku kujunduse ja pisiremondi eest“ või „13,5 tundi töötamist laenutusosakonnas“, oli võimalik suurendada töötajate sissetulekut umbes 25 rubla võrra.²⁵

1978. aastal asus raamatukokku tööle esimene eriharidusega töötaja, Tallinna Pedagoogilise Instituudi raamatukogunduse eriala lõpetanud **Katrin Kaera**, erialase haridusega olid ka vastavalt 1982 ja 1983 tööle asunud **Anne Salutee** ja **Helle Uukkivi**. 1975. aastal liitusid kollektiiviga **Mare Bubõr** ja **Eli Lend**,²⁶ kes samuti omandasid hiljem raamatukogunduse alase hariduse. 1983. aastal loodi juurde toimetaja ametikoht.

Hoolimata ametikohtade lisandumisest, olid kõik töötajad ülekoormatud ja nii palgati letiteenindajateks sageli üliõpilasi. See aga tekitas omakorda probleeme, sest üldjuhul töötasid üliõpilased lühikest aega, mille jooksul ei jõudnud nad laenutajatöök vajalikku vilumust ja kiirust omandada ning tihti kurdeti aeglase ja asjatundmatu teeninduse üle.

²⁵ ERA.R-2018.2k.558.

²⁶ Nii Mare Bubõr kui ka Eli Lend töötavad praegugi EMTA raamatukogus.

Raamatukogu töötajad kohvilaua taga. Vasakult: Katrin Kaera, Ingrid Lige, Mihkel Sildos, Piret Kuld, Eli Lend, Lia Mazurtšak, Mare Bubõr, Anne Salutee, Helle Uukkivi.

Selleaegset töökeskkonda mäletab Tiina Keel hoolimata probleemidest positiivselt:

„Mäletan, et olime tore kokkuhoidev kollektiiv. Osa töötajaist oli muusikaharidusega, kolm töötajat ka bibliograafid. Raamatukogule oli määratud 13,5 ametikohta. Põhiliselt oli täidetud 5–6 põhikohaga töökohta, ülejäänud kohad täitsid tudengid 0,5 koormusega. Oli päevi, kus sellest meeskonnast ei saanud keegi tööle tulla (kellel laps haige, kes ise haige, kellel tähtis loeng või eksam). Kell 9.00 avasin laenutusruumi ukse ja sibilisin üksinda terve päeva. Rahvast liikus kogu aeg: teenindasime nii muusikakeskkooli õpilasi-õpetajaid kui ka konservatooriumi tudengeid-õppejõude. Vahest liitus minuga mõni tudeng poole päeva pealt. Neid kordi ei olnud küll väga palju – nende seitsme aasta jooksul, mil olin juhataja – ehk kuni kümme korda. Polnud hullu – noor inimene jaksab!“

JUHATAJAD

Kuni 1978. aasta sügiseni juhtis raamatukogu Irina Anniko. Pikaajaline teatme-bibliograafia osakonna juhataja Kaie Kuslap on teda meenutanud kui uuendusmeelset, aga ranget juhti. Anniko soovis viia TRK raamatukogu kui just mitte teadusraamatukogu tasemele, siis ikkagi liikuda sinnapoole. Tema eestvedamisel moodustati 1970. aastail teatme- ja bibliograafia osakond, täiustati liigitussüsteemi ja katalooge, tegeldi nootide parandamisega, raamatukokku hakati koguma ka õppejõudude teadus- ja üliõpilaste lõputöid. 1977. aastal kinnitati Anniko eestvedamisel raamatukogu kasutamise eeskirjad.

Oma alluvate suhtes oli Anniko hooliv ja tollased töötajad on teda nime-
tanud emalikuks, kes võttis südameasjaks töötajate erialalise täiendamise, saates neid kursustele Tartu Riiklikku Ülikooli, Tallinna Pedagoogilisse Instituuti ja Kreutzwaldi-nimelisse raamatukokku (nüüd Eesti Rahvusraamatukogu). Samas ei sallinud ta näiteks seda, kui töö ajal loeti ajalehti või tegeldi millegi muu töövälisega. Üldiselt aga valitses sel ja ka järgmise juhataja ajal raamatukogus meeldiv õhkkond, töötajate omavaheline läbisaamine oli hea ning korraldati ühiseid koosviibimisi, näiteks suvel kooli lõppemise puhul. Ühe meeldejäävama ühisüritusena on Kaie Kuslap meenutanud tollaste üliõpilaste Paul ja Elle Himma pulmade tähistamist raamatukogu tagaruumis kooli sööklast toodud kartulisalati ja viineritega.

1978. aasta sügisel sai Irina Anniko järglaseks seni vanemraamatukoguhoidjana töötanud **Tiina Keel**.

Tiina Keel (1950) lõpetas 1973. aastal Tallinna Muusikakooli (hiljem Otsa kool) akordioni ja rahvapilliorkestri dirigeerimise erialal ja 1983. aastal Eduard Vilde nimelise Tallinna Pedagoogilise Instituudi (nüüdne Tallinna Ülikool) kultuurharidustöö ja puhkpilliorkestri dirigeerimise erialal. Õppimise ajal töötas ta erinevates üldhariduskoolides muusikaklassides akordioniõpetajana. 1973. aastal suunati tööle TRK raamatukokku laborandi ametikohale. Juba aasta hiljem töötas samas vanemraamatukoguhoidjana. Aastatel 1978–1984 oli ta raamatukogu juhataja.

1984. aastal kutsuti Tiina Keel tööle ENSV Kõrg- ja Keskerihariduse Ministeeriumisse keskeriõppeasutuste valitsusse, kus töötas inspektori ja vanemmetoodikuna. Ministeeriumi likvideerimisel töötas ta Kultuuri- ja Hariduskomitees, Eesti Hariduse Arenduskeskuses, Õpetajate Täienduskoolituse Instituudis, Riiklikus Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuses koolitusjuhi ja peaspetsialistina. Samal ajal töötas kohakaasluse alusel aastatel 1983–2003 klubitöö ja orkestridirigeerimise õpetajana Otsa koolis. Aastatel 1989–1997 oli samas puhk- ja löökpillide osakonna juhataja, 2008–2011 direktori asetäitja õppealal.

Aastast 2011 töötab Tiina Keel Tallinna Polütehnikumis õppekorraldusjuhina, õppesekretäri ning muusika- ja kunstiajaloo õpetajana.

Helle Kimmel (1940) oli keskharidusega ning töötanud trikotaažitootmiskoondises „Marat“ õmbleja ja kassiirina, seejärel erinevates tööstusettevõtetes laojuhataja ja raamatupidajana. 1971. aastal asus ta tööle Tallinna Muusikakeskkooli raamatupidajana, 1977. aastal sai temast TRK raamatukogu bibliograaf ja 1984. aastast raamatukogu juhataja, kellena töötas 1988. aastani.

Tiina Keel, Helle Kimmel ja Eli Lend, istub Maie Klesment.

Mihkel Sildos (1930–2017) oli laulja ja laulupedagoog. Ta oli lõpetanud TRK Tiit Kuusiku lauluklassis. Oli 1963–1972 Tallinna Muusikakooli (hilisem Otsa kool) lauluosakonna juhataja, 1980–1988 TRK interpretatsiooniteaduskonna prodekaan, 1972–2000 TRK/EMA pedagoog, pidas lauluüliõpilastele loenguid vokaalkunsti ajaloost. Tegeles vähesel määral ka heliloomingu ja luulega, tegi kaastööd Eesti Entsüklopeediakirjastusele. Raamatukogu juhataja oli 1988–1994.

HELIKABINET

Esimene teave heliplaatide ostu kohta konservatooriumile pärineb 1945. aasta tegevusaruandest, kus märgitakse, et osteti heliplaate, sulgudes „Padaemand“. Kas Pjotr Tšaikovski ooperi ülesvõtet võib pidada kooli esimeseks heliplaadiks või osteti plaate korraga rohkem, ei ole teada. Järgmisel, s.o 1946/47. õppeaastal hankis professor Herbert Tampere seoses muusikateaduse kabineti loomisega magnetofoni helilintide salvestamiseks ning ühtlasi tegi eeltöid helisalvestiste muretsemiseks.²⁷ Sellega pani ta aluse helikabineti – ametliku nimega helisalvestuse ja fonoteegi [ka foneetika] laboratoorium – rajamisele. Taoline kabinet oli tol ajal lausa hädavajalik, sest heliplaadid, rääkimata lintidest, olid kättesaadavad vaid vähestele ning nii oli see üliõpilastele pea ainus võimalus salvestatud muusikat kuulata.²⁸

Tampere hangitud magnetofoni ehitas kabineti laborant 1948. aastal ümber nii, et sellel sai maha mängida ka Raadiokomitee linte.²⁹ Tasapisi üritati tehnikat juurde hankida, mille jaoks tuli kirjutada kirju – enamasti küll tagajärgedeta – Kunstide Valitsusele, Ministrite Nõukogule, EKP Keskkomiteele jne. Enamik ostetud aparatuurist ei töötanud siiski korralikult või üldse mitte. Pahameelt sellise olukorra üle avaldas õppejõud Ofelia Tuisk oma 1953. aasta 2. oktoobri Sirbis ja Vasaras ilmunud artiklis: „Konservatooriumi noodid ja raamatukogu on vägagi puudulik. Korrast ära on helikabinet – magnetofoni tuleb ajuti pliiaatsiga ringi ajada! Ja elava muusika asemel kõlab muusikaline karikatuur.“

1954. aastal käis klaveriprofessor Bruno Lukk välja nõudmise, et õppetöö käigus tuli hakata salvestama üliõpilasiinterpreete, et hiljem oleks võimalik neil oma mängu analüüsida, ühtlasi sai paremate salvestistega täiendada helikabineti kogusid. Üliõpilaste esinemisi üles võtta jäi helikabineti töötajate ülesandeks.³⁰

Iseseisva üksusena võib helikabinetist rääkima hakata siiski alles 1955. aastast, mil tööle võeti vanemlaborant **Aida Relo** (1923–2007), kes oli õppinud muusikakoolis laulu ja harfi ning töötanud konservatooriumis alates 1944. aastast masinakirjutaja-sekretärina. Vanemlaborandina vastutas ta helikabineti tehnika hooldamise ja kogude täiendamise eest ning seda ametit pidas ta kuni 1973. aastani. 1964. aastal asus ENSV Riiklikku Muusika- ja Teatriinstituuti (sellist nime kandis TRK aastatel 1964–1965) helikabineti laborandina tööle **Ada Pedraudse** (alates 1971 Selg).

²⁷ Viigipuu 2002, lk 15.

²⁸ Tõllal oli tavaline, et muusikat tutvustati õpilastele klaveril mängides, sh oopereid, sümfooniaid jne.

²⁹ Viigipuu 2002, lk 15.

³⁰ Viigipuu 2002, lk 16.

Tingimused helikabinetis olid kehvapoolsed – puudusid eraldi ruumid kuulamiseks ja salvestiste hoidmiseks ning foonika lindistamiseks, samuti oli tehnika amortiseerunud. Tollaseid grammofone kutsuti traktoriteks, sest sageli oli aparaadist tulev kõrvalheli tugevam kui plaadilt kõlav muusika, mistõttu tehti korduvalt taotlusi paremate magnetofonide ja grammofonide saamiseks. Kiita ei olnud ka töötingimused – olukorras, kus helikabinet oli avatud hommikul kella kaheksast õhtul kella üheteistkümneni, ei olnud töötajaid piisavalt ning kõikide koormus oli seetõttu suur, palk aga tagasihoidlik.

Esialgus sisaldasid helikabineti kogud peamiselt vene, nõukogude venenahvaste, eesti ja veidi Viini klassikute muusikat. Et valikut laiendada, otsiti võimalusi Eesti Raadio fonoteegi ümberkopeerimiseks, samuti püüti materjali hankida Moskva ja Leningradi konservatooriumide fonoteekidest, mõnikord aga lindistati muusikat lausa raadiost. Siin aga sai omakorda takistuseks lintide vilets kättesaadavus. 1960ndatel täienes helikabinet tasapisi kaasaegsema muusikaga, kogusse ilmusid ümberlindistused heliplaadidelt Penderecki, Stockhauseni, Cage'i, Berio jt loominguga.

Helikabineti pult ja STM magnetofon.

Konservatooriumi kolimisega Kivimäele paranesid tingimused märgatavalt. Kui Suvorovi puiesteel oli kasutada üks ruum, siis Vabaduse puiesteel A-maja kolmandal korrusel oli neid kolm ning endise 40 m² asemel oli nüüd kasutada 118 m². Kabinet sisustati ka uuema helitehnikaga ning nii töö- kui ka kuulamistingimused paranesid märgatavalt.

Esimeses ruumis asus kartoteek ja keskus helimaterjalide klassidesse transleerimiseks, sidet klassiruumidega peeti sisetelefonidega. Teises ruumis olid kogud ja foonika. Hoidla tingimused jätsid siiski soovida, sest ruum ei olnud selleks otstarbeks ehitatud. Suvel võis siin temperatuur kinniste akendega tõusta kuni 30 kraadini, akende avamisega kaasnes aga hulganisti tolmu. Seevastu hoiustamiskapid olid ehitatud auviste³¹ säilitamisnõudeid silmas pidades, need võimaldasid nii linte kui ka heliplaate paigutada paraja vahega sektoritesse vertikaalsesse asendisse, et nad füüsiliselt ei deformeeruks.³²

Kolmandas, nn kuulamisruumis, oli kuus stereoplaadimängijat, lisaks kasutati seda ruumi ka stuudiovõtete tegemiseks, kuigi spetsiaalsed stuudio-tingimused puudusid.

Kivimäel hakkas helikabineti töötama kolm inimest: juhataja ja kaks laboranti. Otsest tööjaotust ei olnud, kõik pidid tegema kõiki töid ning teenindada tuli nii konservatooriumi kui ka muusikakeskkooli lugejaid ja seda kella üheksast hommikul seitsmeni õhtul. Helikabineti juhatajaks määrati 1971. aastal senine laborant Ada Selg, kes jäi sellele ametikohale 1985. aastani.

Helikabineti kuulamisruum 1970. aastatel.

³¹ Audiovisuaalne teavik.

³² Viigipuu 1998, lk 3.

Konservatooriumi 1962. aasta lõpetajad peoõhtul. Vasakult: Eeva Hirv (Potter), Ada Pedraudse (Selg), Ludmilla Vargin ja õppejõud Artur Vahter.

Ada Selg (1931–2017, snd Kauffeld, alates 1960 Pedraudse, alates 1971 Selg) oli lõpetanud 1962. aastal TRK koorijuhtimise erialal ja suunati seejärel tööle Rapla keskkooli muusikaõpetajaks. 1964. aastal asus ta TRK-sse tööle vanemlaborandina, 1971. aastal sai temast helikabineti juhataja. Ta oli Tallinna Kammerkoori laulja ja käis kooriga korduvalt esinemas välisriikides – Saksa DV-s, Ungaris, Soomes, Rootsis, Tšehhoslovakkias, Poolas „Varssavi sügisel“ ja 1971. aastal Itaalias Arezzos, kus koor saavutas esimese koha. Selle eest premeeriti teda TRK-s 35 rublaga. 1985. aastal viidi ta helikabineti juhataja kohalt üle tarbekeemia tootmiskoondisesse „Flora“.³³

Tollased üliõpilased mäletavad teda kui kindlalt oma kabinetti sulgunud „prouat“, kes oli külm ja tõrjuv, kohati lausa kuri ning pigem hoiduti temaga kokku puutumast, või nagu üks tudeng ütles – pörkumast. 1972. aastal värske konservatooriumi lõpetajana laborandi kohale asunud Jaan Audru on meenutanud, et noore inimesena oli tal raske harjuda korra pidamisega, Ada Selg aga oli pedantne ja korda nõudev ülemus, mistõttu nende suhted ei olnud esimesel aastal just parimad. Suhtesse tõi pöörde helikabineti kappide lükanduks, mis pidevalt eest ära kukkus. Ühel päeval võttis Jaan Audru kätte ja parandas ukse omal algatusel ära. Kui Ada Selg seda taas avama läks, aga tema üllatuseks uks eest ära ei kukkunudki, muutus tema arvamus oma alluvast päevapealt ning edaspidi oli nende läbisaamine hea ja sõbralik.

Helikabineti aparatuur täienes järk-järgult. ETV-s maha kantud professionaalse helipuldi ületoomine helikabineti foonikasse tõstis võimalusi teha elavaid ülesvõtteid. Läbi suurte raskuste ja mitmekordsete põhjendamiste suudeti lõpuks tõestada ka professionaalse stuudiomagnetofoni vajalikkust ning Moskva loaga hangiti 1970. aastate alguses Ungari päritolu magnetofon STM-210-b (stereo). 1970ndate keskel jõudsid helikabinetti esimesed stereokassetmagnetofonid „Vilma“, mis olid Leedus toodetud, kuid kahjuks ebatöökindlad ning viletsa kvaliteediga.

³³ See oli tollal tavapärase käik enne pensionile jäämist, et väikesepalgaline töökoht vahetati tasuvama, kasvõi lihttöö vastu, kuna viimase kahe aasta sissetuleku järgi arvutati pensionisumma.

Ilvi Rauna õnnitlemas Helgur Järvat, 2008.

Probleemid nõukogude tehnikaga olid igapäevased, lisaks kõigele see amortiseerus. Aparatuuri parandamisel oli hindamatu abijõud Eesti Raadio töötaja, helikabineti tehnik-insener **Helgur Järva** (1944–2016), „imemees“, kes ajal, mil midagi saada ei olnud, suutis välja ajada vinüülimängijate nõelad, video- ja helikassetmakkide helipead, kõiksugu muud juhtmed ja kaablid, mida vaid vaja oli. Samuti hoidis ta silma peal tehnikal, mida raadiomajas maha kanti, et seda siis helikabinetile pakkuda.

Helikabineti tehnika mahajäämusest annab tunnistust ka õppe- ja teadusala prorektori **Venno Laulu** kiri Kultuuriministeeriumile ning Kõrg- ja Keskkaridusministeeriumile (18.12.1987): „*Kõige teravamalt tunnetab muusikakõrgkool mahajäämust ja vaesust helikabineti sisseseade osas. Olemasolev tehnika on amortiseerunud monoaparatuur (stuudiomagnetofonid). Ümberlindistused, mida saame Eesti Raadiolt, vajavad mahamängimiseks stereofoonilist aparatuuri. See meil täiesti puudub.*“

Oma kirjale lisas Laul nimekirja vajaminevast aparatuurist, mille hulgas olid teiste seas kolm stuudiomagnetofoni STM, tükihinnaga 4000 rubla, ja Tšehhi firma Tesla helipult ESR-1860, hinnaga 70 000 rubla. Helikabineti järgnevate aastate varade inventuure sirvides saab teha vaid ühe järelduse, et uuema tehnika ostuks luba ega raha ei saadud.

Helikabinet, puldi taga vasakult Leo Normet, Ester Mägi, Veljo Tormis, Eino Tamberg, kõige paremal René Eespere.

Muusikat sai helikabinetis kuulata kas vinüülplaatide või stuudiolintide pealt. Muusikaklassides olid olemas grammofonid, millega õppejõud võisid ise muusikat ette mängida, kuid heliplaatide valik oli kesine. Peamiselt olid need Melodija plaadifirma³⁴ omad, vähesel määral leidus ka Saksa DV, Tšehhoslovakkia, Bulgaaria ja Ungari LP-sid. Esimesed stereoplaadid jõudsid helikabineti kogudesse 1970. aastate algul.

Heliplaatide hankimine oli seotud mitmete takistustega – valik oli väike ning rahalised võimalused piiratud. Eriti keeruliseks ja bürokratlikuks muutus olukord 1980. aastatel, mil heliplaatide ostuks tuli Tallinna Linna RSN TK³⁵ Kaubastute Valitsuselt taotleda limiiti. Mõnikord seda saadi, mõnikord mitte. Oma pahameelt sellise olukorra üle väljendas Venno Laul 1982. aasta 22. septembri kirjas ENSV Kõrg- ja Keskerihariduse Ministeeriumi plaani-finantsvalitsuse juhatajale sm Zernandtile:

³⁴ NSV Liidu Kultuuriministeeriumi plaadifirma, asutatud 1964. aastal.

³⁵ Tallinna Linna Rahvasaadikute Nõukogu Täitevkomitee.

„Alates 1981. a. ei saa TR Konservatoorium kauplusest osta heliplaate, kuna vastavalt turufondi väikehulgimüügi eeskirjadele (kinnitatud NSVL Kaubandusministeeriumi ja NSVL Riigipanga poolt 1. aug. 1977. a.) müüakse heliplaate limiidi alusel.

1981. a. II kvartalis³⁶ ei jätkunud limiiti, III-IV kv. ei vastatud meie taotlusele üldse. I, II kv. 1982. a. limiiti ei eraldatud. Heliplaat on aga õppeabimaterjal, millela TR Konservatoorium toime ei tule.

Tallinna Linna RSN TK Kaubastute Valitsus soovib taotleda NSVL Kaubandusministeeriumilt luba heliplaatide limiidivabaks müümiseks konservatooriumile. Selline õigus on ülalmainitud eeskirjadega (p. 6.10) antud lasteasutustele, üldhariduslikele koolidele, kultuuriasutustele ja ametiühingutele.

TR Konservatoorium palub ministeeriumi kaasabi mainitud olukorra lahendamisel ja heliplaatide limiidivaba ostuloa taotlemisel NSVL Kultuuriministeeriumilt.“

Pliiatsiga on kirjale peale kirjutatud: „II kiri, ei täideta ministeeriumi poolt!“ (Esimene kiri oli saadetud juba märtsis, kuid jäänud vastusetu.) Järgnevatel aastatel ostulimiite siiski saadi, bürokraatia aga ei vähenenud – igas kvartalis tuli esitada uus taotlus raha eraldamiseks, mille eest sai teha oste plaadikauplusest „Heli“.³⁷

Oli ka muid võimalusi heliplaate hankida, näiteks nn luna müük teistest NSVL-i plaadipoodidest. Nii osteti 1981. aastal Donetsk kauplusest 262 heliplaati kogusummas 357 rubla 78 kopikat, peamiselt vene muusikaga (Glinka, Tšaikovski, Šostakovič, Prokofjev), 1985. aastal aga Moskvast 401 plaati kogusummas 851 rubla 77 kopikat. Mõnikord saadi heliplaate ka annetustena, näiteks 1981. aastal kingiti helikabinetele 443 plaati, kin-
kijateks „mitmed isikud“.³⁸

Põhiline osa muusikast oli siiski salvestatud stuudiolintidele ja neid transleeris klassidesse või kuulamisruumi helikabineti töötaja.

³⁶ NSV Liidu ajal valitses plaanimajandus (aasta jagati neljaks kvartaliks), mille üle peeti bürokratlitku arvestust.

³⁷ Asus aadressil Raekoja plats 16.

³⁸ Helikabineti inventeerimisakt 20.1.1981.

Aastatel 1974–2014 konservatooriumis ja muusikaakadeemias erinevatel ametikohtadel, sh helikabineti laborandi ja raamatukoguhoidjana töötanud **Eti Sukmit** on kirjeldanud muusika edastamist nõnda:

„Kui oli vaja mängida muusikat, helistas õppejõud sisetelefoniga helikabinetti ja ütles, mida peale panna. Peamiselt kasutati suuri linte, mis olid tellitud Eesti Raadiost, ning neid mängiti maha stuudiomagnetofonidelt, mida oli kokku kolm. Linnid võisid ka katki minna, siis tuli neid parandada, esialgu liimiga, hiljem kleplindiga.

Kõige suurem töö oli kuulamiseminaride läbiviimine. Õppejõud (Tiia Järg, Mart Humal, Urve Lippus, Leo Normet jt) töid enne seminari algust nimekirja, mida tuli suurte lintide pealt õpilastele lasta. Toomas Siitan aga korraldas oma seminarid nii, et andis kuulamiskava varem helikabineti töötajale ja siis sai juba varem ette valmistada, millist muusikat mängida. Kergemaks läks siis, kui tulid helikassetid. Siis sai pedagoog kuulamistesti muusika kassetile kokku lindistada ja seda ise klassis ette mängida.“

1970. aastatest alates hakkas konservatooriumi õppejõudude käes järjest enam liikuma Lääne päritolu heliplaate, mida helikabinetis ümber lindistati. 1980ndatel sai lindikogu niimoodi täiendust tänu muusikaajaloo õppejõule Toomas Siitanile, kes kuulus tollal lauljana Eesti Filharmoonia Kammerkoori ridadesse. Koor andis nõukogude aja suletud ühiskonna mõistes ebatavaliselt palju kontserte lääneriikides ning neilt reisidelt kaasa toodud heliplaadid, peamiselt vanamuusikaga, võeti helikabinetis ümber stuudiolintidele. Klassikalise muusika kõrval oli lintidele salvestatud ka kergemat muusikat, näiteks tollaseid populaarseid pop- ja rockmuusika ansambleid Boney M, ABBA, Pink Floyd, ELO jt.

Aastatel 1972–1976 helikabinetis vanemlaborandina töötanud **Jaan Audru** on meenutanud, et ümber lindistati ka jõulumuusika plaate, mida pühade ajal siis omakeskis helikabinetis kuulati. Kord oli just sel ajal kabinetti astunud Helju Tauk ning palunud seda muusikat lasta ka klassiruumi, kus parasjagu käis muusikaajaloo tund. Õnnetu kokkusattumusena olid samal ajal majas KGB kontrollid (oli 24. detsember) ning keelatud muusika jõudis läbi õhukeste kooliseinte nendegi kõrva. Loomulikult kutsuti nii Helju Tauk kui ka Jaan Audru rektor Viktor Gurjevi jutule, kes noomis neid ja soovitas selliseid laule kodus kuulata. Audru vastas seepeale, et „palk on nii väike, et ei jõua grammofoni ega makki osta ja pean koolis kuulama“. Õnneks rangemat karistust sellisele teguviisile ei järgnenud.³⁹

³⁹ Helju Tauk vallandati konservatooriumist ja muusikakeskkoolist 1975. aastal „nõukogude õppejõule ebaväärika käitumise tõttu“ – kas ka siin kirjeldatud juhtum seda mõjutas, selle kohta puuduvad andmed. Muusikakeskkoolis jätkas Tauk õpetamist 1976., konservatooriumis 1982. aastal.

Jaan Audru
helikabineti.

Kuulaja	Kuulaja	Helikabineti	Kuulaja	Helikabineti	
1. 11	Koppel	Helikabineti - Helikabineti - Lokatsioon	1. 11	Poppe	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Järve	Dahl - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Järve	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Minally Jay	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
2. 11	Järve	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Tamm	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Tamm	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Linn	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Järve	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Järve	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10
	Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10		Käper	Helikabineti - Helikabineti n. 10 Helikabineti - Helikabineti n. 10

Näide registreerimis-
raamatust
„Muusika kuulamised
helikabineti“.

Heliplaate ja -linte koju ei laenutatud, neid said nii õppejõud kui ka üliõpilased kuulata selleks sisse seatud kuulamisruumis, mille kasutamiseks olid koostatud eeskirjad. Kõik kuulamised pandi teoste kaupa kirja ühte suurde raamatusse. Üldiselt oli lubatud kuulata vaid kõrvaklappidega, erandiks olid olukorrad, kus kuulaja viibis ruumis üksinda või kui üliõpilased käisid õppimas seminari- ja eksamimaterjali. Viimast sai teha ainult rühmas, kus pidi olema vähemalt kuus kuulajat, ja eelnevalt tuli end registreerida. Rangelt oli kuulamisruumis aga keelatud: „a) omavoliliselt ruumi vahetamine ja plaatide majast välja viimine; b) kuulamisruumi sisenemine välisrõivastes, seal suitsetamine, söömine ja muud kõrvalised tegevused“.⁴⁰

⁴⁰ Helikabineti juhataja koostatud „Kuulamisruumi kasutamise kord“ (aastaarv teadmata).

Viimane helikabineti kogusid puudutav statistika pärineb 1987. aastast ja sellest selgub, et aasta lõpuga oli arvel 8381 heliplaati väärtuses 12 876 rubla 24 kopikat ning 1540,97 kilomeetrit magnetofonilinti kogusummas 10 927 rubla 69 kopikat.

Aastate jooksul vahetusid helikabineti töötajad. Jaan Audru töölt lahkumise järel asus 1977. aastal vanemlaborandina tööle **Teet Pöder**, kellest 1985. aastal sai järgmine helikabineti juhataja, ning 1987. aastal võttis tema töö üle **Marika Kahar**.

Teet Pöder (1945), oboemängija, organist ja puhkpilliorkestri dirigent. Ta lõpetas TRK oboe erialal Hartvig Juksari juhendamisel ning õppis orelit eraviisiliselt Hugo Lepnurme juures. Oli 1972–1977 RAT Estonia orkestri oboemängija, 1977–1987 töötas konservatooriumi helikabinetis (1985–1987 juhataja), seejärel 1990. aastani Otsa kooli helikabineti laborandina. Ta on töötanud organistina EELK Tallinna Jaani, Tallinna Soome Püha Peetruse ja Rapla koguduses, samuti mitmes Soome koguduses.

Marika Kahar (1949), koorijuht ja organist. Õppis TRK-s dirigeerimist ja EELK Usuteaduse Instituudi muusikaosakonnas orelimängu. Ta on töötanud Võru, Rapla ja Kohila koguduses, oli 1974–1978 Harmi 8-klassilise kooli muusikaõpetaja, 1969–1987 Oleviste kiriku organist-koorijuht, 1984. aastast Kaarli kiriku organist-koorijuht. Veel on ta töötanud dirigeerimise õpetajana, kammerorkestri dirigendina, Tallinna praostkonna muusikasekretärina, kirikumuusika liidu juhatuse esimehena ja vaimulike laulupäevade üldjuhina. Oli helikabineti juhataja 1987–1989.

Rauno Remme (1969–2002) oli helilooja ja multimeediakunstnik. Ta lõpetas Tallinna Konservatooriumi 1991. aastal kompositsiooni erialal Jaan Räätsa õpilasena, jätkas Eesti Muusikaakadeemia magistriõppes Erkki-Sven Tüüri ja Lepo Sumera juhendamisel, kuid ei lõpetanud seda. Ta läbis ka Tallinna Pedagoogikaülikoolis filmi- ja videokursuse ja Eesti Kunstiakadeemias multimeediakursuse ning täiendas end Darmstadtis uue muusika suvekursustel. Oli konservatooriumi helikabineti juht 1989–1992, 1993. aastal asutas ta EMA elektronmuusikastuudio, mida juhatas 1995. aastani, edaspidi töötas seal tehnilise konsultandina, samuti oli EMA õppejõud.

Suured muutused toimusid helikabinetis aastail 1989–1992 **Rauno Remme** juhtimisel. Rauno Remme oli juhataja ametisse asudes alles heliloomingu eriala tudeng ning nägi helikabinetis võimalust luua eksperimentaalstuudio, kus oma pööraseid ideid ellu viia. Kuigi tema juhtimise ajal hakati tasapisi nõukogudeaegsetest aparaatidest vabanema ning asemele muretseti Lääne päritolu tehnikat, näiteks firma Pioneer magnetofone, huvitas teda tavapärase helikabineti töö asemel hoopis rohkem loominguline ja stuudio aspekt. Ta ostis või hankis muid kanaleid pidi kõikvõimalikku tehnikat ja elektroonilisi instrumente, mida kasutati helikabineti kõrval olnud kahe klaveriga salvestusvõimalustega klassis. Muu hulgas õnnestus Rimmel muretseta elektrooniline trummikomplekt, „Polivox“ süntesaator, kvaliteetseid mikrofone jpm. „Polivox“, mis oli äärmiselt ebastabiilne, ei häälestunud ning seetõttu ei võimaldanud kahte ühesugust esitust, on tänu oma eripärale praegusel ajal kõrgelt hinnas, üks Remme hangitud ribamikrofonidest aga on tänaseni kasutusel EMTA elektronmuusikastuudios. 1992. aastal juhataja ametist lahkudes kolis Remme suure osa tehnikast ja kõik elektroonilised instrumendid Kaarli puiestee maja kolmandale korrusele, kuhu ta 1993. aastal rajas elektronmuusikastuudio.

UUED AJAD VANADES RUUMIDES 1991–1999

Eesti taasiseseisvumise järel 1991. aastal algas Tallinna Konservatooriumis – nagu kõikides eluvaldkondades – suurte ümberkorralduste aeg, mis lisaks sisulistele muudatustele väljendus ka kooli nimes. Juba 1989. aastal oli sealt kadunud sõna „riiklik“, 1993. aastal kinnitati uueks nimeks Eesti Muusikaakadeemia (EMA), millest 2005. aastal sai omakorda Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA). 1999. aastal oli ühtlasi valminud muusikaakadeemia uus ja moodne, aastakümneid oodatud hoone Tallinna kesklinnas Tatari tänaval.

Muutuste tuuled hakkasid puhuma ka raamatukogu töös, kus eriti hoogsalt viidi uuendusi ellu aastatel 1995–2001 **Reet Marttila** juhtimisel.

Reet Marttila (sünd 1959, a-ni 2001 Nikkel) lõpetas 1982. aastal TRK muusikateaduse erialal ning täiendas end 1980–1981 TRÜ-s ajakirjanduse ja 2001 TPÜ-s raamatukogunduse erialal. 1981–1984 töötas ta RAT Estonias toimetajana. Oli Vanalinna Hariduskollegiumi ja Vanalinna Muusikakooli asutajaliige, neist esimeses töötas ta õpetajana, teises aga oli aastail 1991–1995 juhataja. 1995–2001 oli ta EMA raamatukogu juhataja, 2002 ajakirja Muusika peatoimetaja. Alates 2003. aastast tegutseb ta nii Soomes kui ka Eestis vabakutselisena. Fotol Reet Marttila Kivimäel oma kabinetis.

Üks põletavamaid probleeme Marttila juhtimise ajal oli kogude kaasajastamine. Kiiresti oli vaja hakata täitma nõukogude ajal tekkinud suuremaid lünki – puudust tunti kaasaegsest muusikakirjandusest, klassikalise muusika uutest kriitilistest noodiväljaannetest ja väljapaistvate nüüdisheliloojate teoste noodidest, samuti heli- ja videosalvestistest parimate interpretide esituses.

Kõigepealt aga tuli lahendada ruumiprobleem, mistõttu asuti kiiremas korras vabanema kõigest ebavajalikest. Esmajoones läksid mahakandmisele nõukogude aja pärandiga seotud teavikud: Lenini, Marxi ja Engelsi teosed, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu jm, aga ka teised ideoloogiliselt kallutatud trükised. Väärtuse kaotanud teavikute mahakandmine kuulub raamatukogu igapäevaelu juurde ega ole praegugi kuhugi kadunud, kuid mahud on võrreldes 1990. aastatega märkimisväärselt vähenenud.

1990ndate teises pooles uuenes töötajaskond, tööd alustasid TPÜ-s raamatukogunduse eriala lõpetanud **Anneli Sepp** ja konservatooriumis/muusikaakadeemias muusikateaduse eriala omandanud **Urve Leemets**, **Ilvi Rauna**, **Viida Raag** (1972–2020) ja **Kristi Sarapuu**.

Ulatuslikud ja küllaltki intensiivses tempos kulgenud muutused olid raamatukogu töötajatele parajaks katsumuseks, kuid üldiselt elati need ajad Reet Marttila mäletamist mööda üle ilma suuremate tagasilöökideta. Palju tuge saadi tollaselt õppe- ja teadusprorektorilt Andres Pungalt (1955–2021), kes oli suurepärane juht, alati oma alluvate jaoks olemas, valmis kõiki muresid ära kuulama ja neile lahendusi otsima. Samuti seisis ta selle eest, et raamatukogu töötajate palk suurenes märkimisväärselt. Reet Marttila sõnul kandsid ühised pingutused rikkalikku vilja – tema juhtimise ajal kasvas laenutuste arv märkimisväärselt ning kasutajate tagasiside näitas kõrget rahulolu raamatukogus pakutud teenustega.

Andres Pung.

Raamatukogu tegevus laienes ka Tartusse – 1997. aasta sügisel avati Heino Elleri nimelise Muusikakooli ruumides EMA Tartu filiaal. See oli regionaalne projekt, mille eesmärk oli edendada Lõuna-Eesti muusikaelu ja võimaldada sealsetel noortel paremini omandada muusikalist kõrgharidust. Lühiajaliselt juhtis filiaali tööd Laine Jänes (Randjärv), seejärel aga aastaid Elleri kooli direktor Kadri Leivategija. EMA raamatukogu andis filiaali raamatukogule umbes paarsada õppetöök vajalikku teavikut, osa noote-raamatuid osteti ka otse Tartule, et aga kogud Elleri kooli omadega segi ei läheks, hoiti neid eraldi riiulil. Raamatukoguhoidja oli koolidel üks ja teatud perioodil maksti talle EMA teavikute laenutamise eest ka väikest lisatasu. Siiski ei hakanud filiaal loodetud võimsusega tööle, sealse raamatukogu pidamine osutus ebaotstarbekaks ning selle töö lõpetati 2008. aastal. Küll aga jätkas EMTA Tartu filiaal tegevust 2021. aasta oktoobrini, kandes viimastel aastatel EMTA Tartu esinduse nime.

ÜLEMINEK ARVUTIAJASTULE

Esimene arvuti võeti kasutusele 1995. aastal fonoteegis ning juba järgmisel aastal hakati arvutipõhiselt kataloogima: kõigepealt auvised, seejärel raamatud ja noodid. Digitaalse raamatukogu kataloogi programmiks valiti kohtvõrgus kasutatav lihtsa struktuuriga ProCite, mis oli selleks ajaks juba paar aastat maailmas ja teistes Eesti raamatukogudes kasutusel olnud.

Arvutid fonoteegis Kivimäel.

1992. aastal oli Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juurde loodud teadusraamatukogude baasil tegutsev raamatukogude automatiseerimise töörühm, mida juhtis Eesti Rahvusraamatukogu tehnoloogiadirektor Mihkel Reial. Teadusraamatukogudele ühise integreeritud infosüsteemi leidmiseks asutati 1996. aastal Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsium ehk ELNET Konsortsium, kuhu esialgu kuulusid Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Teaduste Akadeemia raamatukogu, Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu ning Tallinna Tehnikaülikooli, Tallinna Pedagoogikaülikooli, Tartu Ülikooli ja Eesti Põllumajandusülikooli raamatukogud.

1996. aasta mais valiti ühiseks süsteemiks USA tarkvarafirma Innovative Interfaces Inc. toode INNOPAC. Infosüsteemi ostmist ja rakendamist toetasid rahaliselt Andrew W. Melloni Fond (tarkvara) ja Eesti riik (riistvara ning kohtvõrkude arendamine). Integreeritud raamatukogusüsteemi INNOPAC kasutusõiguse ostu-müügileping ELNET Konsortsiumi ja Innovative Interfaces Inc. vahel sõlmiti 9. juunil 1997 ning kahe aasta pärast 1. jaanuaril 1999 võeti see kasutusele. Uue infosüsteemi kasutajapoolseks väljundiks oli e-kataloog ESTER ja nüüd oli seal võimalik tutvuda kõigi liikmesraamatukogude kirjetega.

Vahepeal, 1998. aastal, olid konsortsiumiga liitunud ka EKA ja EMA raamatukogud – seda hoolimata tõigast, et kumbki ei olnud tollal veel Haridusministeeriumi poolt nimetatud teadusraamatukoguks. Avatud Eesti Fondi ja Budapesti Avatud Ühiskonna Instituudi toetusel hangiti EMA-le INNOPAC-i litsentsid ning elektrooniliseks laenutamiseks vajalikud tarvikud: vöötkoodid, turvavaravad, aktivaator-deaktivaator ning turvaribad. Need aga olid juba mõeldud kasutamiseks uues, spetsiaalselt muusikakõrgkooli vajadustele projekteeritud hoones, kuhu kolimiseks käisid ettevalmistused.

HELIKABINETIST FONOTEEGIKS

Suured muudatused toimusid 1990ndatel helikabinetis, mis 1995. aastal nimetati ümber fonoteegiks. Rauno Remme lahkumise järel 1992. aastal jätkas tema tööd mõnda aega **Eve Tamra** ning seejärel **Tonio Tamra**. Viimasest sai 1994. aastal EMA haldusprorektor, kuid sellelgi ametikohal tegeles ta aktiivselt helikabineti tingimuste parandamisega.

Tonio Tamra (1962–2024) lõpetas 1994. aastal EMA kompositsiooni erialal, juhendaja Lepo Sumera, ning täiendas end finants-, ehitus- ja haldusjuhtimise ning akustika ja ehitusakustika alal. Ta asutas Kiili Kunstide Kooli ja oli selle direktor 1990–1994. EMA helikabineti tööd juhatas ta 1993–1994. Aastatel 1994–2003 oli Tamra EMA haldusprorektor, tema tööülesannete hulka kuulus muusikaakadeemia uue õppehoone ehituse protsessi juhtimine. 2003–2013 oli ta Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia haldusdirektor, 2003. aastast Viljandi Muusikakooli direktor ning 2022–2024 Viljandi abilinnapea ja linnavolikogu liige. Fotol Tonio Tamra muusikaakadeemia uue maja ehitusel.

Tonio Tamra juhtimisel viidi ellu hulganisti uuendusi – foonika ja auditooriumid varustati põhiliselt Sony aparatuuriga, kogude sisu muutus tänapäevasemaks nii heliloojate kui ka heade esituste poolest. 1993. aastal võeti kogudesse arvele esimesed CD-d ja helikassetid (MC), samuti lühiajaliselt kasutuses olnud DAT-kassetid. Videoajastu saabus muusikaakadeemiasse 1994. aastal, kui helikabineti üheks töövahendiks sai videokaamera ning tööülesandeks EMA sündmuste jäädvustamine.⁴¹ Algas VHS-videokogu loomine ning osteti ka mõned LD-d – laserplaadid, mis võimaldasid heli ja pildi optilist mahamängimist. Et LD-d selle tehnika kalli hinna tõttu maailmas laiemat levikut ei leidnud, siis nende arvuks fonoteegis jäigi kolm.

⁴¹ Viigipuu 2002, lk 16.

Raamatukogu heliaparatuur tööruumis 2024. aastal.

LD-plaat mängijas.

Enamus muusikast oli sel ajal siiski endiselt suurtel, professionaalseks otstarbeks valmistatud lintidel, mida oli kogus kahe ja poole tuhande ringis, igal vähemalt pool tundi muusikat. Stuudiolintidele salvestati aktiivselt veel 1990. aastate esimesel poolelgi. Peamiselt olid need ümbervõtted Eesti Raadio lintidelt, millest osad olid üsna vanad, 1950. aastatest, ning seetõttu kehva helikvaliteediga, see-eest aga olulise ajaloolise väärtusega – neile oli jäädvustatud peaaegu kogu tollane eesti muusika klassika.

Tehnika aga arenes ja täienes pidevalt ning stuudiolintide kasutamine hakkas tunduma järjest ebamugavama ja kohmakamana. Päris lahti ei öeldud neist siiski pikka aega, sest nagu on kirjutanud Kaie Viigipuu-Kreintaal: „*Ometi on vana helikandjaga vist samuti nagu vana trükkisega. Ta mõjub muusikaraamatukoguhoidjale samuti kui rariteetne raamat kolleegile tavalisest raamatukogust.*“⁴²

Fonoteegi kogud täienesid 1990. aastatel järjest laiema valikuga, et aga tol ajal puudusid tellimiskataloogid ning internet oli lapsekingades, polnud uute salvestiste hankimine sugugi lihtne. Nii mõnigi plaadistatud tippesitus jõudis muusikaakadeemia raamatukogu riulile päris kummalisi teid pidi. Professor Toomas Siitan on meenutanud, kuidas ta käis meie mõistes usumatult suure ja rikkaliku plaadikoguga Sibliuse Akadeemias ning lindistas sealseid plaate ümber kassetidele.

Samuti on ta kirjeldanud anekdootlikku lugu aastast 1995, mil ta osales New Yorgis toimunud American Musicological Society konverentsil. Selleks puhuks anti talle raamatukogust kaasa 1000 dollarit CD-plaatide ostmiseks. Kogu summa kasutas ta ära ühes poes ja nii sai ostukäru plaate väga täis – neid oli seal 60

⁴² Viigipuu 1998, lk 10.

ringis,⁴³ mistõttu arvas üks ostjatest, et tegu on poetootajaga ja küsis professorilt plaadialast nõu. Ostja imestus oli suur, kui ta kuulis, et tegu oli lihtsalt muusikahuvilisega, kes on oma käru täitnud CD-dega varajasest muusikast Beethovenini. Eestisse jõudis see plaadikogu Toomas Siitani kohvris.

Plaat tõi oma välisreisidelt ka professor Kristel Pappel:

„1994. aastal sai EMA haldusprorektoriks Tonio Tamra, kes hoolimata väga kasinatest rahalistest võimalustest pidas tähtsaks õppetingimuste parandamist ning see puudutas ka helitehnikat, CD-plaate ja noote ning raamatuid. CD-de tellimine oli tollal veel üsna lootusetu ettevõtmine ning kindlam oli välismaale suunduvale õppejõule teatud rahasumma kaasa anda ja volitada teda kõige vajalikumaid, kuid tingimata

LD-plaat „Figaro pulm“.

maailmaklassi salvestisi hankima. Seda toetas ka helikabineti juhataja Kaie Viigipuu-Kreintaal. 1995. aasta sügisel tõi prof Joachim Herz Walesi Rahvusoperis taas lavale oma legendaarse tõlgenduse Puccini „Madama Butterfly“st ning mina sain Herzi aeg-ajalt saata nii Walesis lavastusproovides kui ka Londoni-külastustel. Herz hankis Londonis viibides alati plaate oma lemmikpoest (mida kahjuks enam ei eksisteeri) ning tema nõuandeid ja oma arvamust järgides ostsingi tookord peamiselt ooperiplaate, nagu „Boheem“ (meie CD-de numeratsioon 64-65), „Figaro pulm“, „Carmen“, „Macbeth“, „Rigoletto“, Bergi „Lulu“ ja „Wozzeck“, Janáčeki „Kaval rebaseke“, aga ka Händeli „Messias“ John Eliot Gardineriga ja Bruckneri vaimulikud kooriteosed. Need kõik on praegu meie CD-kogu alguses kõige ülemisel riulil. Mõnedki tookord valitud esitused on siiani ületamatud. Olenevalt EMA rahavarudest ja õppetöö eesmärkidest, tõin 1990ndate Kivimäe-perioodil CD-sid ja VHS-salvestisi ka Saksamaalt, esmajoones Dresdenist. Monteverdi „Orpheus“ ja „Poppea kroonimine“ muutusid üliõpilaste seas väga populaarseks, nagu ka laserplaat (LD) „Figaro pulm“ Kiri Te Kanawa ja Dietrich Fischer-Dieskauga – laserplaadi hankis helikabinet ise tehnikahuvilise Tonio Tamra õhutusel, selleks tuli muretseda ka vastav plaadimängija. Kogu seda aega iseloomustas tohutu tahtmine nii kiiresti kui võimalik järele jõuda rahvusvaheliselt tunnustatud muusikakõrgkoolidele ja pakkuda meie üliõpilastele parimat.“

⁴³ Arvelevõtmise tabelist selgub, et täpne CD-komplektide arv oli 53.

Heliplaate töid välismaalt teisedki õppejõud, näiteks Toivo Nahkur Soomest, Silvia Landra Londonist jpt. Selline nn kohvrikaubandus, kus lähetusse minnes sai õppejõud teavikute ostmiseks avansina raha kaasa, muutus edaspidi igapäevaseks ja traditsioon on elus veel tänapäevalgi, kuigi loomulikult tunduvalt väiksemas mahus.

1996. aastal liideti fonoteek raamatukoguga. Uueks juhiks sai **Kaie Viigipuu-Kreintaal**. Ühinemine oli küll pigem ideeline, sest füüsiliselt jäid üksused endiselt paiknema eri hoonetesse – fonoteek A-, raamatukogu B-majja. Liitmine võimaldas aga fonoteegi töötajatel rohkem osa saada muusikaraamatukogunduse alastest ettevõtmistest, osaleda koostööprojektides ja koolitustel.

Kaie Viigipuu-Kreintaal (1969) lõpetas 1994. aastal EMA koolimuusika erialal ja 2003. aastal TPÜ magistriraadiga infoteaduses. Aastatel 1994–2001 töötas ta EMA fonoteegis (1996–1999 juhataja) ja raamatukogus bibliograafina. 2001–2019 oli ta Tallinna Keskraamatukogu muusikaosakonna juhataja, laiendades seal traditsioonilise raamatukogunduse piire eelkõige teenuste arendamisel, alates filmide ja muusikainstrumentide laenutusest kuni muusikapedagoogiliste programmide ning kultuuri-sündmuste korraldamiseni. Aastatel 2009–2020 oli Eesti Muusikakogude Ühenduse (EMKÜ) esinaine ja üks muusikaraamatukogude autoriõiguse probleemide lahendamise küsimuse eestvedajaid. Peale selle tegutses ta aastatel 1990–2006 aktiivselt koorijuhina. Alates 2019. aastast töötab ta Tallinna Ülikooli Balti Filmi, Meedia ja Kunstide Instituudi (BFM) administratiivjuhina.

Oma tööleasumist EMA fonoteeki on Kaie Viigipuu-Kreintaal kirjeldanud järgmiselt:

„Raamatukogunduse maailma sattusin pooljuhuslikult – astusin fonoteegi uksest sisse, kui olin koridoris märganud tagasihoidlikule vihikulehele kirjutatud töökuulutust ja otsustanud selle kohta lähemalt uurida. Sellest hetkest alates sai muusikaraamatukogundusest minu töö ja kutsumus tervelt 25 aastaks. Sel asutuse jaoks murdelisel ajajärgul püüdsin aidata uuendusi läbi viia nii tehnilises, sisulises kui teenuste arendamise osas, sh kasutajakoolituse uutele alustele viimine ning heliarhiivi digitaliseerimine.“

1997. aastal avas fonoteek esimesena muusikaakadeemias lugejatele oma ProCite-kataloogi otsinguteks ja hakkas soovijatele pakkuma ka sellealast väljaõpet. Auviseid endiselt koju ei laenutatud, need olid mõeldud vaid kohapeal kuulamiseks, milleks hangiti 1999. aastal fonoteeki kümme CD- ja kassetimängijat.

1998. aastast on olemas Kaie Viigipuu-Kreintaali põhjalik analüüs fonoteegi kogudest ning arvudes nägi see välja järgmine: vinüülplaate (LP) 8660, stuudiolinte (Mgf) 2400, laserplaate (CD) 2200, helikassette (MC) 179, digitaalkassette (DAT) 30, videokassette (VHS) 125 ja videolaserplaate (LD) 3.

RAHVUSVAHELISTUMINE

1990. aastate teisel poolel algas raamatukogu rahvusvahelistumine, mis väljendus osalemises raamatukogutöö moderniseerimisele suunatud rahvusvahelistes koostööprojektides. Akadeemia poolelt koordineeris projekte välissuhete prorektor, professor Marje Lohuaru. Esimene suurem TEMPUS-e⁴⁴ projekt „Die Methodik und das Milieu zur Ausbildung der zeitgenössischen Musik“ ehk „Kaasaegse muusika õppeaine ja õpetamise metoodika väljaarendamine“ (1994–1997) toimus koostöös Kölni Muusikakõrgkooli ja Lyoni Rahvusliku Kõrgema Konservatooriumiga. Projekti tulemusel loodi muusikaakadeemiasse elektroonilise muusika stuudio, uuendati fonoteegi tehnilist sisseadet ning täiendati raamatukogu prantsuse muusika nootide, raamatute ja helisalvestistega. Lyoni kõrgkooli abil saadud trükiste nimekiri on muljetavaldav: aastatel 1995–1997 jõudis EMA raamatukokku 1358 nimetust noote, raamatuid ja CD-sid koguväärtuses pea 450 000 krooni – tolle aja kohta kolossaalne summa. Töötajad on meenutanud, et teavikud saabusid suurtes raudkastides, need kõik tuli väga täpselt arvele võtta ja hiljem käidi arvelevõtmisi kontrollimas. Terve kollektsioon oli mõeldud kohapeal kasutamiseks ja nii sai alguse sellises staatuses olevate teavikute märgistamine – esialgu trükise tagakaanele joonistatud punase kolmnurgaga, hiljem seljale pandud punase kleebisega.

Punase kleebisega noodid riiulis.

⁴⁴ Euroopa Liidu abiprojekt „Trans-European Mobility for University Studies“.

1996. aastal algas kaheaastane PHARE⁴⁵ ja TEMPUS-e ühisprojekt „Development of Library Management at the Estonian Art and Music Libraries“ ehk „Eesti muusika- ja kunstikõrgkoolide raamatukogude ühise infosüsteemi väljaarendamine“, mille eesmärgiks seati EMA ja EKA raamatukogude info- tehnoloogilise baasi loomine ja personali koolitus. EMA ja EKA partneriteks olid Utrechti Kunstide Kõrgkool, Sibeliuse Akadeemia, Guildhalli Muusika ja Teatri Kõrgkool Londonis ning Eesti Rahvusraamatukogu. Projekti käigus korraldatud kuus koolitust, mille põhiteemadeks olid kataloogimine elektronkataloogis, infootsing internetis ja lugejateenindus, leidsid aset Tallinnas, Helsingis, Utrechtis, Oxfordis ja Londonis. Anneli Sepa sõnul oli see haruldane võimalus koolitada kogu raamatukogu personali, kõik said võimaluse näha raamatukogutöö praktikat mõnes välisriigi raamatukogus ja see võimaldas hiljem muusikaakadeemia raamatukogu uues hoones uuele tasemele tõsta.

TEMPUS-e koolitus Londonis Guildhalli Muusika ja Teatri Kõrgkoolis 1997. aasta detsembris. Vasakult Ilvi Rauna ja Urve Leemets ning Marju Vahter ja Tiina Gross EKA-st.

Et koolitustel osaleda, kohustus EMA läbi viima oma raamatukogutöötajatele esmase arvutialase ja keeleõppe, mis muu hulgas tähendas, et enne Sibeliuse Akadeemias toimunud koolitust said soovijad läbida soome keele kursuse, õpetajaks Reet Välja.

⁴⁵ Poland and Hungary: Aid for Restructuring of the Economies.

Ilvi Rauna on meenutanud, et Helsingi kataloogimiskoolitusel oli õpetaja ja grupi taseme vahe ikka hiiglaslik:

„Õnneks aitas meid seal igal sammul Sibeliuse Akadeemia raamatukogu juhataja Irmeli Koskimies, kes oli suurepärase inimene ja kellega jäime suhtlema kuni tema pensionile minekuni. Helsingis said eriti hästi selgeks mõnede arvutiklaviatuuri klahvide nimetused soome keeles, nagu näiteks välilyönti/tühik, mida Irmeli pidi meile arvutiõppuse assisteerijana kümneid ja kümneid kordi kannatlikult ütleva. Lisaks tekitas palju koomilisi situatsioone kasutusse võetud eesti-soome segakeel – tundides õpitu ei olnud ikka täielikult omandatud. Üldiselt läks rahvusvaheline suhtlus esialgu meil kõigil konarlikult, kuid tuli hakkama saada.“

TEMPUS-e koolitus Helsingis 1997. aasta veebruaris. Sibeliuse Akadeemia raamatukogu juhataja Irmeli Koskimies arvutil tühikut vajutamast.

Kindlasti avardas vaadet muusikamaailmas toimuvale 1990ndate lõpul vastu võetud otsus hakata raamatukogusse tellima välisperioodikat. Esimene välismaine ajakiri, Gramophone, oli Tonio Tamra algatusel hakanud käima juba 1995. aastast, alates 1997–1998 lisandusid Music Analysis, Musical Quarterly, British Journal of Music Education, Keyboard Companion, 19th Century Music, Organised Sound, Early Music, Strad jm, kusjuures kõik nimetatud väljaanded, mõni küll uue nimega ja paljud digikujul, on raamatukogusse tellitud praegugi.

Esimesed tellitud välismaa ajakirjad muusikaakadeemia raamatukogus.

1991. aastal loodud Eesti Muusikakogude Ühenduse (EMKÜ) asutajaliikmena hakkas EMA raamatukogu 1994. aastast kuuluma rahvusvahelise muusikaraamatukogude ühenduse IAML (International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres) ridadesse. See 1951. aastal asutatud organisatsioon on maailma suurim muusikakogusid koondav liit, mis ühendab muusika kogumise, säilitamise, vahendamise ja uurimise ning osalt ka produtseerimisega seotud asutusi ja inimesi üle kogu maailma. Organisatsiooni kuuluvad lisaks raamatukogudele ka arhiivid, muuseumid, ringhäälingud, orkestrid, muusika info- ja uurimiskeskused, kokku umbes 2000 liiget 60 riigist. IAML-i tegevusest tuleb pikemalt juttu hiljem.

EMTA uus õppehoone.

KOLIMINE UUDE MAJJA

1999. aastal valmis muusikaakadeemia kauaoodatud hoone Tatari tänaval ning sama aasta suvel algas 2000. aasta lõpuni kestnud kolimine uutesse ruumidesse. Seoses sellega jagunes 1999. aasta juulis raamatukogu kaheks eri üksuseks – muusikaakadeemia ja muusikakeskkooli raamatukoguks, viimasele eraldati senisest ühisest fondist pedagoogiline repertuaar, kooli-õpikud, lastekirjandus jm. Muudeti ka kasutuseeskirja: enam ei teenindanud EMA raamatukogu üksnes muusikaakadeemia liikmeid, vaid lugejaks võisid tulla ka inimesed väljastpoolt õppeasutust.

EMTA uue õppehoone ehitamine.

Uue maja avamine langes kokku EMA 80. aastapäevaga ning nende pidulike sündmuste puhul külastas raamatukogu president Lennart Meri. Pildil koos muusikaakadeemia tollase rektori Peep Lassmanniga.

Välissuhete prorektor Marje Lohuaru ja president Lennart Meri uue maja avamisel 12.09.1999.

Uue hoone tingimusi ei saanud varasemaga võrreldagi. Nüüd oli raamatukogul kasutada 15 ruumi: avatud noodi- ja raamatufond, teenindusala, arhiiv, köitekoda, foonika õppeotstarbeliste heli- ja videotööde tegemiseks, töötajate ruumid, kuulamisruum, 16-kohaline arvutiklass – kõik kokku üldpinnaga 935 m². Uues majas ühinesid fonoteek ja raamatukogu lõplikult, seda nii sisuliselt – juhatajaid jäi nüüd vaid üks – kui ka ruumilahenduslikult.

2002. aastal määrati raamatukogu juhatajaks **Ilvi Rauna**, kes on sellel ametipostil tänaseni.

Ilvi Rauna (1969) on lõpetanud 1991. aastal Otsa kooli muusikateooria ja 1996. aastal EMA muusikateaduse erialal. 2004. aasta juunis kaitses ta EMA-s magistrikraadi muusikateaduse erialal. Ta on töötanud EMA raamatukogus alates 1996. aastast, esialgu komplekteerijana, alates 2002. aastast juhatajana. Ta oli 2007–2024 RILM-i Eesti rahvusliku komitee ja 2003–2007 ELNET Konsortsiumi juhatuse liige. Ta on osalenud professor Urve Lippuse juhitud rahvusvahelises projektis „Estonian Sound Recordings 1939“, mille tulemusena valmis 12 CD-st ning eesti- ja ingliskeelsest raamatust koosnev kogumik „Eesti helisalvestised 1939“. 2014. aastal toimunud IAML-i aastakonverentsil valiti ta muusikaõppeasutuste erialasektsiooni (Libraries in Music Teaching Institutions branch) asepresidendiks ning oli sellel positsioonil kuni 2021. aastani. Alates 2007. aastast on ta IAML-i erialaajakirja *Fontes artis musicae* Eesti korrespondent, 2009. aastast EMKÜ EMKÜ aseesimees. Ta on teinud kaastööd Klassikaraadiotele, töötanud muusikateoreetiliste ainete õpetajana, täiendanud end nii kodu- kui ka välismaal.

Kolimisperiood oli raamatukogu töötajatele pingeline aeg. Kivimäel tuli üliõpilasi ja õppejõude teenindada nagu varemgi juuli alguseni, tehes samal ajal ettevalmistusi kolimiseks. Osad töötajad olid Kivimäel ja pakkisid, teised aga võtsid uues majas saadetisi vastu. Kõigepealt tuli tühjendada A-maja keldrikorrusel asunud ruumid, kuhu oli aja jooksul kogunenud palju kasutusest eemaldatud materjale, põhiliselt halvast seisu noote, millest nüüd oli hea võimalus vabaneda. Samas tuli koristamise käigus välja väärtuslikke asju, näiteks Juhan Aaviku orelisonaadi originaalkäsikiri, mida tollane teatri- ja muusikamuuseumi muusikaosakonna juhataja Alo Põldmäe oli pikka aega taga otsinud. Samuti leidis Peeter Saan Kivimäe keldrist Tallinna Garnisoni orkestri noodikogu ja see anti hiljem üle Eesti Kaitseväe orkestrile.⁴⁶ Keldri tühjendamine kestis kokku paar aastat, kuid kõike selle ajaga sorteerida ei jõutudki ja võeti valikuta Kivimäelt kaasa. Nii toodi kesklinna ka raamatukogus hoiul olnud teiste institutsioonide vaimuvara, mis esimesel võimalusel sobilikele omanikele üle anti. Näiteks leidis peaaegu 1700-st nimetusest koosnenud ENSV Filharmoonia puhkpilliorkestri noodikogu koos säilinud kaartkartoteegiga 2006. aastal uue kodu Eesti Kaitseväe orkestri juures. Lisaks hakati süstemaatiliselt läbi töötama ja maha kandma kolimise käigus Tatari tänavale toodud suurt koorinootide kogu, mis sisaldas valdavalt muusikaakadeemia koorikollektiividele tehtud koopiaid üle 700-st teosest, igast 50–60 eksemplari.

Kivimäelt võeti kaasa stuudiolindid ja kaks stuudiomagnetofoni (mono MEZ 28a ja stereo STM-210-b), millest MEZ 28a leidis peagi uue asukoha Eesti Raadio fonoteegis.⁴⁷ Lintide sorteerimisega alustati uues majas kohe ning vaid ajalooliselt kõige väärtuslikumad ülesvõtted eesti heliloojate teoste ja eesti interpretide esitustega salvestati ümber CD-dele. Töö käigus osa linte hävis, allesjäänud lindid eesti muusikaga anti aga 2010ndatel üle Eesti Raadiotele. 2000. aastate alguses hakati süstemaatiliselt CD-de kogu täiendama ja koopiatest vabanema, mistõttu paljud salvestised läksid mahakandmisele, sh eespool mainitud Toomas Siitani plaatide ja kassettide ümbervõtted lintidele.

Tänu uue maja avaratele tingimustele oli nüüd võimalik pea kõik teavikud paigutada avariiluletele – seda esimese teadusraamatukoguna Eestis –, vaid väike haruldaste väljaannete kogu jäi arhiivi. Suur ja põhimõtteline muutus teha senisest kinnisest fondist kõigile lugejatele hästi ligipääsetav avatud fond tekitas omal ajal ka kõhklusid. Polnud kindlust, kas külastajad on piisavalt distsiplineeritud ja hoiavad noote-raamatuid-helikandjaid heaperemehelikult.

⁴⁶ Saan 2006, lk 10.

⁴⁷ STM-210-b on alates 2025. aastast Eesti Nüüdismuusika Keskuse kasutuses.

Tegelikult võeti avariilite süsteem väga hästi vastu ja õige ruttu tundus just selline raamatukogu korraldus iseenesestmõistetav ja loomulik. Hoolimata üksikutest ebameeldivatest teavikute kadumise juhtumitest, õigustas lugejatele suuremate vabaduste andmine end täielikult.

Avariilid EMTA raamatukogus.

Uued ruumid võimaldasid paremal moel täita üht raamatukogu põhieesmärkidest – koguda ja säilitada EMTA väljaandeid ja akadeemias kaitstud doktoritöid. Nende esimesed eksemplarid leidsid koha nüüd arhiivis, nagu ka õppejõudude teadustööd ning üliõpilas- ja magistritööd. Arhiivi läksid ka eesti heliloojate käsikirjalised noodid, raamatukogu vanimad auvised ja peamiselt 19. sajandist pärit trükised. Viimaste seas said omaette alajaotuse Peterburis ja Moskvast tegutsenud eesti päritolu tuntud muusikakirjastaja Peeter Jürgensoni (1836–1904) noodid-raamatud.⁴⁸ Jürgensoni publikatsioonid on peamiselt jõudnud raamatukokku annetustena, nende eristamine ja kogumine on aga raamatukogu oma initsiatiiv ning praeguseks on kogus üle 900 nimetuse. Pikas plaanis on soov koostada bibliograafia Eestis leiduvatest Jürgensoni väljaannetest, mille hulka kuuluvad ka mitmed Tšaikovski teoste esmatrükiid. Praegu ootab see töö tegijat, raamatukogu poolt on materjalid valmis.

⁴⁸ Peeter Jürgenson (1836–1904) sündis Eestis, 14-aastaselt läks elama Peterburi. Alustas seal noodigraveerijana, hiljem asutas oma muusikaäri ning muusikakirjastuse Moskvast, oli praktiliselt Tšaikovski ainukirjastaja.

Arhiiviriigid EMTA raamatukogus. Pildil raamatukogutöötajad Maarja Leemet ja Urve Leemets.

Pjotr Tšaikovski ooperi „Kuldkingakesed“ klaviir, välja andnud Peeter Jürgensoni kirjastus Moskvast 1901.

HOW TO DECODE OUR CALL NUMBERS?

REFERENCE BOOKS AND RESEARCHES

- 0 General reference books
- 0.1 Music reference books
- 0.1.1 Music dictionaries
- 0.2 Bibliographies
- 0.3 Textbooks

HISTORY

- 1 General history
- 1.1 General music history
- 1.1.1 Old civilisations. Antiquity
- 1.1.2 Middle ages
- 1.1.3 Renaissance
- 1.1.4 Baroque
- 1.1.5 Classicism
- 1.1.6 Romanticism
- 1.1.7 20th century
- 1.1.8 21st century
- 1E Estonian history
- 1.2 Estonian music history
- 1.2.1 Estonian folklore
- 1.2.2 Song festivals
- 1.3 Ethnomusicology. Traditional music
- 1.4 National music histories
- 1.5 Non-musical folklore

INDIVIDUALS AND INSTITUTIONS

- 2.1 Composer collections
- 2.1.1-2.1.35 Composers: catalogues, bibliographies, textbooks, letters, memoirs, biographies, overviews, analyses, integration
- 2A Large-scale albums
- 2E Estonian composers
- 2.2 Musicologists
- 2.3 Musical collectives, organizations
- 2.4 Music theatres
- 2.5 Other music institutions (archives, museums, schools)
- 2.6 Estonian Academy of Music and Theatre
- 2.7 Competitions, festivals

MUSICAL GENRES

- 3.0 Musical genres
- 3.1 Instrumental music
- 3.1.1 Orchestral music
- 3.1.2 Chamber music
- 3.2 Vocal music
- 3.4 Music for the stage
- 3.4.1 Opera
- 3.4.2 Operetta, musical
- 3.4.3 Ballet
- 3.4.4 Music in film, radio, drama
- 3.5 Sacred music
- 3.7 Popular music
- 3.7.1 Jazz

MUSIC THEORY

- 4.0 Music theory: history and general treatises
- 4.1 Elementary theory
- 4.2 Structure and form of music. Analysis techniques. Elements of music
- 4.2.1 Harmony. Texture
- 4.2.2 General bases
- 4.2.3 Polyphony. Counterpoint
- 4.2.4 Modal forms analysis
- 4.2.5 Style
- 4.2.6 Musical dramaturgy
- 4.2.7 Compositional techniques
- 4.3 Narration

INTERPRETATION, INSTRUMENTS, INTERPRETERS, MUSIC TECHNOLOGY

- 5.0 Interpretation. Performance practice. Improvisation
- 5.1 Instruments
- 5.1.1 Folk instruments
- 5.2 Conducting
- 5.2.1 Choral conducting
- 5.2.2 Orchestral conducting
- 5.3 Singing. Baritone voice
- 5.4 Keyboard instruments
- 5.4.1 Piano
- 5.4.2 Harpsichord
- 5.4.3 Clavichord
- 5.4.4 Organ
- 5.4.5 Accordion
- 5.5 String instruments
- 5.5.1 Violin
- 5.5.2 Viola
- 5.5.3 Cello
- 5.5.4 Double bass
- 5.5.5 Plucked instruments
- 5.6 Wind instruments
- 5.6.1 Woodwind
- 5.6.2 Brass
- 5.7 Percussion
- 5.8 Music technology
- 5.8.1 Electronic and computer music
- 5.8.2 Audiovisual composition
- 5.8.3 Sound recording

MUSIC EDUCATIONAL SCIENCE

- 6.0 Pedagogy
- 6.0.1 History of education
- 6.1 Psychology
- 6.1.1 Music psychology. Music therapy
- 6.2 Music educational science
- 6.3 Music education: methodology, teacher handbooks
- 6.3.1 Pre-university music education
- 6.3.2 Music textbooks
- 6.3.3 Estonian songbooks, schoolbooks
- 6.3.4 Schoolbooks of other countries
- 6.4 Music educational scores

MUSICOLOGY

- 7.0 Musicology: general researches, methods, history
- 7.1 Music aesthetics, music philosophy
- 7.1.1 Music journalism
- 7.2 Semiotics. Music semantics
- 7.4 Sociology. Music and society. Media
- 7.5 Aesthetics

OTHER HUMANITIES

- 8 Cultural theory. Cultural management
- 8.0 Estonian series of various humanitarian sciences
- 8.1 Philosophy. Logic. Ethics
- 8.2 Different religions
- 8.3 Aesthetics
- 8.3.1 Art reference books, general history
- 8.3.1.1 Arts of countries and nations
- 8.3.1.2 Estonian art
- 8.3.2 Art galleries
- 8.3.3 Various art
- 8.3.4 Photography
- 8.4 Theatre
- 8.4.2 Dance
- 8.4.3 Film
- 8.5 Social sciences
- 8.6 Informatics
- 8.7 Law
- 8.8 Literary science
- 8.8.1 History of literature
- 8.8.2 History of Estonian literature
- 8.8.3 History of printing
- 8.8.4 Information sciences. History of libraries
- 8.9 Language study books, dictionaries
- 8.9.1 Estonian language study books, dictionaries
- 8.9.2 Literature
- 8.9.3 Poetry
- 8E Estonian literature
- 8E.1 Estonian poetry
- 8E.2 Epics

VARIOUS

- 9.1 Easy reading about music
- 9.2 Music and other fields of art and science
- 9.2.1 Sport
- 9.2.2 Nature
- 9.2.3 Healthcare
- 9.2.4 Science
- 9.2.5 Geography. Atlases

suffix 'y' Personages, s. p. 5-6

Raamatute liigitussüsteemi plakat raamatukogu seinal.

Seoses üleminekuga avariisüsteemile võeti Sibeliuse Akadeemia eeskujul kasutusele uus, õppeasutuse vajadusi arvestav raamatute liigitussüsteem. See koosneb kümnest numbriga tähistatud pealiigist, mis omakorda jagunevad alaliikideks, mille järgi on raamatud riiulitele paigutatud. Erinevalt raamatutest nootide liigitamisel suuremaid muudatusi võrreldes varasemaga ei tehtud.

EMTA raamatukogu on nagu elav organism, mis peegeldab akadeemia õppesuundi ja võib seega mõnes valdkonnas ühel hetkel märkimisväärselt kasvada või kahaneda. Nii on aastate jooksul liigitussüsteemi korrigeeritud, näiteks seoses uute erialade avamisega. 2001. aastal lisandus muusikaakadeemia õppekavasse kultuurikorralduse eriala ning sellest ajast peale hakati raamatukogu fondi täiendama vastava sisuga raamatute ja ajakirjadega. Jazzmuusika oli raamatukogus pikalt esindatud vaid peotäie nõukogudeaegsete nootidega, kuid kui 2004. aastal avati jazzmuusika eriala, kujunes osakonna õppejuhi, professor Jaak Sooääre initsiatiivil välja ka selle žanri korralik iseseisva alaliigitusega noodikogu. 2011. aastal tehti aga heliloomingu ja improvisatsioonilise muusika osakonna juhataja Paolo Giroli eestvedamisel detailsemaks muusikatehnoloogia erialasid käsitlevate raamatute liigitus. 2022. aastal avati akadeemias kaasaegsete etenduskunstide juhtiva professori Jüri Naela eestvedamisel kaasaegsete etenduskunstide rahvusvaheline magistriõppekava (Contemporary Physical Performance Making, CPPM) ning nende eksperimentaalse teatri materjalid – teemadeks näiteks kestvusulavastus, postdramaatiline teater, meeleteater jne – kompavad taas raamatukogu liigitustabeli piire.

Mõnikord tuleb ette ka olemasolevate teavikute ümberliigitamist. Ilvi Rauna sõnul on interpreedid aeg-ajalt tõstatanud instrumentaalkammermuusika nootide paigutuse küsimuse: kas panna ühe helilooja kammerteosed ühte riiulisse või lähtuda esitajate arvust ja paigutada kõrvuti kõik duod, triod, kvartetid, kvintetid jne. Ajaloo vältel on raamatukogu kasutanud mõlemat meetodit, nüüd on juba pikemat aega kasutuses viimane. See tähendab, et näiteks triode riiulis on B-tähe all sõbralikult kõrvuti Harrison Birtwistle'i, Lili Boulangeri ja Johannes Brahmsi teosed kolmele instrumendile, kvartetiriiulis aga Schuberti, Schumanni ja Schönbergi keelpillikvartetid jne. Iga muudatuse sisseviimine peab olema põhjalikult kaalutletud otsus, kuna uutmoodi ei hakata materjale töötlemata mitte ainult tulevikus, vaid ümber tuleb teha ka varasem töö: lisaks ümberpaigutamisele valmistada nootidele uued kohaviidakleebised ja parandada kohaviidad e-kataloogis.

DIGIAJASTU ALGUS

2000. aasta lõpul, pärast uues süsteemis tööks vajalike põhimõtete väljatöötamist ja süsteemikoodide seadistamist (eksemplaritüübid, asukohakoodid, laenureeglid, töölehed jne), võeti EMA raamatukogus kasutusele Eesti teadusraamatukogude ühine infosüsteem INNOPAC ja e-kataloog ESTER. Nii sai alguse uus ajastu, kus raamatukogu kataloog oli kõigile kasutajatele *online*'is kättesaadav. EMA raamatukogul aga algas tihe koostöö teiste raamatukogudega läbi ELNET-i töörühmade.

Üleminek uuele infosüsteemile oli pikk ja töömahukas. Lokaalses bibliograafilises andmebaasis ProCite kataloogimine lõpetati ja seda asendanud kataloogimisformaadiks sai MARC-vorming (Machine Readable Cataloging). Uues infosüsteemis töötamiseks läbisid raamatukogutöötajad 160-tunnise koolituskursuse ELNET Konsortsiumi ja Eesti Rahvusraamatukogu spetsialistide juhendamisel.

Alates 2002. aastast hakati lokaalses ProCite-programmis kirjeldatud trükiste ja helikandjate kirjeid järk-järgult üle kandma INNOPAC-i ning seda tööd juhtis raamatukogu süsteemihaldur **Anneli Sepp**. INNOPAC-i kataloogimine käis kahes keskkonnas: tekstipõhises süsteemis TeraTerm, kus oli võimalik ka slaavi tähestikku kasutada, ja graafilises kasutajaliideses nimega GUICat, mida töötajad omavahel Kiisuks kutsusid. Esimese aasta jooksul konverteeriti ProCite-programmist ühiskataloogi raamatute ja nootide andmebaas, sellele aga eelnes ProCite'i kirjete korrigeerimine, et teoste pealkirju, esituskosseise, ilmumisandmeid jm puudutav info oleks esitatud ühtemoodi ja kindlal kokkulepitul väljal. Raamatute ülekandmine läks suhteliselt sujuvalt, erilaadide – noodid ja helisalvestised – aga raskemalt. Selgus, et helisalvestiste ProCite'ist ülekandmisel tekib süsteemide andmeformaatide erinevuse tõttu palju vigu, mistõttu oli parandamise asemel otstarbekam uued kirjed teha. Nii tuligi muusikaliste auviste kataloogimise spetsialistil **Mary Tedrel**⁴⁹ tol hetkel raamatukogus olnud 4500 CD-plaati peaaegu üksinda otsast lõpuni uuesti kataloogida. Konverteerimise ja uues süsteemis kataloogimise tulemusel avanes EMA raamatukogu kasutajatel võimalus nüüd otsida kõiki alates 1997. aastast raamatukokku saabunud raamatuid, noote ja CD-sid ühest kataloogist.

⁴⁹ 1992. aastal muusikaakadeemia koorijuhtimise erialal lõpetanud Mary Tedre on töötanud raamatukogus (vahepeal ka fonoteegis) 1987. aastast.

CD-, DVD- ja vinüüplaadid EMTA raamatukogus 2024. aastal.

Kohe alustati ka retrospektiivse kataloogimisega – kui uute teavikute kataloogimise kõrvalt aega üle jäi, sisestati ESTER-isse ka varasematel aastatel soetatud teavikuid.

Et mõista, kui pikaajaline ja suur töö on olnud üleminek e-kataloogile, tasub vaid vaadata statistikat. Esiimesel, 2001. aastal, peegeldus e-kataloogis kõigest ligikaudu 10% teavikutest. Alles kümne aasta pärast ületati 50% piir ning viimase statistika järgi 2025. aasta 1. jaanuarist oli raamatukogu fondist umbes 89% (177 227 eksemplarikirjet) kataloogitud ESTER-isse. Endiselt ei ole veel näiteks kõik vinüüplaadid ESTER-is kirjeldatud.

Anneli Sepp ja Mary Tedre 2004. aastal IAML-i konverentsil Oslos.

Kaartkartoteek EMTA raamatukogus.

Vinüüplaadid arhiivis.

KATALOOGIMINE

Raamatukogu töös on üks olulisemaid tegevusi kataloogimine ehk teavikute kirjeldamine. Muusikateavikute kataloogimine on keeruline, sest vaja on tunda muusikažanre, esituskoosseise ning teada, mis on tüüpiline, mis haruldane. Eriti problemaatiline võib olla barokieelse ja nüüdismuusika kataloogimine, kuna siin ei ole mõisted ja arusaamad nii üheselt välja kujunenud. Mida muusikateavikute kataloogimine endast täpsemalt kujutab, selgitab EMTA raamatukogu spetsialist Urve Leemets:

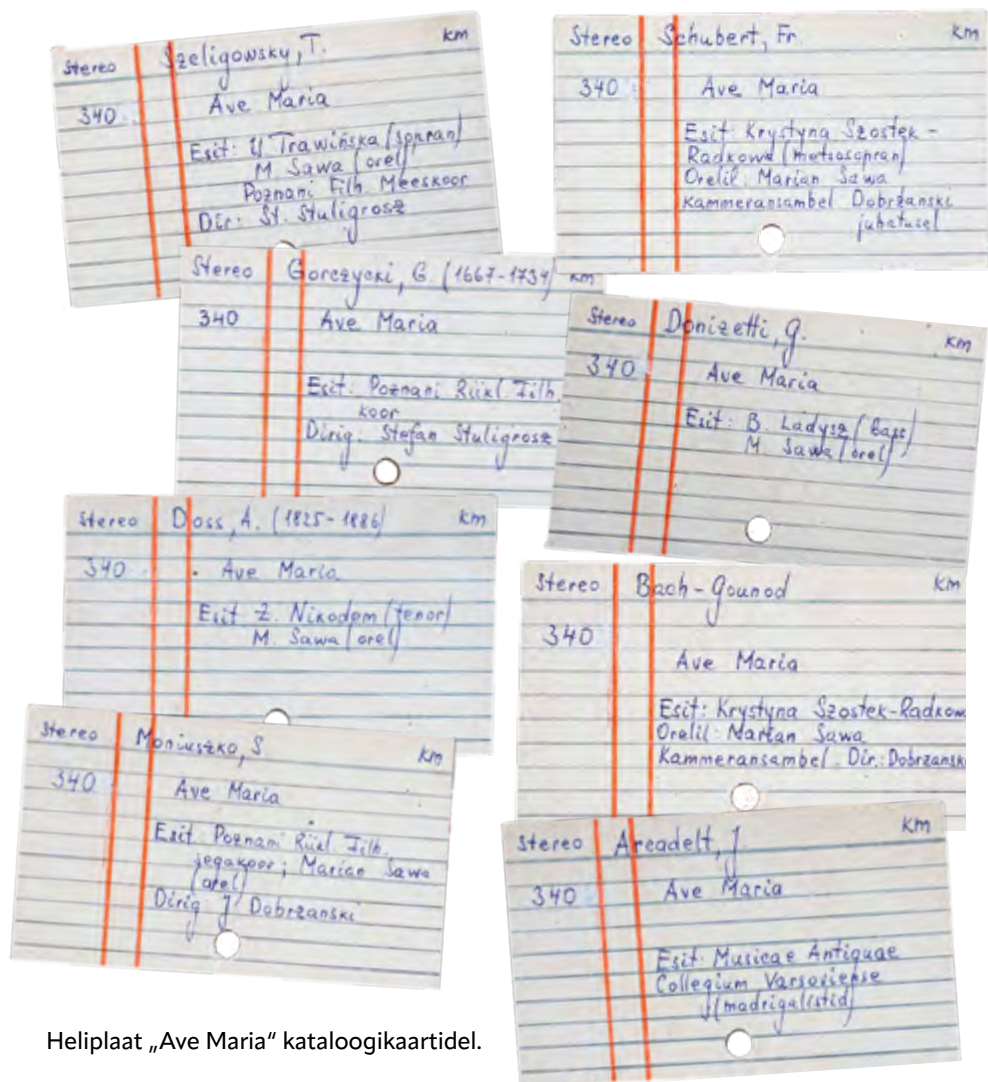
„Kataloogimine on raamatukogutöö üks põhialuseid. Lihtsalt öeldes on kataloogimine kogu raamatukogu vara: raamatute, nootide, helisalvestiste jne (ehk raamatukogunduslikus keeles teavikute) täpne ja asjakohane kirjeldamine. Selle abil, üksikute kirjete kogusummana tekkiv kataloog on asendamatu teejuht kogude juurde, sest annab kasutajale võimaluse just teda huvitavad materjalid suurest infohulgast üles leida.

Raamatukogude vanema põlve kasutajad küllap veel mäletavad kaartkatalooge – kappides kenasti järjekorda sätitud kaarte koos vajalike andmetega. Alates 1990datest mindi järk-järgult üle e-kataloogidele, mis tegi raamatukogude kataloogid palju laiemalt kättesaadavaks ning mida tänapäeval peame iseenesestmõistetavaks. Arvutiajastu alguse ProCite-andmebaas mõjuks tänapäeval – kui oleks veel võimalus seda vaadata – armsalt „antiiksena“. Järgnevaid muutusi kataloogimises ja kataloogide arengus on nimetatud ka tiigrihüppeks. 2020. aastatel on järk-järgult üle mindud uuele rahvusvahelisele kataloogimisstandardile RDA (Resource Description and Access), mis muuhulgas tähendab seda, et nii kataloogijatel kui ka kataloogi kasutajatel tuleb omandada uued oskused, sest senised kätteõpitud harjumused enam ei tööta.

Kataloogimisel on tähtis järgida rahvusvahelisi kataloogimisstandardeid ja -reeglistikku, samuti Eesti-siseseid raamatukogude kokkuleppeid. Juhised määravad ära laia ala üldisest lähenemisest kuni väikseimate detailideni – alates sellest, kust vajalikke kirjeldamise andmeid üldse leida kuni kirjavahemärkide-lühendite-tühikute kasutamiseni. Abiks on seejuures põhjalikud, sadadesse lehekülgedesse ulatuvad juhendid. Samas, iga kogenud kataloogija teab, et olgu juhendid kuitahes põhjalikud ja detailsed, ikka leidub teavikuid, mis üllatavad mõne aspektiga, mida üheski juhendis kirjeldatud pole.

Kataloogimist on peetud kõigist raamatukogunduslikest tegevustest üheks kõige keerukamaks, sealhulgas eriti nõudlikuks on peetud just muusikateavikute (noodid, helisalvestised, videod) kataloogimist.

Vaid üks väike näide, andmaks aimu, milliste nüansipeensuste ja -erisustega võib muusikakataloogia kokku puutuda. Vaatame, kuidas moodustatakse kahe väga populaarse „Ave Maria“ eelis- ehk ühtlustatud pealkirju: Bach-Gounod' „Ave Maria“ puhul peaks see olema „Ave Maria, mélodie religieuse adaptée au 1er prelude de J. S. Bach“, aga Schuberti „Ave Maria“ puhul on see hoopiski „Ellens Gesang III, D839, op52/6 (Hymne an die Jungfrau) (Ave Maria)“. Mõlemad pealkirjad on moodustatud eelipealkirjade juhendit ja „The New Grove Dictionary of Music and Musicians“ (muusikakataloogia peamine autoriteetne abimees) järgides. Tundub paras hookuspookus, aga nii see tõepoolest reeglite järgi on.“

Heliplaat „Ave Maria“ kataloogikaartidel.

TEADUSRAAMATUKOGU

Nii Eesti Muusikaakadeemia kui ka Eesti Kunstiakadeemia raamatukogu liitusid 1998. aastal Eesti (teadus)raamatukogude ühistegevuse arendamiseks loodud Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumiga, ehkki uutel liikmetel teadusraamatukogu nimetus veel puudus. Mõlemad kõrgkoolid hakkasid kohe uurima, kuidas vastav staatus saada, kuid esialgu ei olnud isegi sellekohast õigusakti. Veelgi keerulisemaks läks olukord siis, kui 2002. aastal anti välja teadusraamatukogudele esitatud nõuete määrus⁵⁰, mis sätestas, et teadusraamatukogu peab olema komplekteeritud vähemalt kahes teadusvaldkonnas. EMA raamatukogus olnud mõningad kultuurikorralduse, õpetajakoolituse jt haridusvaldkonna raamatud ei andnud sotsiaalteaduste mõõtu välja ja nii tuligi nentida, et raamatukogu on komplekteeritud vaid ühes – humanitaarteaduste – valdkonnas. Niisiis osutus komistuskiviks ja oli määrusega vastuolus keskendumine vaid ühele teadusvaldkonnale. Teadusraamatukogu staatuse saamine oli aga väga oluline, sest sellest sõltus teenuse kvaliteet, kompetents ja finantseerimine. Tollane õppe- ja teadusprorektor, professor Margus Pärtlas kirjutas 2004. aastal ajakirjas Raamatukogu:

„Asi pole loomulikult ainult teadusraamatukogu nimetuses, pigem viimasega kaasnevates komplekteerimissummades. Nende puudumine seab EMA ja EKA teiste ülikoolidega võrreldes halvemasse olukorda. Muusikaakadeemia eraldab õppekuludest raamatukogu tarbeks igal aastal 350–400 tuhat krooni, mõningat lisa on saadud Kultuurkapitalilt ja Eesti Rahvuskultuuri Fondilt. Raamatukogu arenguks on praegune komplekteerimissumma ebapiisav, niigi piiratud õppekuludest suurema tüki „näpistamine“ pole aga lihtsalt võimalik. [...] Tegelikult EMA raamatukogu ju täidab muusika ja teatri erialadel teadusraamatukogu funktsioone, seda piiratud ressursse arvestades sugugi mitte halvasti. Nüüd tuleks nimetus (ja sellega kaasas käiv finantseerimine) tegelikkusega kokku viia. Seetõttu tahaksin lõpetada haridusministri poolt kokku kutsutud teadusraamatukogu ja arhiiviraamatukogu nimetuse taotlemiseks laekunud taotluste läbivaatamise nõuandva komisjoni ettepanekuga (20. juunist 2003): teadusraamatukogude nimetuse alla peaksid kvalifitseeruma kõikide avalik-õiguslike ülikoolide raamatukogud ilma iga-aastase uue konkursita teadusraamatukogu nimetuse taotlemiseks.“⁵¹

⁵⁰ Haridusministri 15. jaanuari 2002. a määrus nr 10 „Teadusraamatukogudele ja arhiiviraamatukogudele esitatavad nõuded, teadusraamatukogu ja arhiiviraamatukogu nimetamise tingimused ja kord“.

⁵¹ Pärtlas 2004, lk 4.

2005. aastal viidigi Haridus- ja Teadusministeeriumi teadusraamatukogusid puudutavasse määrusesse sisse täiendus, mis sätestas, et „teadusraamatukogu kogud võivad olla komplekteeritud ühes teadusvaldkonnas juhul, kui tegemist on kunsti või muusika valdkonnaga ning raamatukogu teenindab avalik-õiguslikku ülikooli“.⁵² Peagi seejärel saabus kauaoodatud hetk: Vabariigi Valitsuse 22. aprilli 2005. aasta korraldusega nr 215 nimetati haridus- ja teadusministri ettepanekul Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Muusikaakadeemia raamatukogud teadusraamatukogudeks kuni 24. septembrini 2007.⁵³ Esialgu tuli taotlust teadusraamatukogu nimetuse säilitamiseks iga viie aasta järel uuesti esitada, viimane nimetamine oli perioodiks 2017–2021. 2019. aastal aga muutus senine nimetamise kord kehtetuks, tänu millele on EMTA teadusraamatukogu staatus nüüd tähtjatu.

Teadusraamatukoguks nimetamisega tõusis kogude komplekteerimine kvalitatiivselt uuele tasemele. Kui siiani esines raamatukogu pea igas Eesti Rahvuskultuuri Fondi või Eesti Kultuurkapitali rahataotlejate nimekirjas, siis nüüd oli võimalik lisaraha taotlemist vähendada ning spetsiifilisemate materjalide ja andmebaaside hankimisel arvestada riigi toega. Näiteks veel 2005. aastal toetas Eesti Rahvuskultuuri Fond EMTA raamatukogu 50 000 krooniga muusikakasvatuse ja kasvatusteaduste alase ning muusikateadusliku erialakirjanduse ostmiseks, Eesti Kultuurkapital aga EMTA lavakunstkooli kahel korral 20 000 krooniga erialase kirjanduse ja videomaterjali ning interpretatsiooni ajaloo uurimiseks vajalike CD-de ja raamatute soetamiseks. Kuid juba järgmisel aastal tuli kaalukas lisa: 2006. aastal eraldas Haridus- ja Teadusministeerium raamatukogule sihtotstarbeliselt 400 000 krooni teadusinformatsiooni hankimiseks ning sealt alates on sihtfinantseerimine olnud regulaarne. Saadud raha kasutatakse elektroonilistele inforessurssidele, teadusajakirjade aastatellimustele, akadeemiliste noodiväljaannete ja teaduskirjanduse ostmisele. Tänu Tallinna Ülikooli akadeemilise raamatukogu direktori Andres Kollisti eestvedamisele hakkasid teadusraamatukogud peagi saama ka ministeeriumilt tegevustoetust.

⁵² Haridusministri 15. jaanuari 2002. a määruse nr 10 „Teadusraamatukogudele ja arhiivraamatukogudele esitatavad nõuded, teadusraamatukogu ja arhiivraamatukogu nimetamise tingimused ja kord“ muutmine. Vastu võetud 18.02.2005.

⁵³ Vabariigi Valitsuse 24. septembri 2002. a korralduse nr 625-k „Teadusraamatukogude ja arhiivraamatukogude nimetamine“ muutmine.

Teadusraamatukogu staatuse taotlemise käigus tekkisid tihedad sidemed EKA raamatukoguga, mida on meenutanud Ilvi Rauna:

„Nagu teada, raskused liidavad inimesi, ja nii liitis ka teadusraamatukoguks saamine kahe väikese kõrgkooli raamatukogu üheks tandemiks. Arutasime EKA raamatukogu juhataja Elvira Mutiga läbi peaaegu kõik raamatukogunduse vallas ette tulnud teemad ja kujundasime seisukohad. Koos on osaletud sadadel koosolekutel, kümnetel seminaridel, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kogude toimkonna ridades õppereisidel Vilniuses, Stockholmis ja Peterburis.“

EKA raamatukogu juhataja Elvira Mutt ja EMTA raamatukogu spetsialist Viida Raag ERÜ kogude toimkonna väljasõidul Vilniuses 2015. aasta mais.

ÜLEMINEK ELEKTROONILISELE LAENUTAMISELE

2006. aasta 2. jaanuaril käivitus pikalt ette valmistatud elektrooniline laenutamine. Enne seda oli 26. aprillil 2005 kinnitatud rektori käskkirjaga EMTA raamatukogu kasutamise eeskiri, kus fikseeriti uus laenutuskord ja muutunud lugejavastutus. Töö hakkas käima infosüsteemis Millennium, mis oli uuem versioon INNOPAC-ist (alates 2014 on kasutusel tarkvara nimega Sierra). Nagu varem trükiste puhul, tuli nüüd vanast ProCite-programmist üle kanda EMTA raamatukogu lugejate andmebaas. Peale selle oli vaja tähestikuliselt järjekorda panna siiani numbriliselt järjestatud lugejate registreerimiskaardid, kujundada ja tellida vöotkoodiga lugejapiletid jpm. Tänu Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi arendustele sai lugejapiletina kasutama hakata ka Eesti ID-kaarti.

Uues kasutuseeskirjas tehti hooletutele lugejatele üks ebameeldiv täiendus. Nimelt hakati 2006. aastast alates hilinevad tagastamise eest arvestama viiviseid – kojulaenutuse korral üks kroon päevas ja tunnilaenutuse puhul kümme krooni tund, mis üleminekul eurole 2011. aastal muutusid vastavalt viieks ja viiekümneks sendiks. Tänapäeval on mõned raamatukogud viivistasude võtmisest loobunud, EMTA raamatukogus tehakse seda siiski endiselt, kuid ilmselt ollakse üks vähestest, kelle viivistemäär on püsinud tänaseni muutumatuna. 2005. aasta kasutuseeskirjas olid ära toodud ka maksimaalne laenutähtaja pikkus ja laenutatavate eksemplaride arv. Neis punktides tuldi vastu tollaste osakonnajuhatajate soovidele ning EMTA üliõpilastele ja õppejõududele kinnitati võrreldes majaväliste lugejatega soodsamad tingimused: pikemad laenutähtajad ja suurem laenutatavate eksemplaride arv.

Elektroonilisele laenutamisele ülemineku tähendas ühe mahuka etapi lõppemist raamatukogu arengus. Nüüd sai ühes ja samas süsteemis teavikuid nii kataloogida kui ka laenutada, samuti laienesid lugejate võimalused: nad said Minu ESTER-i kaudu ise laenutähtaegu pikendada, muuta kontaktandmeid, salvestada otsinguid jne.

Kuigi elektrooniline laenutussüsteem on teinud laenutamise palju mugavamaks, on infootsing võrreldes vanade heade kataloogikaartidega muutunud keerulisemaks. Seetõttu on üle 20 aasta tehtud iga õppeaasta alguses raamatukogu arvutiklassis uutele lugejatele ja teistele huvilistele koolitusi. EMTA tudengitele moodustab see ühe osa õppeainest, mille eesmärk on anda äsja immatrikuleeritud üliõpilastele ülevaade EMTA õppekorraldusest, tutvustada neile nende õigusi ja kohustusi, akadeemia tugisüsteeme jms. Ainet on läbi aegade nimetatud erinevalt, praegu kannab see nime „Ülikooliõpingud ja töömaailm“. 2024. aastast alates õpitakse valdavalt Moodle'i õpikeskkonnas, kuid endiselt toimuvad ka töötoad raamatukogu arvutiklassis. Lisaks oli aastail 2007–2014 tudengite infokirjaoskuse parandamiseks akadeemia õppekavas aine „Infoallikad ja infootsing“, mida õpetas Ilvi Rauna.

Arvutiklass raamatukogus.

ARENJUSTEED TEADUSRAAMATUKOGUS

Uuel sajandil on EMTA raamatukogu nii iseseisvalt kui ka koos konsortiumiga tegelenud mitmete arendustega. 2006. aasta IAML-i aastakonverentsilt Göteborgis saadi idee lisada plaadiandmebaasi Naxos Music Library (NML) kirjed raamatukogu e-kataloogi ja juba järgmisel aastal olid NML-i 9302 bibliograafilist kirjet leitavad e-kataloogist ESTER. Seda innovaatilist projekti on raamatukogu spetsialistid tutvustanud mitmel korral: 2007. aastal II Balti- ja Põhjamaade muusikaraamatukogude konverentsil „Music – Politics – Libraries“ Helsingis Sibeliuse Akadeemias Kadri Steinbach ettekandes „Integration of Naxos Music Library Records into OPAC“, Nordic IUG⁵⁴ konverentsil Tartus 2008. aastal ja 2009. aastal toimunud Eesti Muusikakogude Ühenduse seminaril. Nüüdseks on plaadikirjete ostmine ja integreerimine lõpetatud, kuid tehtud töö on ESTER-is olemas.

Kadri Steinbach tutvustamas EMTA raamatukogu arendusi Balti- ja Põhjamaade muusikaraamatukogude konverentsil Helsingis 2007. aasta augustis.

⁵⁴ IUG ((Innovative User Group) on loodud firma Innovative Interfaces'i raamatukogusüsteemi kasutajate kogukonnana, eesmärgiks kogemuste vahetamine. Nordic IUG ühendab Põhjamaade regiooni kasutajaid.

2007. aastal alustati raamatukogu CD-plaatide helifailide konverteerimist mp3-failideks, et võimaldada neile majasisest *online*-juurdepääsu. Esimese aastaga töödeldi ära umbes 5000 CD-d ja sealt edasi muutus mp3-failide tegemine igapäevatöö osaks. Nüüd on kõik õppeotstarbeks mõeldud failid kättesaadavad EMTA-siseses arvutivõrgus. Samuti on läbi aastate jätkatud Kivimäel alguse saanud tava salvestada kuulamistestide (varasema nimega kuulamisseminaride) kavu. Testid on kättesaadavad EMTA võrgus ja tudengid saavad neid *online*'is kuulata.

EMTA raamatukogu bibliografeerib muusikaakadeemia ja sellega seotud isikute kirjeid Eesti artiklite andmebaasi ISE (Index Scriptorum Estoniae) alates selle loomisest 2009. aastal. ISE on Eesti suuremates raamatukogudes koostatav andmestu, hõlmates infot Eestis või välismaal ilmunud eestikeelsete ning Eesti-teemaliste artiklite kohta.

Erinevate meetodite, näiteks ID-kaardi abil, on akadeemias alates 2011. aastast olnud võimalik kasutada mitmesuguseid litsentsiandmebaase. Praegu pääsevad EMTA liikmed akadeemia sisevõrgule ja virtuaalsetele ressursidele ligi üle veebi, kasutades VPN (Virtual Private Network) ühendust.

2014. aastal esitleti akadeemias vokaalteoste eestikeelsete tõlgete andmebaasi LORETA. Õppeotstarbelise andmebaasi loomist toetas Euroopa Liit Euroopa Sotsiaalfondist (programm PRIMUS) ja selle kaheksaliikmelisse töögruppi kuulus ka kaks raamatukogutöötajat, Ilvi Rauna ja Maris Pajuste. LORETA teeb kättesaadavaks võõrkeelsete ooperite, oratooriumide, kantaatide, laulude ja liturgiliste žanride eestikeelsed toimetatud tõlked. Andmebaas täieneb igal aastal ning seda haldab EMTA raamatukogu spetsialist, muusikaakadeemias laulueriala lõpetanud Maarja Leemet, kes alustas tööd raamatukogus samuti 2014. aastal.

Mitu olulist projekti on läbi viidud koostöös ELNET Konsortsiumiga. 2011. aastal võeti kasutusse e-kataloogi ESTER lisafunktsioon „Avakogujuht“, mille abil on e-kataloogis võimalik näha teaviku konkreetset asukohta raamatukogus. 2017. aastal aga avanes EMTA raamatukogu lugejatel võimalus logida Minu ESTER-i ja teiste e-teenuste kasutamiseks sisse lisaks senisele kasutajatunnusele ja salasõnale Eesti ID-kaardi/Digi-ID ja Mobiil-ID-ga (hiljem ka Smart-ID-ga) ning ühtlasi end ise veebis lugejaks registreerida. 2021. aasta märtsist saab raamatukogus maksta kaardiga ning kasutada ELNET Konsortsiumi lehte „Raamatukogud reaajas“. 2022. aasta suvel võeti kasutusele normikirjete automaatse muutmise programm AACP (Automatic Authority Control Processing) ning sellele järgneval aastal valmis andmekogude kohaldamine vaegnägijatele, mille tulemusel on e-kataloogis ESTER ja andmebaasis ISE võimalik kuvatavat teksti või pilti suurendada ning muuta selle kontrastsust.

EMTA-s loodud digiainese säilitamise temaatikaga on tegeldud raamatukogus aastaid. Juba 2013. aastal alustati akadeemias aruteludega luua repositoorium, toimiv digifailide hoiustamise keskkond käivitati 2017. aastal. Raamatukogu kogudele digiteerimisvõimaluste leidmiseks on projektipartnereid otsitud nii välis- kui ka kodumaalt. Seoses riiklike mass-digiteerimise projektidega õnnestus EMTA raamatukogul lõpuks 2020. aastal liituda Tartu Ülikooli raamatukogu juhitud trükipärandi projektiga „Eesti teadus- ja õppekirjandus“, tänu millele digiteeriti järgmistel aastatel lisaks EMTA-le veel Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogude kogusid ning Eesti Kirjandusmuuseumi teadus- ja õppekirjanduse pärandit 19. sajandi lõpust kuni 20. sajandi I pooleni.

2022. aasta lõpuks suudeti Euroopa Liidu struktuurivahendite investeringute rahastuse abil ära digiteerida EMTA raamatukogu arhiivis olevad õppejõudude teadustööd ajavahemikust 1946–1991, üliõpilastööd ja lisaks veel veidi vanemat muusika- ja teatralast kirjandust, kokku 2525 teavikut (umbes 200 000 lehekülge). Digifailid asuvad EMTA digihoidlas ja need leiab ka Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiivis DIGAR. Digiteerimisnimekirjade koostamisel löid aktiivselt kaasa raamatukogu nõuandva kogu liikmed, kes andsid nõu lähtuvalt oma erialast. Tänu nimetatud projektile on meil nüüd digitaalsel kujul olemas näiteks eesti muusikateaduse alusepanija Karl Leichter'i käsikirjad „Kaasaegsus ja kunst“, „Muusikaareng Nõukogude Eestis“ ja „Anton Bruckner“, eesti folkloristi ja muusikateadlase Herbert Tampere „Juhendeid muusikalise folkloori kogumiseks“ ja „Lääne-meresooe rahvaste rahvamuusika“, koorijuhi ja relatiivse noodisüsteemi propageerija Heino Kaljuste „Jo-le-mi meetodiline käsiraamat“ ning „Üldhariduskooli muusikaõpetuse käsiraamat“. Omal ajal on teadustöödena esitatud ka muusikateoste käsikirju, mille autoriteks on eelmisel sajandil konservatooriumis töötanud heliloojad. Tänu projektile said digiteeritud näiteks Heino Elleri „Poeem tšellole klaveriga“, Artur Lemba kaks klaveritriot, Eino Tambergi „Muusika ansamblile“, Ester Mägi „Monoodia“ klarnetile, „Pala fagotile ja klaverile“, „Allegretto“ flöödile ja klaverile jpm.

Tänapäeval on akadeemia digihoidlas hoiul umbes 4000 faili ning kirjeldatud on ka kõik doktorikontsertide ja loometööde videod, enamasti viitega YouTube'i kanalile „Emtavideo“. Lisaks hakati 2024. aastal akadeemia doktoritöid kirjeldama Tartu Ülikooli digiarhiivis ADA.

Teadusraamatukogu spetsialistidele on oluline end pidevalt täiendada. Paljud töötajad on läbinud Tartu Ülikooli e-õppe täiendusõppeprogrammi „Infopädevus“. 2003. aastal kaitses Kaie Viigipuu-Kreintaal Tallinna Pedagoogikaülikoolis (praegu Tallinna Ülikool) magistritöö „Lugejakoolitus ülikooliraamatukogus: raamatukoguhoidja kui koolitaja“. 2007. aastal lõpetasid väga heade õpitulemustega raamatukogunduse kutseõppe kursuse Tallinna Ülikoolis Kristi Sarapuu ja Mary Tedre ning neile omistati tähtjatu kutsestandard Raamatukoguhoidja IV. Ilvi Rauna lõpetas 2010. aastal suveülikooli muusikaraamatukogunduse kursuse „Music in Digital Libraries and Archives“ Stuttgardi Meediaülikoolis, Viida Raag aga 2015. aastal Eesti Rahvusraamatukogu kutsekoolituse programmi ning 2016. aastal omistati talle raamatukoguhoidja (tase 7) kutsetunnistus.

IAML-i aastakongress Riias 2017, vasakult Kristi Sarapuu, Urve Leemets, Reet Sukk ja Ilvi Rauna.

Läbi aegade on raamatukogu vastu võtnud praktikante. Varasematel aegadel – kui raamatukogunduse ja infoteaduse tudengeid oli rohkem – viisid nad sageli raamatukogus läbi oma empiirilisi uuringuid. On kogutud andmeid teemadel „Tulemusindikaatorite kasutamine ülikooliraamatukogude võrdlusanalüüsis“, „Teenuste turunduse põhimõtete rakendamine ülikooliraamatukogudes“; uuritud autoriõiguste teemat ja tegevuskulude jagunemist avalik-õigusliku ülikooli raamatukogus, Eesti teadusraamatukogude juhtimist ja turundamist, Eesti ülikooliraamatukogude osalemist rahvusvaheliste raamatukoguühenduste töös jpm. Alates 2025. aastast teostavad raamatukogus oma erialaprojekti ka EMTA muusikakultuuri eriala tudengid.

Avariilid, klaverimuusika.

KOGUD

2025. aasta alguse seisuga oli EMTA raamatukogu fondi suurus 117 930 nimetust, kokku 198 862 eksemplari: 46 295 raamatut, 115 878 nooti, 3255 teadustööd, 28 241 helisalvestist (sh 17 756 CD-d), 3558 videosalvestist (sh 2850 DVD-d) ning perioodikaväljaanded, peale selle saab EMTA arvutivõrgus kasutada enam kui 20 muusika- ja teatralast andmebaasi. Et trükiste puhul peetakse arvestust ka laudimeetrites (lm)⁵⁵, olgu siin ära toodud teavikute kogus meetrites: 1323 lm raamatuid, 2317 lm noote, umbes 100 lm ajakirju, 93 lm käsikirju, avariilil on 35 lm vinüülplaate ja 137 lm CD-sid, sinna juurde veel arhiivis leiduvad trükised ja auvised – kõik kokku üle nelja kilomeetri.

⁵⁵ Laudimeeter (lm) – raamatute hulga mõõtühik riulipinna pikkuse kaudu. 1 lm = pikkus 1 m, sügavus 26 cm ja kõrgus 37 cm.

EMTA raamatukogu on selgelt spetsialiseerunud üksus – komplekteeritakse muusika- ja teatralaseid trükiseid, õpetajakoolituse ja kultuurikorralduse erialakirjandust, heli- ja videosalvestisi ning e-ressursse. Enne 1997. aastat ei olnud raamatukogus selgelt välja töötatud komplekteerimisstrateegiat – puudus vastav ametikoht ja akadeemia õppekuludest eraldatud summad trükiste soetusteks olid väga väikesed. Tänu 2005. aastal omandatud teadusraamatukogu staatusele suurenesid komplekteerimissummad märkatavalt ning praeguse rahastamise juures ei pea enam piirduma ainult õppetööks hädavajalike materjalide hankimisega, vaid on võimalik tegeleda ka kogude (sh e-ressursside) kujundamisega laiemalt. Vaadates tabelit, kus on ära toodud iga-aastased teavikute ostmiseks kasutatud summad, hakkab silma e-andmebaaside kiire osakaalu tõus.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Füüsiline teavik	54 822	54 582	51 300	48 376	51 669	47 721	46 896
E-teavik/ andmebaasid	3 697	8 920	10 890	11 935	12 522	15 225	21 007
Perioodika	5 560	5 683	5 854	8 185	5 567	7 160	7 036
Kokku	64 079	69 185	68 044	68 496	69 758	70 106	74 939

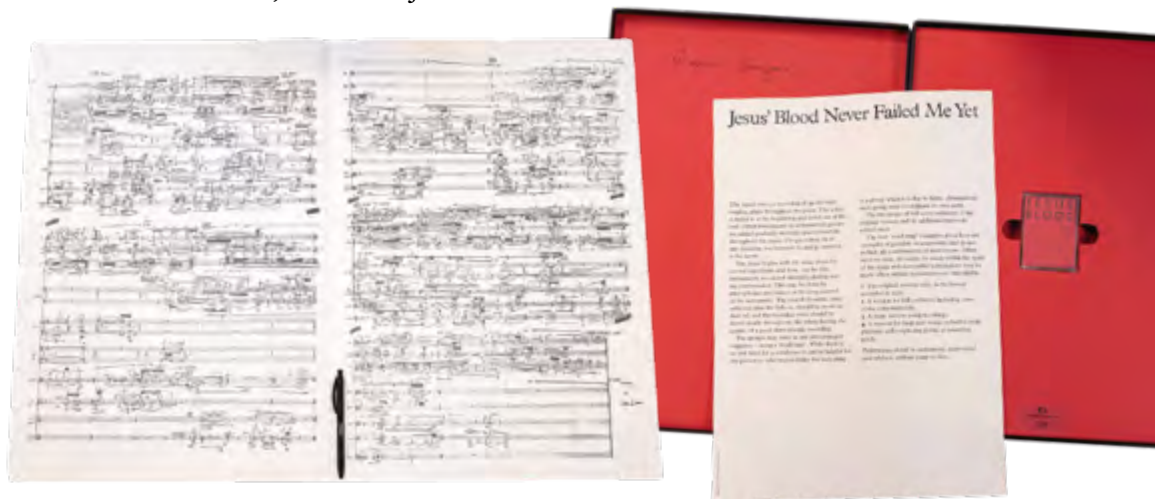
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Füüsiline teavik	48 836	48 446	49 249	50 993	53 384	45 835	48 356
E-teavik/ andmebaasid	22 654	28 682	26 742	26 946	28 709	36 760	39 050
Perioodika	8 195	8 950	10 029	10 368	11 094	11 975	8 667
Kokku	79 685	86 078	86 020	88 307	93 187	94 570	96 073

Oma roll raamatukogu kogude täienemisel oli 1997. aastal vastu võetud sundeksemplari seadusel,⁵⁶ mille eesmärk oli eesti teavikute kui rahvuskultuuri olulise osa täieliku kogu loomine. Seaduse § 5 järgi kohustusid sundeksemplare loovutama kõik juriidilised ja füüsilised isikud ning riigi- või kohaliku omavalitsuse asutused, kes „valmistavad Eestis [...], kelle tellimisel on välisriikides valmistatud trükiseid [...] või kes toovad sisse Eestis levitamiseks välisriikides valmistatud eestikeelseid või Eestit käsitlevaid trükiseid, auviseid või elektroonilisi teavikuid“.

⁵⁶ „Sundeksemplari seadus“. Vastu võetud 12.02.1997. RT I 1997, 16, 259.

Seaduse kohaselt oli EMTA raamatukogule määratud üks eksemplar igast Eestis ilmuvast noodist ja mõningad pisitrükised, nende vahendamist akadeemiale korraldas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu. 20 aasta jooksul saadud koolilaulikud, muusikaõpikud, pilliõpetused, koori-, populaar- ja pärimusmuusika noodid kindlasti rikastasid kogu, kuid eesti muusika-, teatri- ja humanitaaria raamatuid tuli endiselt ise hoolega komplekteerida. 2017. aastal kehtima hakanud uue säilituseksemplari seaduse⁵⁷ kohaselt EMTA raamatukogu enam füüsilisel kujul säilituseksemplare ei saa. Varasema kaheksa asemel peavad trükikojad või kirjastused raamatukogudele loovutama nüüd neli füüsilisel teabekandjal avaldatud väljaannet. Seevastu saab uue seaduse järgi viies raamatukogus (nende hulka EMTA oma ei kuulu) tutvuda digitaalsete säilituseksemplaridega. Selleks on loodud nendes raamatukogudesse autoriseeritud töökohad – arvutiterminalid, mis on mõeldud digitaalse säilituseksemplari kohalkasutuseks ning millel on tehniliste ja füüsiliste vahenditega välistatud säilituseksemplari üldsusele kättesaadavaks tegemine ja välistele andmekandjatele salvestamine. EMTA ja EKA raamatukogu on algusest peale püüdnud saada samuti autoriseeritud töökohta, kuid siiani ei ole see kahjuks õnnestunud.

Kogude komplekteerimisel lähtub raamatukogu kooli vajadustest ning arvesse võetakse nii õppejõudude kui ka üliõpilaste soove ja ettepanekuid, samuti jälgitakse uudisvooge, mida tellida. Et tugevdada sidet akadeemilise personaliga, loodi 2005. aastal raamatukogu nõuandev kogu, kellel on suurte otsuste tegemisel kaalukas roll. Oluline on, et muusikaakadeemia kõik kahekümne viiel õppekaval õppivad tudengid, aga ka õppejõud ja teadurid, saaksid vajalikke teavikuid.

Uuematest haruldastest nootidest on kogus Brian Ferneyhough' „Transit“ kuuete soolohäälele ja kammerorkestrile ning Gavin Bryars'i „Jesus' Blood Never Failed Me Yet“.

⁵⁷ „Säilituseksemplari seadus“. Vastu võetud 15.06.2016. RT I, 07.07.2016, 1.

Muusikaraamatukogu ei ole tõsiseltvõetav ilma heliloojate kriitiliselt redigeeritud ja teaduslikult kommenteeritud kogutud noodiväljaanneteta. Heliloojate kogutud teosed on ka EMTA raamatukogu kollektsiooni uhkuseks ning nende tellimisega alustati juba eelmise sajandi lõpul. Praegune EMTA raamatukogu juhataja Ilvi Rauna on meenutanud, et kui ta asus raamatukogus 1996. aastal komplekteerijana tööle, ei orienteerunud veel hästi selles, mida tellida. Head nõu andis professor Toomas Siitan, kellelt tuli idee hakata süstemaatiliselt hankima heliloojate kogutud teoseid. Sajandi algusest on saanud tavaks, et igal aastal alustatakse vähemalt ühe helilooja kogutud teoste tellimist, mille täitmine võib aga võtta aastaid, sest nende omandamise aeg sõltub väljaandja tempost. Näiteks 2001. aastal alustati Eesti Rahvuskultuuri Fondi ja Eesti Kultuurkapitali rahalisel toetusel Johann Sebastian Bachi kogutud teoste tellimist ning aasta pärast oli raamatukogu omandanud kõik selleks ajaks ilmunud köited alates 1954. aastast. Siiski anti Bachi kogutud teoseid välja veel pea kümmekond aastat, nii et viimane köide ilmus 2011. Tärneraskuste või muude probleemide tõttu on neid raamatukokku aga jõudnud hiljemgi. Eesti heliloojatest on alates 2007. aastast tellitud Eduard Tubina kogutud teoseid ning see tegevus alles kestab, sest mõned köited on veel ilmunuta.

Carl Philipp Emanuel Bachi kogutud teosed.

Kokku on paarikümne aasta jooksul omandatud umbes viiekümne helilooja kogutud teosed, sh Claudio Monteverdi, Carl Philipp Emanuel Bach, Heinrich Schütz, Jean-Philippe Rameau, Georg Friedrich Händel, Ludwig van Beethoven, Gustav Mahler, Jean Sibelius, Alban Berg jpt. Mõne helilooja puhul ei saa rääkida kogutud teostest, vaid on ostetud täielikult mõne žanri noodid, näiteks kõikide Joseph Haydni ja Antonín Dvořáki sümfooniaste partituurid, Antonio Vivaldi kogutud instrumentaalteoste täiskomplekt (53 köidet, kokku 529 teost), Richard Straussi lavateosed jpm.

Vanu ja haruldasi trükiseid on raamatukogus vähe ning neid on saadud peamiselt tänu annetustele. Vanimad kogus olevad teavikud on Saksa muusikateoreetiku Friedrich Wilhelm Marpurgi (1718–1795) Berliinis 1758. aastal ilmunud käsiraamatu „Handbuch bey dem Generalbasse und der Composition“ kolmas osa ja Johann Joachim Quantzi (1697–1773) põikflöödi mängu õpetus 1780. aastast, mis on üks tähtsamaid 18. sajandi muusikaõpikuid. Nootidest on vanimad 1787. aastal välja antud Johann Gottlieb Naumanni (1741–1801) „Orpheus und Euridice“ klaviiri esmatrükk ja Joseph Haydni 1799. aastal kirjastuselt Breitkopf & Härtel välja antud kogutud teoste esimene köide, mis sisaldab kaheksa klaverisonaati ning mille saatesõna on kirjutanud Haydn ise.

Johann Gottlieb Naumanni „Orpheus und Euridice“ klaviiri esmatrükk (1787).

Friedrich Wilhelm Marpurgi 1758. aastal ilmunud käsiraamatu „Handbuch bey dem Generalbasse und der Composition“ kolmas osa.

EMTA filiaali – lavakunsti osakonna – raamatukogu vanim köide pärineb Linda ja Vello Rummo raamatukogust: Marcus Tullius Cicero „Drei Gespräche von dem Redner“, trükitud 1762. aastal Saksamaal Helmstädtis. Mitmeid soliidses vanuses haruldusi leidub ka Eesti juurtega teatriteadlase, New Yorgis tegutsenud Mardi Valgemäe kogus. Mainida tasub Inglise poedi Edmund Spenceri allegoorilist sümbolistlikku teksti „The Faerie Queen“. Üheks maailma pikimaks värsiks arvatu on alates 1590. aasta esmatrükist ilmunud korduvalt. Lavakoolile kingitud luksuslik ning hästi säilinud väljaanne on ilmunud 1869. aastal New Yorgis.

EMTA auviste kogus leiduvatel CD-del ja DVD-del on esindatud maailma muusika paremik, nii autorite kui ka esitajate poolest. Rikkalik valik on olemas ajaloolistest esitustest (Jascha Heifetz, Yehudi Menuhin, Enrico Caruso, Wilhelm Furtwängler, Sergei Koussevitzky, Pablo Casals, Richard Strauss, Walter Gieseking, Vladimir Horowitz jpt). Rohkearvulise kogu moodustavad ka kaasaegsete interpretide salvestised, kuigi järjest enam kuuleb küsimust, kas voogedastusplatvormide ajal on üldse veel vaja täiendada CD-de ja DVD-de kogusid. Hetkel on vastus jah – raamatukogu näol on tegu mäluasutusega ning vajalik on säilitada ka vanemaid meediaformaate. Eriti puudutab see eesti muusikat, millest suur osa on endiselt kättesaadav vaid heliplaatidel, olgu need siis vinüülid või CD-d.

Uuenduskuuri läbinud kuulamisruumi avamine 2024. aasta sügisel.

EMTA raamatukogus on salvestiste kuulamiseks ja vaatamiseks loodud suurepäraseid ja kõrgel tehnilisel tasemel võimalused. 2024. aastal viidi raamatukogu kuulamisruumis läbi uuenduskuur, kus löid kaasa nii haldus- ja tehnikaosakond kui ka sisekujundaja Kristiina Voolaid. Remondi tulemusel kaasajastati kuulamisruumi õpi- ja töökeskkonda ning loodi sobivad tingimused auviste kogu paigutamiseks. Ruumis on nüüd 5.1 *surround*-audiosüsteem ja 85-tolline teler, millest saab vaadata DVD/Blu-ray plaate, videokassette ja muusikaakadeemiasse tellitud videoandmebaase Naxos Video Library, Drama Online jm. Kuulata saab nii CD-sid (sh super-audio formaadis SACD), vinüülplaate kui ka helikassette.

Hoolt on kantud selle eest, et raamatukogus oleks olemas muusikamaailmas olulised teatmeteosed. Ilmselt ei saa ükski endast lugupidav muusikaraamatukogu läbi sellise teatmeteoseta nagu „The New Grove Dictionary of Music and Musicians“. Esimene Grove'i 20-köiteline muusikaleksikon hängiti raamatukogule juba 1997. aastal, hinnaks 7232 krooni. 2001. aastal osteti aga uus Grove, kokku 29 köidet, lisaks kahe köite parandatud trükid, hind 64 521 krooni. Grove'i leksikoni omandasid lisaks muusikaakadeemia raamatukogule Tartu Ülikooli raamatukogu ja Eesti Rahvusraamatukogu. Tegu oli nii olulise sündmusega, et seda kajastati ka Postimehes.⁵⁸ 2003. aasta oktoobris hakkas EMA raamatukogu tellima Grove'i *online*-versiooni ja see on muusikaakadeemias kättesaadav ka täna. 1997. aastal alustati ühe kõige olulisema saksakeelse muusikaleksikoni „Die Musik in Geschichte und Gegenwart“ tellimisega, 2017. aastal lisandus leksikoni *online*-versioon.

Uue heli- ja videotehnika sisustusega kuulamisruum.

⁵⁸ Postimees 14.01.2001.

ELEKTROONILISED KOGUD

Füüsiliste teavikute kõrval muutuvad järjest olulisemaks erinevad elektroonilised kogud ja andmebaasid. EMTA raamatukogu on neid tellinud ise, aga osaleb ka EUNET Konsortsiumi tekstiandmebaaside ühishangetes.

Esimene andmebaaside kogu, millele EMA raamatukogu lugejad said ligipääsu 2002. aastal, oli EBSCO täistekstandmebaasid. Tegu on multidistsiplinaarse platvormiga, kus otsingut saab teha nii üksikutes andmebaasides kui ka mitmes andmebaasis korraga. EBSCO põhipaketti kuuluvad näiteks andmebaasid Academic Search Ultimate, Education Resources Information Center, Teacher Reference Center jt, kuid muusikaakadeemias on samal platvormil lisateenusena kättesaadavad veel RILM, RIPM ja esituskunside alaste artiklite andmebaas International Bibliography of Theatre and Dance with Full Text (viimases kokku umbes 60 000 kirjet).

Aastate jooksul on lisandunud mitmeid andmebaase, nende hulgas näiteks lauljatele ja lauluõppejõududele mõeldud vokaalmuusika foneetiliste abitekstide andmebaas IPA (International Phonetic Alphabet) Source ning tulevastele näitlejatele-lavastajatele suunatud Drama Online, mis sisaldab nii klassikaliste näidenditekstide panku, meistikursuste videosid kui ka suurt hulka salvestatud lavastusi peamiselt Euroopa teatrilavadelt.

Mainimist vääriavad veel teadusajakirjade arhiivandmebaas JSTOR, Cambridge'i ja Oxfordi ülikoolide kirjastuste ning Taylor & Francise sotsiaal-humanitaarteaduste valdkonna ajakirjade andmebaasid, Richard Taruskini mitmeköiteline muusikaajalugu „Oxford History of Western Music“ *online*, e-raamatutena populaarne „Cambridge Companions“ muusikateemaline kollektsioon, nootide andmebaasid Music Online: Classical Scores Library Collection ja Babelscores.

Akadeemias tehtav õppe ja teadustöö seab kõrged nõudmised nooditekstile, millele järjest enam soovitakse digitaalset juurdepääsu. Muusikaturul on saadaval mitu kvaliteetse sisuga diginoodikogu hästi läbimõeldud kasutajaliidesega ning ligipääsuga kuulsate interpretide sõrmestustele, strihhidele ja väljaannete kriitilistele kommentaaridele otse rakendusest, osadel on olemas ka printimisvõimalus. EMTA raamatukogu on sõlminud lepingud diginootide rakendustega nkoda ja Henle Digital Library.

ANNETUSED

Nõukogude ajal annetati raamatukogule suhteliselt harva – ilmselt oli vaid vähestel midagi annetada, samuti ei olnud kujunenud sellist harjumust. Olukord hakkas tasapisi muutuma Eesti taasiseseisvumise järel. Kõigepealt asusid aktiivselt tegutsema väliseestlased, kelle kaudu jõudis siia ka Eesti Vabariigi aegseid noote.

2000. aastate alul lisandusid annetajatena kohalikud muusikud, nüüdseks on annetajaid aga juba nii palju, et kõike pakutavat ei saa vastu võtta. Otsuse tegemiseks küsitakse sageli nimekirja teavikutest ette või käiakse kogusid kodus üle vaatamas. Tihtipeale juhtub sedagi, et sama teavik on juba mitmes eksemplaris olemas, siis pakutakse seda teistele raamatukogudele või pannakse lugejate seas populaarsele riulile „Palun võta siit“.

Lilian Semper

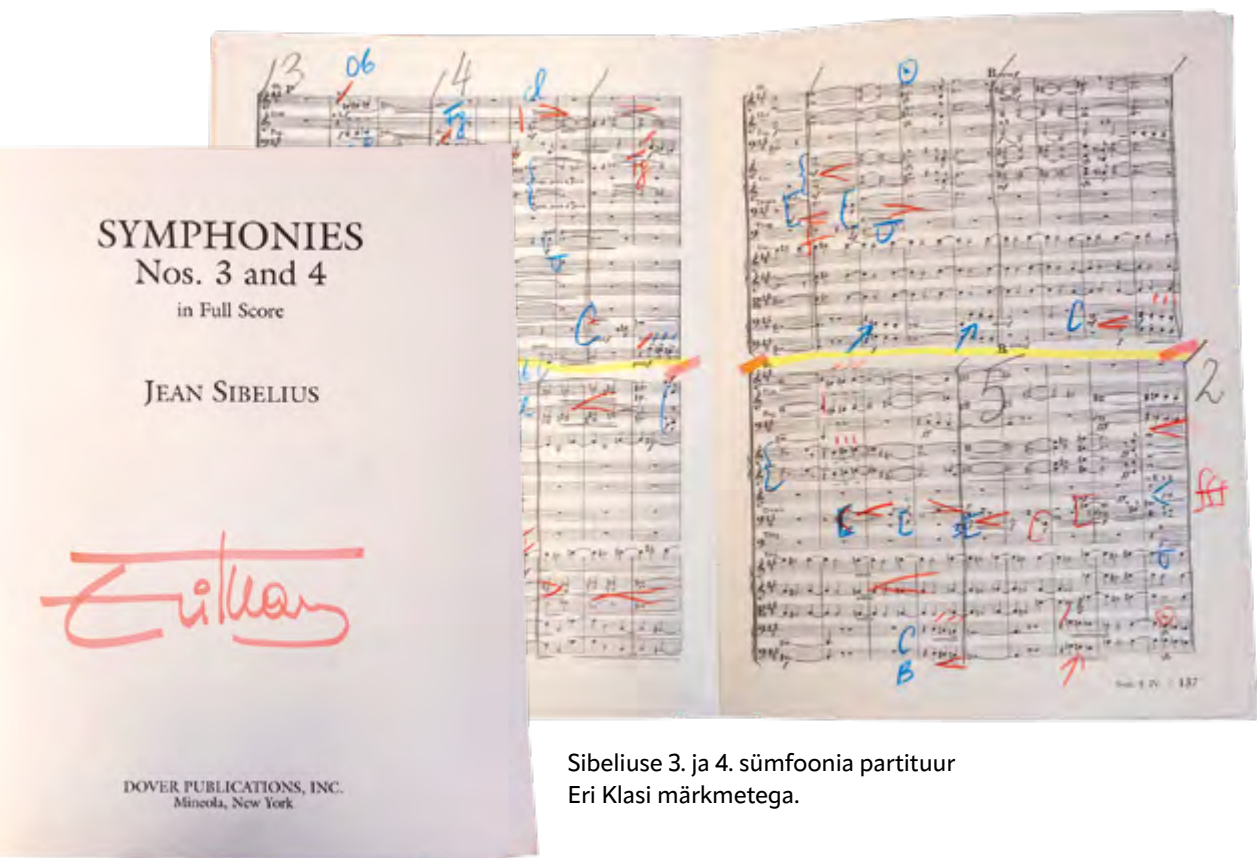
Üks suurimaid ja väärtuslikumaid erakollektsiooni annetusi on 2008. aastal raamatukokku jõudnud muusikaakadeemia kauaaegse professori, pianist Lilian Semperi (1933–2007) kogu, mis sisaldab aastakümnete jooksul talletatud materjali, sealhulgas ka pianisti emale, muusikateadlasele Aurora Semperile, ja õpetaja Erika Franzile kuulunud trükiseid. Paljude unikaalsete raamatute ja nootide seast väärivad erilist tähelepanu eespool mainitud raamatukogu vanim teavik, Marpurgi käsiraamatu „Handbuch bey dem Generalbasse und der Composition“ kolmas osa, kirjastuse M. P. Belaieff mitmed Skrjabini klaveriteoste esmatrükid 19. sajandi lõpust ja Carl Reinecke „Die Beethoven'schen Clavier-Sonaten: Briefe an eine Freundin“ esmatrükk aastast 1895.

Raamat Lilian Semperi kogust.

Eri Klas

2009. aastal tegi märkimisväärse annetuse tollane EMTA audoktor, professor Eri Klas (1939–2016), kes otsustas EMTA 90. aastapäeva puhul kinkida raamatukogule oma unikaalse plaadi-, noodi- ja raamatukogu, kokku 1310 teavikut. Tänapäevaga vaadates pakuvad sellest kõige enam huvi maestro repertuaari kuulunud teoste partituurid tema omakäeliste märkmetega.

Sibeliuse 3. ja 4. sümfoonia partituur
Eri Klasi märkmetega.

Annetuse arvukaima osa moodustas aga vinüülplaatide kogu, mis sisaldas pea kõiki ooperiliteratuuri tähtteoseid maailmakuulsate dirigentide juhatusel, legendaarseid lauljaid ja interpreete ning Põhjamaade heliloojate ja interpretide heliplaate, millest paljud on isikliku pühendusega Eri Klasile. Rohkesti oli Klasi kogus eesti muusika plaate, jazz- ja populaarmuusikat, kunsti- ja ooperiteatrite albumeid ning muusikaraamatuid.

Veljo Tormis

Aastate jooksul annetas korduvalt oma noote, raamatuid ja heliplaate helilooja Veljo Tormis (1930–2017). 1990ndate teisel poolel muutusid suhted Tormise ja raamatukogu vahel pingeliseks, põhjuseks autorikaitse probleemid nootide paljundamisel. 1996. aasta Muusikalehe neljandas numbris ilmus Veljo Tormise artikkel „Mida sellest arvata?“, kus ta tõstatas küsimuse, miks õpetatakse Eesti Muusikaakadeemias tema kooritsükli „Suomalais-ugrilaisia maisemia“ salaja paljundatud nootidest, olles seejuures äärmiselt terava sõnaline: „*Mis tegelikult siiski toimub? Toimub varastamine kirjastuse, Eesti Autorite Ühingu ja autori tagant. Varastavad üliõpilased, professorid ja EMA noodikogu. Kas rektori teadmisel? Mind kui eelmisel Eesti ajal üles kasvanud poissi torkab see teravasti. Aga vene aja üle elanud mehena löön käega – tühja sest. Rahalises vääringus on asi tõesti tühine. Häirib ja kurvastab hoopis muu. See, et sellise ositi salakopeerimisega heidetakse kõrvale autori mõte ja teose idee, mis väljenduvad terviku kaudu.*“⁵⁹

Kirjale vastas sama ajalehe veergudel raamatukogu tollane juhataja Reet Marttila, kinnitades, et autoriõiguste kaitsega on olukord paranenud: „*Muu-hulgas oleme kohustunud hankima vähemalt ühe eksemplari kättesaadavatest eesti väärtmuusika trükistest ja helisalvestistest. [...] Muidugi oleks soliidne muretseda trükitud noodid tervele Muusikaakadeemia õppekoorile, kuid meie praeguste majanduslike võimaluste juures ei tule 35-eksemplariste partiide ostmine kõne alla isegi mitte heategevuslike hindade eest. Seetõttu oleme otsustanud – toetudes Autoriõiguse seadusele – varustada tulevasi koorijuhte koopiatega.*“⁶⁰ Marttila viitas autoriõiguse seaduse 2. peatüki § 19-le, mis lubas vaba reprodutseerimist hariduslikel eesmärkidel. Ühtlasi kutsus ta heliloojat üles annetama oma noote akadeemia raamatukogule. Marttila vastusega Tormis päris rahule ei jäänud, kuid tegi hiljem raamatukogule korduvalt annetusi.

2014. aastal pöördus Veljo Tormis Ilvi Rauna poole sooviga hakata oma suurt plaadi-, noodi- ja raamatukogu tühjendama. Esialgu üritati erinevate nimekirjade abil kindlaks teha, mis oli EMTA-s juba olemas. See aga osutus Tormisele liiga keerukaks ning nii käis Ilvi Rauna aastatel 2014–2015 regulaarselt helilooja juures kodus sorteerimas. Iga noodi ja raamatu juures tehti ESTER-i abiga kindlaks, millisele mäluasutusele (rahvusraamatukogu, teatri- ja muusikamuuseum, EMTA) oleks see kõige mõistlikum anda. Suure töö tulemusena sai EMTA Tormiselt kokku 1047 nimetust teavikuid, mille kõige hinnalisema osa moodustavad helilooja enda vokaalteoste eri versioonide noodid.

⁵⁹ Tormis 1996, lk 3.

⁶⁰ Nikkel 1996, lk 10.

Leo Normet

Üks suurimaid eraisiku kogusid oma peaaegu 1700 teavikuga on muusikateadlase, helilooja ja publitsisti Leo Normeti oma. Siit leiab palju Sibeliuse käsitlusi (Erik W. Tawaststjerna, Ernst Tanzberger, Eino Roiha), muusikasemiootika klassikuid (Eero Tarasti), muusikateaduse põhiautoreid (Carl Dahlhaus, Leonard B. Meyer, Hugo Riemann, Theodor Adorno), aga ka selliseid olulisi muusikaalaseid teoseid, nagu Arnold Schönbergi „Harmonielehre“, Ernst Křeneki „Zwölfton Kontrapunkt Studien“, Max Regeri „Modulationslehre“, hulganisti partituure ja klaviire. Normeti suur armastus oli Jean Sibeliuse looming, kelle sümfooniatest kirjutas ta ka oma väitekirja. Sibeliuse sümfoonia partituuriga on seotud ka üks lõbus lugu, mida on kirjeldanud Sirje Normet oma raamatus „Kahekõne Leo Normeti päevaraamatuga: mälestused, kirjad, väljavõtted päevikust“:

„Peeter [Lilje] tahtis dirigeerida Sibelius 2. sümfooniast ja palus tutvumiseks Leolt partituuri. Leol olid tollal haruldased taskuformaadis Sibeliuse sümfooniaste partituurid, mida ta oli hankinud oma väitekirja tarvis. Lilje võttis partituuri, pani autole hääled sisse ja sõitis koos oma naise Maiaga Helju Taugile külla. Mõne tunni pärast Peeter lahkus, Maia ja Helju jäid lobisema. Kui Maia lõpuks minema asutas, avastas ta maja ees tänaval vedeleva Sibeliuse 2. sümfoonia partituuri, millest auto oli üle sõitnud. Maia võttis selle üles ja viis koju Peetrile. Mõne tunni pärast oli vaja partituur Leole tagasi anda. Peetril olevat süda juhtunu pärast nii valutanud, et lõpuks läks Maia Peetri asemel Leo juurde ja rääkis kogu loo ära.

Leo olevat selle peale naernud ja öelnud Maiale, et nüüd on sellel partituuril palju suurem kultuurilooline väärtus, sest sellest on nii andekas dirigent üle sõitnud. Praegu on see autokummi jäljega partituur Muusikaakadeemia raamatukogus.⁶¹

Jean Sibeliuse 2. sümfoonia partituur, millel autokummi jälg ei ole tuvastatav, kuid siseküljel on näha Leo Normeti isikliku raamatukogu kaunis juugendstiilis tempel.

⁶¹Vihma-Normet 2009, lk 120–121.

„Eesti laulik“ 1865. aastast .

Väärtuslike annetuste tegijaid on olnud teisigi. Nii näiteks jõudis Peeter Volkonski vahendusel 2008. aastal EMTA raamatukokku valik tema isale, helilooja ja klavessinist Andrei Volkonskile (1933–2008) kuulunud nootidest (Silvestrov, Gagnidze, Mansurjan, Kissin, Shoot, Raskatov, Tšerepnin jt) ja 2010. aastal umbes 300 CD-d vana- ja 20. sajandi muusikaga. Plaadikogu unikaalsust kinnitab fakt, et selle tutvustamiseks korraldati 2011. aastal EMTA orelisaalis esitlus, kus plaatidest kõnelesid Merike Vaitmaa ja Toomas Siitan.

Suure annetuse toimetasid 2021. aastal EMTA raamatukokku muusikateadlase, kooli pikaajalise õppejõu Monika Topmani lähedased. Annetatud kogus leidis kultuurilooliselt huvitavaid materjale, näiteks violamängijast vennale Jaak Topmanile või vanaisa August Topmanile kuulunud noote, sh mõned 1930. aastatel konservatooriumis tegutsenud ühingu Collegium Musicum templiga.

Georg Friedrich Händeli „Messias“ Monika Topmanni kogust.

Oma kogusid on annetanud EMTA-le paljud õppejõud ja muusikategelased: Hugo Lepnurm, Juhan Kaljaspoolik, Merike Vaitmaa, Heljo Sepp, Endel Lippus, Ester Mägi, Andres Uiho, Heiki Mätlik, Erna Saar, Anti Marguste, Taru Valjakka, Venno Laul, Jaan Ross, Toomas Paul, Arne Mikk jpt. Sugulased on annetanud Irmgard Kaudre, Harri Ilja, Rauno Remme, Aino Kõlvandi, Urve Lippuse, Vilma Mallese, Andres Punga jt kogusid. Ka mitmete väliseesti muusikute kogud on jõudnud annetustena muusikaakadeemia raamatukokku, olgu siin nimetatud Juta Kurman, Käbi Laretei, Naan Põld, Kaljo Raid, Celia Aumere, Avo Sõmer, Juhan Aavik, Roman Toi ja Stella Pahapill. Mitmesugused organisatsioonid, nagu Eesti Heliloojate Liit, Eesti Helikunsti Keskus New Yorgis, Eesti Keskarhiiv Kanadas, Eesti Kultuurikoondis Rootsis, USA Brigham Young University, Soome Instituut, Prantsuse Instituut Eestis, Taani Kultuuri Instituut, Otavan Kirjapaino OY, Werner Söderström Osakeyhtiö, Poola saatkond jpt on teinud annetusi EMTA raamatukogule. Kirjastus Bärenreiter koostöös Ameerika fondiga Packard Humanities Institute kinkis aga raamatukogule hinnalise komplekti – Wolfgang Amadeus Mozarti seitsme ooperi faksiimiled, kokku 11 köidet.

Auväärse kingituse tegid 2015. aastal Kai ja Tõnis Rüütel, ostes EMTA raamatukogule Nico Casteli koostatud ooperilibretode ingliskeelsete tõlgete komplekti. See on asendamatu abimaterjal kõigile lauluõppuritele, ooperilauljatele, lavastajatele ja dirigentidele. Sari, mis on Eesti raamatukogudes ainus, koosneb 26-st köitest ja selle on välja andnud Leyerle Publications. Väljaandest leiab kogu maailma ooperiliteratuuri klassika – umbes 150 ooperi – ingliskeelsed tõlked ja hääldusjuhised. Tänuhäheks selle hinnalise kingituse eest esitas EMTA raamatukogu Tõnis Rüütli aasta kultuurisõbra nominendiks ning see tiitel omistatigi talle järgmise aasta veebruaris.

Suure kultuuriloolise väärtusega on Bayreuthi ooperimaja juhilt ja lavastajalt, Richard Wagneri lapselapselt Wolfgang Wagnerilt (1919–2010) saadud 32 CD-st koosnev komplekt Wagneri ooperite *live*-lindistustega aastatest 1966–1990, mille andis raamatukogule pidulikult üle tollane külalisprofessor Eva Märtsen.

Wolfgang Wagneri annetatud CD-de komplekt.

Joachim Herz tuba

Suurima ja märkimisväärseima annetuse EMTA raamatukogu senises ajaloos tegi väljapaistev Saksa ooperilavastaja, 20. sajandi II poole muusikateatri režii üks olulisemaid uuendajaid Joachim Herz (1924–2010), keda on ise loomustanud tema lesk, muusikateaduse professor Kristel Pappel järgmiselt: „*Joachim Herz oli väga laia silmaringi ja mitmesuguste huvidega looja, ta kuulus veel sellesse entsüklopeediliste isiksuste põlvkonda, kes püüdsid haarata sügavuti paljusid elu- ja kunstiavaldusi. Teda huvitas kõik, mis puudutab elusolendeid, universumit, ühiskonda: keeled, teoloogia, bioloogia ja loomade käitumine, ajalugu – eriti vanad kultuurid ja sotsiaalajalugu, samuti kunst ja arhitektuur. Tema kogus oli kõige suurem osakaal raamatutel, ilmunud aastatel 1945–1990, lisaks veel vinüülplaadid ja CD-d samast ajavahemikust.*“

Esimest korda külastas Joachim Herz Eestit 1994. aastal Arne Miku ja Rahvusoooper Estonia kutsel ning Kristel Pappel tegi Herziga intervjuu kultuurilehele Sirp. Sellest käigust said alguse Herzi tihedad isiklikud ja tööalased sidemed Eestiga. Peagi pidas Herz loenguid ja viis läbi meistrikursusi Tallinnas, Tartus ja Pärnus. 1997. aasta sügisel tõi ta Vanemuises lavale Händeli ooperi „Xerxes“. 1998. aastal sõlmis Herz Berliini Kunstide Akadeemia Arhiivi ja EMA-ga kolmepoolse lepingu, mille kohaselt sai kunstide akadeemia Herzi rikkalikud arhiivimaterjalid, muusikaakadeemia aga tema mahuka raamatu- ja plaadikogu. Lepingus oli ette nähtud, et pärast Herzi surma organiseerib Berliini-pool raamatu- ja plaadikogu pakkimise ja transpordi Tallinnasse, EMA aga tagab nende varade kataloogimise ja hoidmise tervikliku kollektsioonina. EMA-le määratud kogu suurus oli umbes 7500 teavikut: 545 nooti, 1135 vinüülplaati, 1150 CD-d ja ligikaudu 4700 raamatut. Herzi koguga olid tema viimases elupaigas Leipzигis käinud tutvumas raamatukogu juhataja Ilvi Rauna, muusikateadlane professor Urve Lippus ja kunstiteadlane Harry Liivrand.

2011. aasta maikuuks saabus Herzi pärand 258 kasti pakituna Leipzигist Tallinna. Esialgu hoiti neid Kivimäel muusikaakadeemia ühiselamus. Kui aga sama aasta sügisel tegi Kuhlbarši tänaval ukсед lahti EKA ja EMTA tudengitele majutusteenust pakkuv Muusa Majutus, avati seal esimene nn Herzi tuba, kus sai väärtuslikku kogu kastides hoida, aga veel mitte kasutada. Jõudumööda hakati tegelema teavikute töötlemise ja kataloogimisega, nii palju kui raamatukogu ruumikitsikus seda võimaldas, head lahendust aga kogu väljapanemiseks ei olnud. Alles 2019. aasta jaanuarikuus leiti seoses ettevalmistustega EMTA uue kontserdi- ja teatrimaja avamiseks Herzi kogule sobiv asukoht EMTA muusikateaduse, interpretatsiooni- ja muusikapedagoogika ning kultuurikorralduse osakonna õppetiiwas.

Joachim Herzi annetud kastides 15.03.2016.

Joachim Herzi toa avamine 18. oktoobril 2019.

Ruumis A202 oli piisavalt pinda Herzi varade hoidmiseks ja kasutamiseks, samuti seminaride ja töötubade korraldamiseks – täpselt nii, nagu professor oli seda soovinud.

Joachim Herzi tuba avati pidulikult kultuuriteaduste ja kunstide doktori-kooli rahvusvahelise seminari „Opera as imagination and realization“ kavas 18. oktoobril 2019, mil möödus üheksa aastat Herzi surmast. Avamisel viibisid professor Kristel Pappel, Herzi sõber ja koostööpartner Arne Mikk ning Berliini Kunstide Akadeemia arhiivi teatriosakonna juhataja Stephan Dörschel, kes jagasid mälestusi Herzist.

Joachim Herzi kogu nootide hulgas on lavateoste klaviire ja partituure, klaveri- ja kammermuusikat ning heliloojate kogutud teoseid: Johann Sebastian Bach (71 köidet), Hector Berlioz (4 köidet) ja Wolfgang Amadeus Mozart (115 köidet). Heliplaatidel leidub salvestisi varajasest muusikast jazzini. Joachim Herzi annetuse arvukaima osa moodustavad aga raamatud, mille ilmumisaastad jäävad 1799. ja 2010. aasta vahele. Vanima, Londonis üllitatud raamatu kaante vahel on Händeli oratooriumide ja vaimulike teoste libreto koos helilooja põhjaliku elulooga. Herzi kauaaegselt kunstihuvist annab tunnistust tohutu kunstiraamatute kollektsioon, mis täidab üle poole Herzi toa riiulitest. Samuti väärrib tähelepanu märkimisväärne hulk raamatuid loodusest ja loomadest. Kogu kollektsioonist umbes 75% on ainueksplaarid Eestis. Kõik Herzi kogu teavikud on leitavad e-kataloogis ESTER.⁶²

Äli-Ann Klooren vestlemas raamatukogu pikaajaliste töötajatega Herzi toas. Vasakult Eli Lend, Helle Uukkivi, Eti Sukmit ja Mare Bubõr.

⁶² Et leida annetatud kogusid tervikuna, tuleb aadressil ester.ee kohaviida päringuväljale lisada „allikas“, konkreetsema huvi korral näiteks: allikas Joachim Herz.

IAML JA RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

EMTA raamatukogust sai maailma erinevaid muusikakogusid ühendava organisatsiooni IAML (International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres) liige 1994. aastal. Ühingu iga-aastastest konverentsidest on muusikaakadeemia raamatukogu esindajad osa võtnud alates 1997. aastast, esimesena Anneli Sepp.

IAML 1998 San Sebastián/Donostia, Hispaania. Vasakult Inga Kuljus (Võru Keskraamatukogu), EMA raamatukogu juhataja Reet Nikkel (praegu Marttila), Tiiu Tosso (Teatri- ja Muusikamuuseum), Katre Riisalu ja Aurika Gergeležiū (Eesti Rahvusraamatukogu), Anneli Sepp (EMA).

Eesti muusikakogudele oli suur au korraldada IAML-i aastakonverents 2003. aastal Tallinnas, peakorraldajateks EMA raamatukogu ja Eesti Rahvusraamatukogu kunstide teabekeskus kui Eesti suurimad muusikakogud. Selle sündmuse ajaks anti välja Eesti Kirjandusmuuseumi CD-kogumik „Eesti rahvamuusika antoloogia“, mis ilmus seeria „Helisalvestusi Eesti Rahvaluule Arhiivist“ kolmanda üllitisena ning kaasväljaandjaks oli EMKÜ.

IAML-i aastakonverentsi Tallinn 2003 delegaadikottide komplekteerimine. Vasakult Anneli Sepp (EMA), Aurika Gergeleži (Eesti Rahvusraamatukogu), Kristina Pai ja Avo Kartul (Tartu Ülikooli raamatukogu).

Eestlaste ühispilt IAML-i aastakonverentsil Tallinnas 2003.

Tallinnas sai kokku tõeline rahvaste paabel – osales 335 delegaati 31 riigist. Esindatud olid kõik meie naaberriigid, samuti Suurbritannia, Austraalia, Tšiili, Kanada, USA, Jaapan, Horvaatia, Uus-Meremaa, Island, Portugal, Hispaania jt. Konverentsi üks peamisi märksõnu oli digiteerimine – tollal veel üsna uus nähtus – ja raamatukogude rolli muutumine infoühiskonnas ja internetiajastul. Eestist osales üritusel 71 inimest, kellest ettekannetega esinesid 12, nende hulgas Anneli Sepp teemal „Who knows what users need?“ ehk „Kes teab, mida kasutajad vajavad?“.

Korraldajamaa vastutada olid avapäeva plenaaristungid, kultuuriprogramm ning juba aastakümneid tavaks olnud ekskursioonid võõrustajamaa kaunitesse paikadesse. Eestis said huvilised külastada Lahemaa rahvusparki ja Kõrvemaad, mille käigus kohtuti Jänedal helilooja Urmas Sisaskiga. Üks grupp viidi läänerrannikule ja Haapsallu, kuigi mõni osaleja arvas olevat sattunud Uppsalasse – kõlavad ju need kaks linnanime võõrale kõvale üsna sarnaselt.

2003. aastal eksisteeris veel normaalne suhtlus Venemaa muusikakõrgkoolide raamatukogudega ja Tallinna konverentsi osavõtjate hulgas oli ka Tšaikovski-nimelise Moskva Konservatooriumi Tanejevi-nimelise raamatukogu direktor Emilia Rassina. Ühtlasi külastas ta nädala jooksul mitmel korral EMA raamatukogu ja tunnustas meie targalt komplekteeritud kogusid. Olgu lisatud, et Ilvi Rauna käis Moskvast vastukülaskäigul kahel korral – 2005 ja 2006 – ning sai siis omakorda tunda Rassina ülevoolavat külalislahkust.

Ilvi Rauna ja Moskva konservatooriumi raamatukogu direktor Emilia Rassina Moskvast 2005. aasta märtsis.

IAML-i ühistegevustes ja kongresside programmis on alati olnud omaette koht erinevate mäluasutuste rahvusvahelisel koostööl muusika uurimisel ehk neljal R-projektil. Need on RISM (allikad), RIPM (perioodika), RidIM (ikonograafia) ja RILM (tekstid). EMTA raamatukokku on tellitud nii RILM-kui ka RIPM-andmebaas juba aastaid, RISM on kättesaadav vabavarana.

RISM (Répertoire International des Sources Musicales) koondab endas andmeid umbes 200 000 muusikakäsikirja kohta aastatest 1600–1850, esindatud on enam kui 8000 heliloojat. RIPM (Répertoire International de la Presse Musicale) on bibliograafiline andmebaas, millest võib leida muusikaajakirjade ning muusikaga seotud artiklite lühikokkuvõtteid ja bibliograafiat ajavahemikust 1820–1950. See sisaldab umbes 470 000 anoteeritud kirjet, mida täiendatakse pidevalt. RidIM (Répertoire International d'Iconographie Musicale) tegeleb muusika, tantsu ja teatriga seotud visuaalkultuuriga.

Eesti teeb alates 1993. aastast kaastööd ühele R-ile – RILM-ile (Répertoire International de Littérature Musicale) –, mis koondab muusikaalaseid, sh ka Eesti ajakirjanduses avaldatud artikleid alates 1967. aastast. Siin leiduvad kõik dokumentitüübid: raamatud, ajakirjad, dissertatsioonid, bibliograafiad, kataloogid, e-ressursid, helisalvestised, kontserdikavad jm ning see peegeldab väljaandeid 184 riigist ja 140 keeles, kokku ligikaudu 1 694 000 kirjet, sh 505 212 täisteksti. Ilmunud on ka üle 30 trükiväljaande. 2025. aasta seisuga on RILM-is indekseeritud 543 eestikeelset artiklit, lisaks muu Estica. RILM-i alla kuulub ka RILM Music Encyclopedias (see on ühtlasi tellitud EMTA raamatukokku), mis on muusikaajaloo ja -teooria ning etnomusikoloogia-alaseid teatmeteoseid sisaldav andmebaas, kus 2025. aasta seisuga on leitavad 72 entsüklopeediat. Vanim neist on ilmunud aastal 1775 ja uusim 2024, esindatud on inglise, saksa, prantsuse, itaalia, hispaania, hollandi, albaania, slovaki, tšehhi, horvaadi, portugali ja kreeka keel.

EMTA raamatukogu sai RILM-i Eesti rahvusliku komitee liikmeks 2007. aastal tänu mitmele juhusele, millest Ilvi Rauna on rääkinud järgmist:

„See juhtus Sydneys IAML-i aastakonverentsil, mida peeti koos rahvusvahelise muusikanõukoguga (International Music Council, IMC) ja kuhu sattusin üsna viimasel minutil. Meie rektor ja Eesti Muusikanõukogu esimees Peep Lassmann ei saanud sündmusel osaleda ja ta palus minul seda teha. See on muuseas üsna tavaline, et IAML-i konverents (uue ajal kongress) peetakse koos mõne teise assotsiatsiooni või ühinguga. Lisaks muusikanõukogule on olnud partnerorganisatsioonid näiteks International Musicological Society (IMS), Digital Libraries for Musicology (DlFM), International Association of Sound and Audiovisual Archives (IASA) jm.

Eesti Muusikakogude Ühenduse esimees oli tol perioodil Aurika Gergeležiu Eesti Rahvusraamatukogust ja õnneks tema oli oma Austraalia reisi ammu korralikult ära planeerinud. Nii lõpuks juhtuski, et peatusin konverentsinädalal Aurika stuudiokorteris Sydneys. See andis võimaluse põhjalikumalt ka Eesti muusikaraamatukogunduse teemadega tegeleda ning hommikusöögilauas pikki plaane teha. Meil oli varemgi jutuks olnud, et akadeemia võiks oma publikatsioonide metaandmed sisestada ise RILM-i andmebaasi. Nüüd oli hea võimalus korralduslike küsimustega tegeleda ning asi ära vormistada – samal nädalal võeti EMTA raamatukogu RILM-i Eesti rahvusliku komitee liikmeks. Sellele järgnev uue kasutajakeskkonna seadistamine ja väljaõpe võttis küll oodatust kauem aega, kuid otseliin RILM-i peakorteriga oli loodud. Kokkuvõtvalt võib öelda, et Sydney konverents oli mulle üks teisemaid ja meeldejäävamaid. Sündmusele lisas värvi ka tõik, et mu hoolikalt pakitud pagas ei jõudnudki Austraaliasse ning heal toonaabril tuli oma külalislahkust laiendada ka riidekapi sisule. Kirsiks tordil oli Aurika Gergeležiu valimine suure IAML-i asepresidendiks⁶³ – olime kõik väga uhked tema üle!“

Aurika Gergeležiu ootamas Eesti lipu ja IAML-i kotiga 30. juunil 2007 teist Eesti esindajat Sydney lennujaamas.

⁶³Oli IAML-i asepresident aastatel 2007–2010.

Lisaks IAML-ile on muusikaakadeemia raamatukogu töötajad osalenud teistelgi rahvusvahelistel üritustel, näiteks IFLA (International Federation of Library Associations), LIBER-i (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche) ja BAAC-i (Baltic Audiovisual Archival Council) aastakonverentsidel. Samuti on koostööd tehtud lähiriikide raamatukogudega.

1999. aastal toimus esimene Balti- ja Põhjamaade muusikaraamatukogude konverents Tallinnas, teine aga 2007 Helsingis. 2001. aastal peeti EMKÜ eestvedamisel ja Eesti, Läti ning Leedu muusikaraamatukogude töötajate osalusel seminar Riias. 2016. aastal korraldati esimene Eesti-Soome muusikaraamatukogude seminar Helsingi Ülikooli raamatukogus, mille mõtteliseks jätkuks oli 2018. aastal Tallinna Ülikoolis ja Maarjamäe lossis toimunud rahvusvaheline seminar „Populaarmuusika uurimine ja allikad Põhja- ja Baltimaade piirkonnas“, korraldajateks EMKÜ, Tallinna Ülikooli kultuuriuuringute keskus ja Rahvusvahelise Populaarmuusika Uuringute Assotsiatsiooni Põhjamaade haru.

11. aprillil 2008 külastas EMTA raamatukogu neli GAELIC-i (Gauteng and Environs Library Consortium) liiget Lõuna-Aafrikast. Tagareas vasakult Anneli Sepp (ELNET Konsortsium) ja Ilvi Rauna. Esireas paremalt Riin Olonen (ELNET Konsortsium) ja Kadri Steinbach.

EMTA raamatukogu töötajad Balti- ja Põhjamaade muusikaraamatukogude konverentsil 2007. aasta augustis Sibeliuse Akadeemias.

Raamatukogu töötajad 2019. aasta sügisel EMTA 100 aasta juubelil. Vasakult Tiiu Välja, Urve Leemets, Mare Bubõr, Ilvi Rauna, Kristi Sarapuu, Maarja Leemet, Eli Lend ja Mary Tedre.

Maarja Leemet, Urve Leemets, Tiiu Välja ja Erasmus+ koolituslätetuse kaudu EMTA raamatukogus käinud muusikateadlane ja raamatukogu spetsialist Vilena Vrbanić (arvuti ees) Zagrebi Muusikaakadeemiast, 07.04.2025.

On kujunenud traditsiooniks, et igal aastal võõrustatakse EMTA raamatukogus vähemalt üht külalist mõnest Euroopa Liidu töötajate mobiilsusprogrammis Erasmus+ osalevast kõrgkoolist. Huvilisi on olnud Lätist, Leedust, Poolast, Gruusiast, Rumeeniast, Austriast, Tšehhist, Hispaaniast ja Itaaliast. 2025. aastal oli Erasmuse töövarju programmiga EMTA raamatukogus Vilena Vrbanić Zagrebi Muusikaakadeemiast, kellele soovitati akadeemia raamatukogu tema eelmisest Erasmus+ kohast Oslost. Vilena Vrbanić jäi Tallinnas kogetuga väga rahule:

„Muusikateadlase ja Zagrebi Ülikooli muusikaakadeemia raamatukogu töötajana olen alati tahtnud rohkem tunda meie erilist partnerinstitutsiooni. 2025. aasta aprillis avanes mul Erasmus+ programmis osalejana viimaks võimalus külastada EMTA-t. Töövarju nädala jooksul tehti mulle põhjalik ringkäik, tutvustati raamatukogu erinevaid tegevusi, kaasa arvatud e-kataloogi ESTER, raamatukogu integreeritud infosüsteemi Sierra, kataloogimist, Eesti Märksõnastikku, normikirjeid, liigitamist, online-andmebaase, digihoidlat, tellimispoliitikat ja raamatukogu arendusplaane. Lavakunstkooli raamatukogu külastamine Toompeal pani ilusa punkti minu kogetule.

EMTA raamatukogu rikkaliku ja mitmekesise nootide, raamatute, audio- ja videosalvestiste kogu kõrval tõusis eriliselt esile üks joon: raamatukogu spetsialistide viisakus ja professionaalsus. Nad toetasid mind teadmiste ja erioskuste omandamisel, õppisin palju head ja innovaatilist ning sain arendada olulisi oskusi oma praeguses töös.“

OSALEMINE TÖÖRÜHMÄDES

ELNET Konsortsiumi juurde loodi juba asutamisel iga valdkonna arendamiseks oma töörühm. ELNET-iga liitumisest alates on muusikaakadeemia raamatukogu olnud esindatud mitmetes töörühmades: tehnilises töögrupis (haldurite kogu), kataloogimise ja märksönastiku toimkonnas, ühishangete ja andmebaasi ISE töörühmas.

Asutamisest alates tegeldi nii konsortsiumis kui ka EMKÜ-s põhjalikult märksönade temaatikaga – ikka selleks, et lugeja jõuaks teatud tunnussõnu kasutades kataloogis parima otsitulemuseni. 2009. aastal sai valmis Eesti Märksönastik (EMS), mis on kõiki ainevaldkondi hõlmav tesauruse struktuuriga märksönastik erilaadiliste teavikute eestikeelseks märksönastamiseks ja andmebaas infootsinguks. Aastate jooksul on raamatukogu töötajad osalenud veel paljudes muude ülesannete täitmiseks loodud gruppides, näiteks Eesti teadusraamatukogu nõukogus, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kogude toimkonnas, Eesti raamatukogude ühise laenusplatvormi Minu Raamatukogu (MIRKO) töörühmas, raamatukogude juhtimistöölaua arendusprojektis jm.

Hiljem on lisandunud töö EMS-i toimetuses, kuhu 2021. aastast kuulub muusikavaldkonna eest vastutajana Urve Leemets. Raamatukogu töötajad on osalenud ka RDA (Resource Description and Access) eri laadi teavikute kataloogimisjuhendite koostamises, näiteks Mary Tedre muusikalise auvise juhendi koostamise töörühmas.

NÄITUSED JA VÄLJAPANEKUD

Tänu Tatari tänava majja kolimisele avanes raamatukogul võimalus hakata korraldama väljapanekuid, nii raamatukogu ruumides kui ka laiemalt muusikaakadeemias. 2007. aastal telliti raamatukogu fuajeesse klaasustega vitriinkapp, kuhu sai paigutada tähtpäevanäitustega seotud eksponaate. Vähemalt neljal korral aastas eksponeeritakse seal muusikaakadeemia silmapaistvamate endiste õppejõudude sünniaastapäevadel nendega seotud arhiiviteavikuid. Nii on väljapanekuid tehtud Vladimir Alumäe, Artur Kapi, Hugo Lepnurme, Ester Mägi, Leo Normeti, Lilian Semperi jt materjalidest.

Samuti on korraldatud näitusi Eesti Vabariigi 90 ja 100 aasta juubeli puhul ning oluliste muusikainstituutsioonide ümmargusteks tähtpäevadeks: „EMTA 100“, „EMTA raamatukogu 75“, „150 aastat esimesest laulupeost“. 2022. aastal tähistati raamatukogude aastat. 2025. aasta on tähtpäevade poolest eriti rikas, mis kindlasti ka raamatukogu väljapanekutes kajastamist leiavad: „Jaan Tamm 150“, „Lepo Sumera 75“, „Heino Kaljuste 100“, „EMTA raamatukogu 90“ ja „Eesti raamat 500“.

Üritus „Helisev maja“ 15. septembril 2009 EMTA-s. Eesti Vabariigi presidendi Toomas Hendrik Ilvese visiit raamatukokku. Arvuti taga Mare Bubõr.

„Eesti raamat 500“ teema-aasta näitus raamatukogus 2025. aastal.

LAVAKUNSTI OSAKONNA RAAMATUKOGU

1957. aastal alustas Toompeal aadressil Toom-Kooli 4 Voldemar Panso eestvedamisel tööd Tallinna Riikliku Konservatooriumi lavakunstkateeder. Koolil olevat tekkinud ka raamatukogu, millest täpsemaid jälgi ei ole jäänud. Konservatooriumi raamatukogu kolimise järel Suvorovi puisteelt Kivimäele 1971. aastal oli seal igal juhul olemas tagasihoidlik teatrilaste trükiste kogu, mis aga laenutamist ei leidnud. 1972. aasta raamatukogu aruandest võime lugeda: „Ei ole õnnestunud luua tihedamaid sidemeid lavakunstkateedriga. Kateedri üliõpilaste laenutused on piirdunud ühiskonnateaduste ja keeleõpikutega. Lavakunstkateeder ei ole siiani tutvunud meie väikese, kuid küllalt huvitava kirjanduse fondiga.“

Ilmselt oli vähese huvi põhjuseks raamatukogu kaugus Toompeal asunud õppehoonest ning seetõttu otsustati 1978. aastal teatrilased trükised kolida tagasi Suvorovi puisteele. Oma raamatukoguhoidjat sinna tööle ei palgatud, vaid lugejaid käis kord nädalas teenindamas raamatukogutöötaja Kivimäelt. On teada, et 1980. aasta 1. jaanuari seisuga oli kogus arvel 543 eksemplari, aga sellega kirjalik teave kuni 1990ndate keskpaigani piirdub.

1995. aastal asus lavakunstkooli etteotsa Ingo Normet (1946–2022). Selleks ajaks oli teatrilast kirjandust jäänud riulitesse vaid väike hulk, mistõttu võib just Normetit pidada lavakunstkooli raamatukogu (taas)loojaks, nüüd aga juba Toompeal. Raamatukogu areng oli Normetile väga hingelähedane, mida on meenutanud tema õpilane, praegune lavakunsti osakonna juhataja Mart Koldits:

„Kui temaga koos mõnda välisülikooli sattusid, võisid vahel isegi piinlikust tunda, kuna ta asus alati talle omase otsekohesusega kohe asja kallale. Vastuvõtjad võisid olla alles piduliku small talk'i faasis, kui Ingo juba oma puises inglise keeles lajatas: „Do you have a library? We want to see this.“ Aga ehmatuses üle saades näidati raamatukogu ette ja just Ingo koolijuhatajaperioodil tekkis õppeasutusele rahvusvaheline mõõde ja õppeprogramm muutus tunduvalt mitmekesisemaks, sest nende välisvisiitide tulemusena täiendati lavakooli õppekavasid, leiti uusi õppejõude ja õpiti tundma uusi lähenemisviise.“

Ingo Normet.

Välisvisiitidel ei jätanud Normet kunagi kasutamata võimalust hankida raamatukokku uut teatralast kirjandust, näiteks Helsingis käies astus ta enne tagasisõitu alati läbi raamatukauplusest „Akateeminen Kirjakauppa“. Kuna 1990. aastate lõpus puudus veel võimalus raamatuid tellida, täiendati kogusid peamiselt õppejõudude ja üliõpilaste entusiastliku tegevuse kaudu, mida on samuti meenutanud Koldits:

„Eriti algaastatel tõi Ingo suure osa nendest [raamatutest] ise välisreisidelt kaasa ja koos üliõpilastega reisil olles jagati uued raamatud kohvrite vahel laiali. Reisil olles helistas ta vahel raamatupoest kooli ja palus kontrollida, kas mõni raamat on juba olemas või saab ta seda kohe ostma hakata.“

Ingo Normeti sügavat huvi raamatukogu käekäigu vastu on meenutanud EMTA raamatukogu juhataja Ilvi Rauna:

„Ingo oli väga suur raamatukogu toetaja. Kuigi lavakool oli ta südameasi, käsitles ta raamatukogu tervikuna ning nägi üldse tunduvalt avaramat pilti. Sageli astus ta teel Toompeale minu kabinetist läbi, et meelde tuletada lähenevaid Eesti Rahvuskultuuri Fondi ja Eesti Kultuurkapitali taotlustähtaegu, juhtida tähelepanu mõnele uuele raamatule või lihtsalt küsida, kuidas läheb. Meie teadusraamatukoguks saamisele aitas ta samuti aktiivselt kaasa nii akadeemia sees kui väljaspool seda. Samuti kutsus ta alati vaatama lavakooli tudengite ülesastumisi ning enda lavastusi erinevates teatrites; temaga oli huvitav arutleda nii muusika, teatri kui üldse elu üle.“

Ka teatriteadlane Lea Tormis on kiitnud Normeti tegevust:

„Sellist annet, et inimene valdab-haldab nii kunstilist kui majanduslikku poolt, tuleb kunstimaailmas üsna harva ette. [...] Tänu Ingole on meil nii rikkalik raamatukogu, audio- ja videoteek ja muu õpinguteks vajalik.“

Ingo Normeti rolli lavakunstikooli raamatukogu arengus 1995. aastast 2011. aastani on kokku võetud mõttega, et kui tema töötamise algusaastatel oli raamatukogus kaheksa raamatut, siis tema ametiaja lõpuks juba 8000.

Lavakunsti osakonna raamatukogu.

Raamatud olid Toompeal jagatud erinevate ruumide vahel – neid oli nii juhataja kui ka juhataja abi kabinetis, auditooriumis, I korruse õpetajate toas ja II korruse raamatukogus, kus Normeti eestvedamisel ühendati mitmed väikesed ruumid üheks suureks lugemissaaliks. Sinna hangiti ka arvutid, mida üliõpilased said oma õppetöös kasutada. Kõik raamatud olid paigutatud avariiuulitele. Esialgu võeti tööle veerandkohaga raamatukoguhoidja, laenutused ja tagastused märgiti aga kaustikusse.

1998. aastal asus lavakunstkooli juhataja abina tööle Liina Jääts, kes ühtlasi hoolitses raamatukogu eest. 2001. aastal kooli töötajaskonnaga liitunud teadur Eva-Liisa Linder hakkas ajapikku tegelema ka raamatukogualaste ülesannetega – lugejateeninduse ja -koolituse, uute raamatute kataloogimise ja kogude korrashoiuga. Hiljem on samu ülesandeid täitnud **Leili Külvja**, **Annemari Parmakson** ja **Kaisa-Kadi Pilt**, praegu vastutab raamatukogu töö eest **Kaja Aaliste**.

2000. aastaks olid kõik uued raamatud sisestatud ProCite-andmebaasi, laenutamine käis aga endiselt legendaarseks kujunenud kaustiku abil. Selleks hetkeks oli raamatuid kokku juba üle 3000 ning neile lisandus veel 300 nimetusega videoteek, mida said kasutada vaid lavakunstkooli tudengid. 2004. aasta jooksul viidi lõpule lavakunstkooli raamatute inventeerimine ja kataloogimine ning seisuga 1. jaanuar 2005 oli fondi suurus 6532 eksemplari: 6078 raamatut ja 454 videosalvestist.

2011. aastaga algas suur üleminek digitaalsele laenutamisele. Teavikutele telliti spetsiaalsed vötkoodid ja vötkoodilugeja, loodi lugejate andmebaas, koostati lavakunstkooli raamatukogu kasutuseeskiri jne. See oli suur muutus, mis nõudis palju aega ning samal ajal oli vaja täita ka jooksvaid ülesandeid, mistõttu käisid raamatute andmebaasi sisestamisel ja vötkoodide kleepimisel kohapeal abistamas EMTA peamaja raamatukogu töötajad. Alates 2011. aasta 1. aprillist käivitus lavakooli raamatute e-laenutamine.

Lavakunsti osakonna raamatukogu täienemisest rääkides ei saa samuti märkimata jätta annetusi. Üks suurimaid neist tuli perekond Rummolt, mille hulgas on mitu väärtuslikku 19. sajandi viimasel veerandil ilmunud saksa-keelset kõnekunsti õpetavat raamatut, mõni neist on Eesti raamatukogudes ainueksemplar. Annetusi on teinud ka Mardi Valgemäe, Jaak Rähesoo, Ivika Sillar, Elmo Nüganen, Liina Jääts, Peeter Volkonski jt. Veel on saadud raamatuid kingitustena teatritelt, Eesti Teatri Agentuurilt, Eesti Teatriliidult ja paljudelt teistelt. Vanematest raamatutest võib ära mainida 1904. aastal Peterburis välja antud S. A. Parmi „Lühikene eesti näitemängu ajalugu“ ja 1918–1919 ilmunud „Walge Raamat. Ajakiri näitelawa tegelastele ja näitemängust osawõtjatele“, nr 1 ja 2.

2018. aastal asus lavakunsti osakonna etteotsa Jaak Prints ja tema eestvedamisel läbis koostöös maja tehniku Rainer Põldeotsaga teise korruse raamatukogu-lugemissaal 2020. aastal värskenduskuuri, mille käigus soetati eritellimusel valmistatud kvaliteetsed riiulid ning uuendati kogu ruumi väljanägemist: endise arvutilaudade rivi asemele tekitati üksteisest riiulitega eraldatud privaatsed tööalad. Samuti loodi tehnilised võimalused raamatukogus oleva videokogu vaatamiseks ja kasutamiseks.

Praegusel ajal on EMTA filiaalina tegutseva lavakunsti osakonna raamatukogu trükised jaotatud kahe korruse vahel. Esimesel korrusel paiknevad Eesti teatri ajalugu, üldine kultuurilugu, sarjad „Avatud Eesti raamat“ ja „Eesti mõttelugu“, samuti näidendid, nii eesti kui ka välismaiseid, mida üliõpilased peavad loengukursuste käigus läbi lugema. Teisel korrusel on eesti- ja võõrkeelne luule ning proosa, kunstialbumid ja ajakirjad. 2025. aasta alguse seisuga on lavakunsti osakonna raamatukogus arvel 10 076 raamatut.

RAAMATUKOGU TÄNA JA HOMME

2025. aastal on EMTA raamatukogu oma 3350 lugejale, kellest muusikaakadeemia liikmeid on 30%, avatud nädalas kuuel päeval, kokku 54 tundi. Päevas tehakse keskmiselt 300 külastust ja umbes 100 laenutust. Et raamatukogu toimetamisi on märgatud, näitab positiivne tagasiside iga-aastastest tagasisideküsitlustest – näiteks 2022. aasta EMTA aastaraamatust võime lugeda, et „kõrgeima hinnangu said tavapäraselt erialaõpingute sisu ja maht ning tugiteenustest raamatukogu“ – ning teatud perioodide järel akadeemiat külastavatelt rahvusvahelistelt akrediteerijatelt.

Raamatukogu töötajad 6. juunil 2025. Vasakult Maarja Leemet, Erasmus+ koolituslähete kaudu EMTA raamatukogus nädal aega viibinud muusikateadlane ja raamatukoguspetsialist Laura Rinnovati Brescia Luca Marenzio Konservatooriumist, Kaja Aaliste, Ilvi Rauna, Mary Tedre, Kristi Sarapuu, Tiiu Välja, Urve Leemets, Eli Lend. Pildilt puuduvad Mare Bubör ja Leelo Kadarpiik.

EMTA raamatukogu tänast seisu on tunnustanud pikaajaline muusikaloo õppejõud, professor Toomas Siitan:

„Praegu on muusikaakadeemia raamatukogu erakordselt hea. Väga paljud siin käinud lääne kolleegid imestavad ja kadestavad meid. Aga kui ma käin seal läbi sessi ajal, siis imestan, kui vähe seal on tudengeid. See on seesama fenomen, et meil ei ole enam takistusi informatsiooni hankimisel, aga meile tundub, et kuna see ei ole takistatud, siis see polegi oluline. Igal juhul nõukogude ajal tekitas takistus meeletu tahtmise ja vajaduse sellest müürist kuidagi üle vaadata.“⁶⁷

Sarnaselt Toomas Siitaniga hindab EMTA raamatukogu kõrgelt ka pianist ja klaveripedagoog, professor Mihkel Poll:

„Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogu kuulub oma põhjaliku nootide ja muusikaraamatute valiku poolest kindlasti Euroopa muusikakõrgkoolide raamatukogude paremikku. Interpret leiab seal kogu baasrepertuaari, tihti erinevates suurepärastes ja kaasaegsetes väljaannetes, lisaks hulgaliselt vähemtuntud teoseid. Vajadusel saab noote või raamatuid kiiresti juurde tellida – võimalus, mis inspireerib pidevalt otsima uut ja huvitavat.“

Raamatukogu ei hinnata siiski mitte ainult kogude sisu järgi, vaid sama olulised on seal töötavad inimesed, nagu leiab EMTA vanemteadur Brigitta Davidjants:

„Mulle väga meeldib meie raamatukogu. Aga – ma armastan üldse raamatukogusid. Tõsi, mõnes raamatukogus tunnen ma end ikka veel, nagu oleksin kümnene ja saaksin kohe pragada, kui natuke kõvemini nihelen või kõhatan. Meie omas mitte – ja see on tore. Raamatutega on seal nii, et minu valdkonna, milleks on popmuusika, asju seal on, aga mõnes teises raamatukogus on ehk rohkem. Või veel tõesem on see, et vajalikud raamatud saan tavaliselt kokku kolme kogu peale – meie oma, Südalinna raamatukogu ja rahvusraamatukogu. Aga meie oma juures on tore, et millal iganes mul midagi vaja ei ole, siis ma tean, et otse pöördudes tulevad kolleegid alati appi. Ühesõnaga meil on väga hea kogu ja toredad inimesed.“

Et aga maailm muutub peadpööritava kiirusega, toob see kaasa järjepidevaid uuendusi raamatukogu töös, alates ruumidest ja kogudest ning lõpetades tehisintellektiga.

⁶⁷ Muusika 7/2024.

Heaks näiteks muutunud vajadustest on arvutiklassi kasutamine. Kui sajandi algupoolel oli seal puudus töökohtadest ning tipptundidel lookles arvutiklassi ukse taga pikk elav järjekord, siis tänaseks on elu teinud oma korrektuurid ja igapäevaselt otsest vajadust suure arvutiklassi järele ei ole. Nutiseadmete ajastul vajatakse avalikke arvuteid harvem ning nii täidab arvutiklass praegu pigem lugemissaali funktsiooni. Küll aga leiab klass kasutamist iga uue õppeaasta alguses kasutajakoolituse tundides ja täienduskoolituskeskuse kursuste ajal. Lugejatele meeldivad väga väiksemad rühmatöö ruumid. 2024. aastal uuendatud kuulamisruum, mille boonuseks on korralik tehnika, on esimese aastaga leidnud kindla koha raamatukoguelus ja saanud omale palju (püsi)broneerijaid. Töö raamatukoguruumi kujundamisel avatumaks ja mugavamaks käib ka edaspidi.

Füüsilised kogud ei ole kadunud kuhugi, olgu siis tegu raamatute, nootide, plaatide või ajakirjadega, kuid elektrooniliste materjalide osakaal kasvab pidevalt. Samuti tuleb kursis olla tehisintellekti arengutega maailmas ja kui võimalik, integreerida seda tööprotsessidesse. Teadusartiklite abstraktide kirjutamises on tehisintellekt juba üsna osav, vaja on jälgida, kuidas ta märksõnastamisega hakkama saab. AI kasutamine on kaasa toonud ka kurioosseid juhtumeid, näiteks on AI-ga essee või kursusetöö valmis kirjutanud lugejad teinud raamatukogule ettepanekuid tellida raamatuid, mida pole olemaski, sest ka kasutatud kirjanduse nimekiri oli tehisintellekti koostatud.

Ees ootavad uued tööd. Kultuuriministeeriumi valdkondliku digipöörde käigus on praegu koostamisel uus rahvaraamatukogude seaduse eelnõu ning koos sellega käivad ettevalmistused võimalikult paljusid raamatukogusid hõlmava uue raamatukogude andmekogu loomiseks (varem on seda nimetatud ühtseks üleriigiliseks raamatukogusüsteemiks ÜÜRS). Teadusraamatukogud ei ole praegu andnud oma jah-sõna uue andmekoguga liitumiseks ning siin tuleb hea seista, et edaspidi tekkivates uutest oludes saaksid EMTA raamatukogu lugejad jätkuvalt parimaid raamatukoguteenuseid. Jätkata tuleb pingutusi autoriseeritud töökoha saamise nimel – see tagaks EMTA lugejatele juurdepääsu digitaalsetele säilituseksemplaridele. Kätte on jõudmas ka suurem põlvkonnavahetuse aeg raamatukogus, mis tähendab, et ees ootab kogemuste- ja teadmistepagasi edasiandmine uutele tegijatele.

Kuid kõige olulisem raamatukogu jaoks nii olevikus kui ka tulevikus on see, et lugejatel oleks ikka põhjust raamatukogu külastada (kas virtuaalselt või päriselt) – olgu selleks siis repertuaari otsimine, uurimistöö tegemine, teadusartiklite või raamatute lugemine, muusika kuulamine või lihtsalt mõnusalt olemine. EMTA raamatukogu annab selleks kõigeiks igatahes oma parima ka järgmisel 90 aastal!

SUMMARY

In 2025, the Library of the Estonian Academy of Music and Theatre (EAMT) will celebrate its 90th anniversary.

When the Tallinn Higher Music School began its activities on 28 September 1919, it had neither premises nor funds to establish a library. Only in 1935, when the school – by then known as the Tallinn Conservatory – was nationalized, did funding increase and make it possible to establish its own library. This task was undertaken by Leho Võrk (1910–1978), then still a student at the school, who led the library until 1943 when he fled to Finland.

During the March bombing of Tallinn in 1944, the conservatory building was hit and the library was almost completely destroyed. The surviving Publications, along with the rest of the school's property, were moved for safekeeping to Lahmuse Manor in Viljandi County. Hendrik Tooming (1888–1949) was appointed custodian of the library and became its first head under the Soviet regime.

On 6 October 1944, the Tallinn State Conservatory began operating in “temporary” premises at 3 Marx Avenue (later Suvorov, now Kaarli Avenue), where it remained, at least partially, for 27 years. The library was allocated three rooms. About 500 pre-war publications had survived, and in the first year, there were around 300 readers. The collection grew rapidly, and by January 1947, it contained 24,359 items. In the 1946/47 academic year, a sound library was also established to allow students to listen to music on records.

In 1949, Hendrik Tooming passed away, and Albert Vaht (1913–1967) succeeded him until 1960. By then, the collection had grown to 50,984 items. Irina Anniko (1933–2013) continued Vaht's work and headed the library until 1978. During her tenure, the Music High School was established in 1961 – its students also needed to be served – and the conservatory moved to new premises in Kivimäe, at 130 Vabaduse Avenue. Conditions at Kivimäe were vastly improved: the library now had ten rooms and a basement (compared to the previous 90 m², the total space was 355.2 m²). The sound library occupied three rooms with 118 m² of space, compared to the former 40 m².

From 1978 to 1984, the library was led by Tiina Keel (b. 1950), from 1984 to 1988 by Helle Kimmel (b. 1940), and from 1988 to 1994 by Mihkel Sildos (1930–2017). At Kivimäe, books and scores were stored in closed stacks, inaccessible to readers. Materials were primarily ordered through the large central distributor Tallinna Bibkolektor, and publications were also obtained from Russian publishers. Scores and books were very cheap in the Soviet Union, resulting in a high number of copies in the library.

The last Soviet-era collection statistics from 1987 show that the library had 186,168 items, but only 2% were foreign publications. (For comparison: in recent years, about 82% of newly acquired items have been foreign publications.) The library had both alphabetical and systematic card catalogues, which allowed readers to search for music and literature using index cards.

Music could be listened to in the sound library on vinyl records or tape reels; gramophones were also available in music classrooms. The selection was poor – mostly Soviet-era records or tapes copied from Estonian Radio’s archive – and the listening equipment was subpar. From 1971 to 1985, Ada Selg (1931–2017) led the sound cabinet, followed by Teet Pöder (b. 1945), Marika Kahar (b. 1949), and from 1989 to 1992 Rauno Remme (1969–2002).

After Estonia regained independence in 1991, the Tallinn Conservatory underwent major changes, including a name change. In 1989, the word “State” was removed, and in 1993 the institution was renamed the Estonian Academy of Music, which became the Estonian Academy of Music and Theatre in 2005.

These changes also impacted the library. Under Reet Marttila’s (b. 1959) leadership from 1995 to 2002, many innovations were introduced. Ideological literature was removed, and the library began acquiring modern music literature, critical editions of classical works, scores by prominent contemporary composers, and high-quality audio and video recordings. In 1995, under new head of sound library Tonio Tamra (1962–2024), high-quality SONY audio and video equipment was acquired. The sound library’s last head was Kaie Viigipuu-Kreintaal (b. 1969); after moving to a new building, the sound archives and library were merged.

The library’s internationalization was supported by two TEMPUS projects (1994–1998). The first involved the Cologne University of Music and the National Conservatory of Lyon; the second was a two-year PHARE 1 and TEMPUS project titled *Development of Library Management at the Estonian Art and Music Libraries*. Partners included Utrecht School of the Arts, Sibelius Academy, Guildhall School of Music and Drama in London, and the National Library of Estonia. Training sessions focused on cataloguing in electronic catalogues, internet-based information retrieval, and user services. These were held in Tallinn, Helsinki, Utrecht, Oxford, and London.

In 1999, the long-awaited EAMT building on Tatari Street was completed, and relocation to the new premises began that summer, continuing until the end of 2000. The library now had 15 rooms, including an open-access collection for books and scores, service areas, archives, binding workshop, a room for audio/video production, staff rooms,

listening room, and a 16-seat computer lab – altogether covering 935 m². Thanks to the spacious conditions, almost all materials could be placed on open shelves – making it the first academic library in Estonia to do so. Only a small collection of rare editions remained archived.

A new book classification system, inspired by the Sibelius Academy, was adopted. It consists of ten main categories, each divided into subcategories, with books arranged accordingly.

Ilvi Rauna became head of the library in 2002 and continues in that role. In 2005, the library was designated a research library.

Computerization began in 1995 with the introduction of the first computer and cataloguing using ProCite in a local network. At the end of 2000, the library adopted INNOPAC, the shared information system of Estonian academic libraries, along with its public interface, the ESTER e-catalog. Initially, in 2001, only about 10% of materials were reflected in ESTER. It took ten years to surpass the 50% mark, and as of 1 January 2025, about 89% of the collection (177,227 item records) had been catalogued in ESTER.

On 2 January 2006, electronic borrowing was launched using the Millennium system (a newer version of INNOPAC; Sierra has been in use since 2014). Readers could now use their Estonian ID-cards as library cards, renew loans, update contact details, and save searches via “My ESTER”. As of 1 January 2025, additional login options (ID-card, Mobile-ID, and later Smart-ID) were introduced, allowing users to register online.

In 2017, a digital repository was created. By the end of 2022, the library had digitized 2,525 items (approx. 200,000 pages), including faculty research from 1946–1991, student theses, and older music and theatre literature. These files are stored in the EAMT digital archive and are also available in the National Library’s DIGAR system.

As of early 2025, the library’s holdings included 198,862 items: 46,295 books, 115,878 scores, 3,255 research papers, 28,241 audio recordings (including 17,756 CDs), 3,558 video recordings (including 2,850 DVDs), and periodicals. Over 20 music and theatre-related databases are available on EAMT’s network. The library specializes in music and theatre publications, teacher education and cultural management literature, audio/video recordings, and e-resources. Its pride lies in critically edited and scientifically annotated complete works of composers. Over two decades, collected works of about fifty composers have been acquired, including Monteverdi, Schütz, Rameau, Bach, Händel, Beethoven, Mahler, Sibelius, Berg, and Tubin.

The library holds few old and rare items, mostly obtained via donations. The oldest publication is the third volume of *Handbuch bey dem Generalbasse und der Composition* (1758) by German theorist Friedrich Wilhelm Marpurg. The oldest score is Johann Gottlieb Naumann's *Orpheus og Eurydike* (1787). Notable donators include Joachim Herz (1924–2010), who donated 7,500 items (now housed in a dedicated room), pianist Lilian Semper, composer Veljo Tormis, conductor Eri Klas, musicologist Leo Normet, and others.

Essential reference works like *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* and *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* are available both in print and online. Electronic collections and databases have grown increasingly important. The first database EAMT readers could access in 2002 was EBSCO; others followed, including JSTOR, journals from Cambridge and Oxford University Press, Taylor & Francis, digital sheet music apps like nkoda and Henle, among others.

The EAMT Library became a member of IAML (International Association of Music Libraries) in 1994. It has participated in annual conferences since 1997, and hosted the IAML conference in Tallinn in 2003. EAMT has contributed to international cooperation on one of IAML's projects, RILM (Répertoire International de Littérature Musicale), specifically to RILM Abstracts of Music Literature.

The library also has a branch – the Department of Drama Library – which, although it already existed in the 1970s, was truly developed under Ingo Normet's (1946–2002) leadership from 1995 to 2011. It is said that when he arrived, the collection had eight books; by the time he left, there were 8,000. Currently, the collection contains around 10,000 items.

As of 2025, the EAMT library is open six days a week for 54 hours, serving 3,351 readers. It averages 300 visits and 100 loans per day. Positive feedback from annual surveys and international accreditors attests to its continued excellence.

Pianist and EAMT faculty member, professor Mihkel Poll aptly summarized the library's role:

“The Estonian Academy of Music and Theatre Library is undoubtedly among the top libraries of European music universities due to its extensive selection of scores and music literature. A performer can find all core repertoire here, often in excellent and modern editions, along with many lesser-known works. Scores and books can be quickly ordered if needed – a possibility that constantly inspires the pursuit of new and interesting material.”

Translation Paul Klooren

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD

ERA.R-2018.1.82 1953. aasta raamatukogu aruanne

ERA.R-2018.2k.133 Päss, Elmar

ERA.R-2018.2k.340 Kukkur, Liidia

ERA.R-2018.2k.558 Kimmel, Helle

ERA.3635.1.172 Varalaid Liidia, Mihkli t.

ERA.3635.1.180 Vörk, Leho Tõnu p.

TRK raamatukogu aruanded 1972–1987

EMA raamatukogu arengukavad 2002–2025

EMTA aastaraamatud 1998–2024

Helikabineti inventeerimisaktid

Jürisson, Johannes 1989. Kooliaastad konservatooriumis. – *Tallinna Riiklik Konservatoorium 70*, lk 41–45. Koost. Andres Pung. Tallinn: Eesti Raamat.

Keel, Tiina 1980. *Tallinna Riikliku Konservatooriumi raamatukogu ajalugu 1935–1979*. Ed. Vilde nim Pedagoogilise Instituudi kursusetöö.

Koldits, Mart 2022. *Mäletades Ingo Normetit*. – Järelhüüe EMTA kodulehel, 10.09.

Kronberg, Janika 2018. Üldnimi Pekka, üksainus Lilja. – *Keel ja Kirjandus nr 10*, lk 807–810.

Laan, Herbert 1989. Meenutusi õppeajast. – *Tallinna Riiklik Konservatoorium 70*, lk 25–28. Koost. Andres Pung. Tallinn: Eesti Raamat.

Leemets, Urve 2010. Seltsi kogust teadusraamatukoguni. EMTA raamatukogu 75. – *Raamatukogu nr 6*, lk 11–14.

Lock, Gerhard 2007. Aktuaalsetest tendentsidest elektroakustilise muusika alal Eestis. – *NYJD muusika. Uued helid Klassikaraadios*. Tallinn: Eesti Raadio/Klassikaraadio.

Nikkel, Reet 1996. Oleme püüdnud järgida seadust. – *Muusikaleht nr 6*, lk 10.

Nimeta, 2001. Uus Grove tuleb varsti Eestisse. – *Postimees* 14.01.

Oja, Enn 2019. *Otsa kooli ajaraamat. 100 aastat Georg Otsa nimelist Tallinna Muusikakooli*. Tallinn.

Pöldma, Priit 2017. Karstijõe voolamist silmitsemas. Intervjuu Lea Tormisega. – *Teater. Muusika. Kino nr 12*, lk 20–34.

Pärtlas, Margus 2004. Teadusraamatukogud väikese ülikooli vaatevinklist. – *Raamatukogu nr 5*, lk 4.

Rannap, Heino 1979. *Tallinna Riiklik Konservatoorium*. Tallinn: Eesti Raamat.

Rauna, Ilvi 2003. IAMLi konverentsist nii- ja naapidi. Rahvusvaheline muusikaraamatukogude aastakonverents Tallinnas. – *Muusika nr 9*, lk 18–20.

Rauna, Ilvi 2020. Koopamaalidest kognitiivse lingvistikani: EMTAs avati professor Joachim Herzi tuba. – *Muusika nr 2*, lk 20–21.

Rauna, Ilvi; Leemets, Urve 2022. Kogutud muusika. – ERR-i saade 23.10.

Ruut, Milvi 2015. *Lahmuse lugu*. Lahmuse kool.

Saan, Peeter 2006. *Eesti sõjaväeorkestrid. 1918–1940: töö doktorikraadi taotlemiseks*. EMTA.

Schaper, Anu 2024. Uute mõtteviiside ärgitaja Toomas Siitan. – *Muusika nr 7*, lk 3–9.

Steinbach, Kadri 2003. IAMLi aastakonverents 2003 Tallinnas. – *Teater. Muusika. Kino nr 10*, lk 75–80.

Topman, Monika 1999. *Mõnda möödunust*. Tallinn: EMA.

Tormis, Veljo 1996. Mida sellest arvata? – *Muusikaleht nr 4*, lk 3.

Tuisk, Ofelia 1953. Kaadrid otsustavad kõik. – *Sirp ja Vasar* 02.10, lk 4.

Vihma-Normet, Sirje 2009. *Kahekõne Leo Normeti päevaraamatuga: mälestused, kirjad, väljavõtted päevikust*. Tallinn, Varrak.

Viihipuu, Kaie 1998. *Fonoteegi kogu analüüs*. EMA raamatukogu fonoteek.

Viihipuu, Kaie 2002. Eesti Muusikaakadeemia fonoteegist: muusikast ja lisaväärtusest. – *Raamatukogu nr 1*, lk 15–17.

Vestlused: Eli Lend, Mare Bubõr, Eti Sukmit, Helle Uukkivi, Kaie Kuslap, Jaan Audru, Anne Salutee, Tiina Keel, Eve Tamra, Toomas Siitan, Margo Kõlar, Merike Toro.